

CUMHURBAŞKANLIĞI
MİLLET KÜTÜPHANESİ

Açılışı Anısına

MÜCEBİNCE AMEL OLUNA

HATT-I HÜMAYUNLAR

FULFILL AS REQUIRED
HANDWRITINGS OF SULTANS

فليعمل بموجب خطوط اليد للسلطين

SERGI KATALOĞU
EXHIBITION CATALOG

دليل المعرض

MÛCEBİNCE AMEL OLUNA
HATT-I HÜMAYUNLAR
FULFILL AS REQUIRED
HANDWRITTINGS OF SULTANS
فليعمل بموجبه خطوط اليد للسلطين

Cumhurbaşkanlığı Yayınları; 64
Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi; 1
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanlığı Yayın No: 6

Baskı
Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık AŞ
Sertifika No: 42716

1. Baskı: İstanbul, 2020
ISBN: 978-605-7751-29-4

Bu katalog, 20 Şubat 2020 tarihinde, Cumhurbaşkanlığı Millet
Kütüphanesi'nde açılan Mûcebince Amel Oluna, Hatt-ı Hümayunlar
sergisi için hazırlanmıştır.

Copyright © Bütün hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir parçası Türkiye Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığının yazılı izni olmadan elektronik, mekanik,
fotokopi, ve benzeri yollarla çoğaltılamaz, aktarılamaz, yayınlanamaz.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI

Proje Yöneticisi

Prof. Dr. Uğur ÜNAL
Devlet Arşivleri Başkanı

Proje Danışmanı

H. Hümeysra ŞAHİN
Cumhurbaşkanı Danışmanı

Proje Sorumlusu

Doç. Dr. Muhammet Ahmet TOKDEMİR
Devlet Arşivleri Başkan Yardımcısı

Sergi Küratörü

Cevat EKİCİ
Dış İlişkiler ve Tanıtım Dairesi Başkanı

Belge Hazırlama ve Koordinasyon

Ali TOKÖZ

Belge Şifhanesi Müdür V.

Alim Baki AKKOÇ

Tanıtım Hizmetleri Şube Müdür V.

Ahmet ÖZKILINÇ

Yayın Hizmetleri Şube Müdür V.

Sergi Koordinatörü

Gökşen CANIYILMAZ

Tasarım

Emre MERMER

Yayına Hazırlayanlar

İlyas ÖZDEMİR	Ayhan ÖZYURT
Abdullah SİVRİDAĞ	Yılmaz KARACA
Ramazan TUĞ	Umut SOYSAL
Kemal GURULKAN	Alırıza USTAALİOĞLU
Mehmet Selim TEMEL	Hümeysra Seren ZEYREK
Ali UZUN	Zafer ORHA
Vahdettin ATİK	

Arapça Çeviri

Durmuş KANDIRA
Ramazan TUĞ
Dursun KÜÇÜKBALTACI
Osman EZİCİ

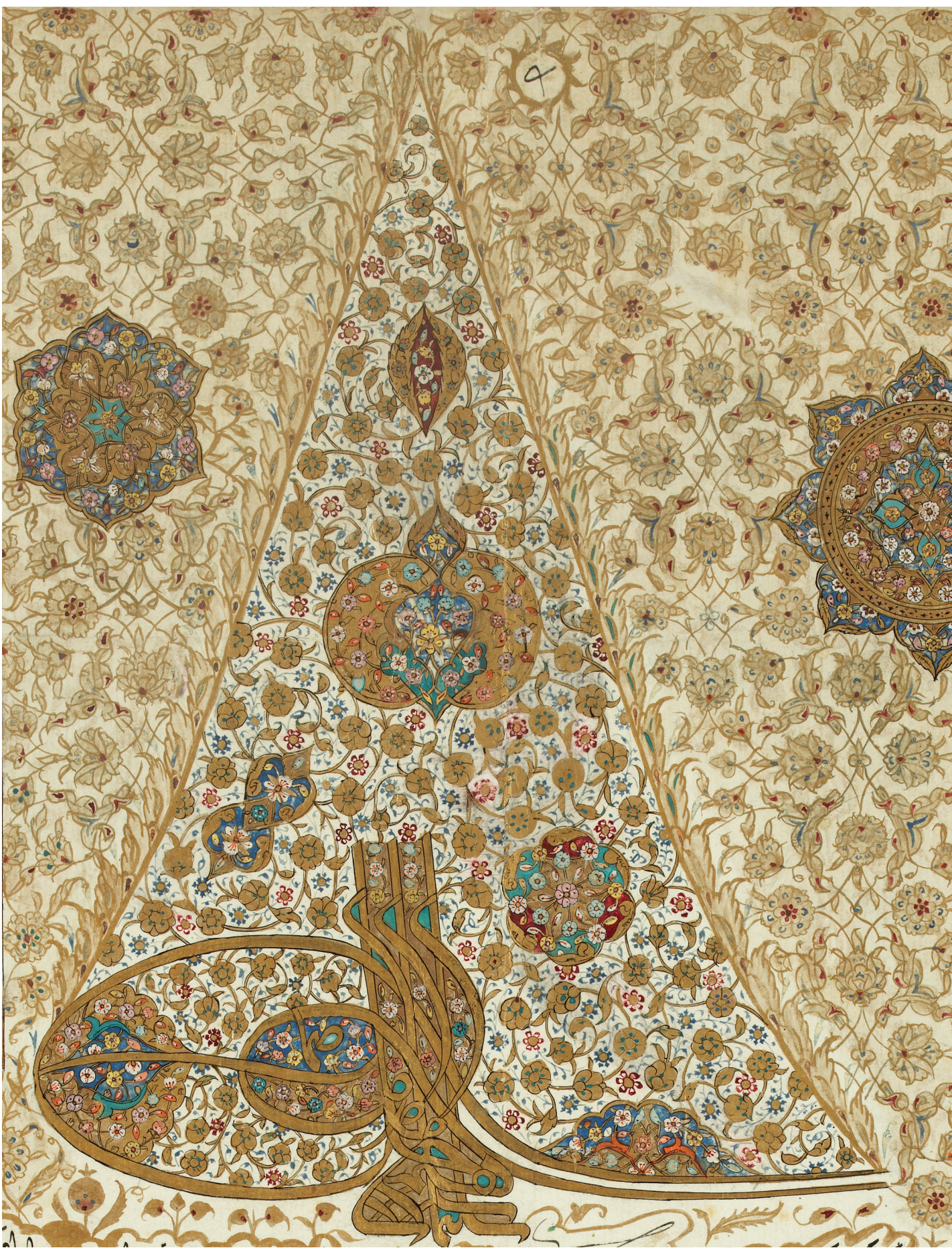
İngilizce Çeviri

Hasan ER

Fotoğraf

Şefik KANYILMAZ

Katkılarından dolayı Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı'na teşekkür ederiz.

MÛCEBİNCE AMEL OLUNA

HATT-I HÜMAYUNLAR

FULFILL AS REQUIRED
HANDWRITTINGS OF SULTANS

فليعمل بموجبه خطوط اليد للسلطين

ÖNSÖZ

INTRODUCTION

مقدمة

Bilginin insan zihninde başlayan yolculuğu, kâğıda dökülmesiyle, yine insanlığın yararına olan hizmetine kitaplar aracılığıyla devam eder. Tarihi konulara dair bilgilerin oluşmasında, derlenmesinde ve sunulmasında asıl kaynaklar çok değerlidir. Bu kaynaklar içinde arşiv belgelerinin kıymeti paha biçilmezdir.

Ecdadımızın, bizlere yeri geldiğinde yol gösterici de olan ve korunacak bir miras olarak bıraktığı belgeler, devlet geleneğimizin asli unsurlarındandır. Bu belgeler arasında bizatihi padişahlar tarafından kaleme alınan, devletin iş ve işleyişine doğrudan müdahil olan Hatt-ı Hümayunlar, Osmanlı sultanlarının devlet ile yekvücut olmasının en güzel örnekleridir.

Hatt-ı Hümayunlar, dönemin en üst idarecilerinin meselelere bakış açısını, hassasiyetlerini, sorulara verdikleri cevapları ve yapmış oldukları görevlendirmeleri işaret etmesi bakımından da önemli birer kaynaktır. Çağlara damgasını vurmuş bir devletten günümüze bakiye kalan bu eserlerin gelecek kuşaklara aktarılması, bizim için mesuliyet olmanın ötesinde bir vefa borcudur.

Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde inşa ettiğimiz kütüphane vasıtasıyla, medeniyetimizin ihyası yolunda tarihe iftilharla yad edilecek bir miras bırakmayı hedefledik. Hem basılı eserleri, hem de dijital altyapısıyla ülkemizin en önemli araştırma kütüphanesi olan bu eserin, gelecekte yapılacak benzer çalışmalara da örnek teşkil edeceğine inanıyorum.

Kütüphanemizin açılışı vesilesiyle düzenlenen “Mucebince Amel Oluna Hatt-ı Hümayunlar” sergi ve eseri de, medeniyetimizin ihyası gayretinin bir ürünüdür. Devlet Arşivleri Başkanlığımızın hazırladığı bu sergi ile asırlara sâri devlet idare tecrübemizin en nadide halkalarından Hatt-ı Hümayunları ilk defa bu denli geniş bir şekilde araştırmacıların, ilim adamlarımızın, idarecilerin ve tüm milletimizin istifadesine sunmuş oluyoruz.

Serginin hazırlanmasında emeği geçenleri tebrik ediyor, yapılan çalışmanın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Recep Tayyip ERDOĞAN
Cumhurbaşkanı

Knowledge starts its journey in the mind and continues the journey when it is put on paper to serve humanity through books. Original sources are key in collecting, compiling and presenting historical information. Archival documents are invaluable sources.

A fundamental aspect of our state traditions is documents which our forefathers left to us as heritage for safekeeping, as well as guiding documents. Some of best examples of the integration of Ottoman sultans with the state are Hatt-ı Humayuns (Handwritings of Sultans) which the sultans themselves penned and which pertain to the state's affairs and workings.

Hatt-ı Humayuns are significant sources since they show the perspectives, sensitivities, responses and orders of the top administrators of the time. It is not only a responsibility but also a duty of loyalty to pass onto future generations the documents of a state which has left its mark on various ages.

We built the library at the Presidential Complex to leave a heritage which we can be proud of and in order to further strengthen our civilization. I believe that this library, which is the most important research library in Turkey thanks to its printed books and digital infrastructure, will set an example to similar projects in the future.

A product of our efforts to further strengthen our civilization is the “Mucebince Amel Oluna Hatt-ı Hümayunlar” exhibit. The exhibit organized by the Director of State Archives will give researchers, scientists, administrators and the nation unprecedented and extensive access to Hatt-ı Humayuns, precious elements of our statesmanship which spans over centuries.

I would like to congratulate everyone who contributed to this exhibit and wish the exhibit success.

Recep Tayyip ERDOĞAN
President

إن رحلة المعرفة التي بدأت في العقل البشري مستمرة من خلال توثيق المعلومات على الورق وتحويلها إلى كتب وتقديمها لخدمة البشرية. كما أن المصادر الرئيسية في تكوين المعلومات حول المواضيع التاريخية وتصنيفها وتقديمها تحمل قيمة كبيرة. أما الوثائق الأرشيفية من بين تلك المصادر فلا تقدر بثمن.

والوثائق التي ورثناها من أجدادنا والتي نعتبرها دليلاً يجب الحفاظ عليها لأهميتها عند الحاجة هي من أهم المقومات لأعراف الدولة لدينا. ووثائق الخط الهمايوني التي كانت تكتب عادة بيد السلاطين شخصياً وتساهم في إدارة وعمل الدولة بشكل مباشر هي أفضل الأمثلة على مدى تلاحم السلاطين العثمانيين مع دولتهم.

إن وثائق الخط الهمايوني تعد أيضاً مصدراً مهماً من حيث الإشارة إلى وجهات نظر كبار المسؤولين في هذه الفترة وحساسيتهم وإجاباتهم على الأسئلة والمهام التي كانوا يكفلون بها غيرهم. ومهمة إيصال هذه الوثائق من دولة تركت بصمتها في التاريخ على مر العصور إلى الأجيال القادمة ليست فقط من مسؤوليتنا بل هي أيضاً دين وفاء في أعناقنا.

ونحن نههدف من خلال المكتبة التي أنشأناها في المجمع الرئاسي إلى ترك إرث ومعلم يتم الافتخار به عبر التاريخ في طريق إعادة إحياء حضارتنا. وأنا على ثقة أن هذا الإرث الذي يعتبر أهم مكتبة بحث ودراسات في بلدنا من خلال ما تحتوي عليه من مؤلفات مطبوعة وبنية تحتية رقمية سيشكل مثلاً هاماً لدراسات وأعمال مشابهة في المستقبل.

ومعرض فليعمل بموجبه خطوط اليد للسلاطين الذي يتم تنظيمه على هامش افتتاح مكتبتنا هو ثمرة لجهود إعادة إحياء حضارتنا. ومن خلال هذا المعرض الذي أعدته رئاسة أرشيف الدولة في تركيا نقدم لأول مرة وثائق الخط الهمايوني بهذا الشكل الواسع إلى الباحثين والعلماء والمسؤولين وكافة أمتنا لكونها واحدة من أندر حلقات خبرتنا في إدارة الدول المتلاحقة لعدة قرون.

أهنئ كل من ساهم في إعداد هذا المعرض وأتمنى أن يكون العمل المنجز مفيداً ويعود بالخير على الجميع.

رجب طيب أردوغان
رئيس الجمهورية

HATT-I HÜMAYUNLAR

Şüphesiz ki maddeye mana veren, eşyaya anlam katan, onu diğerlerinden ayrı kılan, kullanan kişinin kimliği ve kişiliğidir. Nasıl ki Hz. Peygamber'in hırkası ayrı bir yerde tutulup hürmet görmekte ve "Hırka-i Şerif" olarak bahsedilmekte ise devletlerin ve toplumların hayatında derin iz bırakmış kişilerin, hükümdarların kullandıkları eşyalar, nesneler de bundan hâlî değildir. Önemli kişilerin eşya ile kurdukları münasebetlerden doğan anlam, isimlerine hürmeten nesnelere ve eşyalara da sirayet etmiştir.

Osmanlı Devleti'nden günümüze tevarüs eden Hazine-i Evrak koleksiyonlarının içinde padişahlarla ilgili pek çok kayıt mevcuttur. Bunların bazıları bizatihi padişahların hatt-ı desti ile yani el yazıları ile kaleme alınmışlardır. Padişahın kaleminden çıkan bu yazılara "hatt-ı hümayun" denilmiştir.

Hatt-ı hümayunlar, yazıldıkları yer ve zemine göre "unvanına, beyaz üzerine, arz, telhîs veya takrîr üzerine" yazılanlar olmak üzere gruplandırılmaktadırlar. Devletin önemli bir konuda çıkardığı ferman yahut beratlarında işlemin yapılmasını emreden "mucebine amel oluna" ibaresi, unvanına yazılan hatt-ı hümayunlarda en sık rastlanan ve neredeyse mazmun olmuş ifade biçimidir. Güncel bürokratik dilde "emir ve yahut olur" şeklinde en üst düzey onay ifadesine karşılık gelen bu kullanım; ilgili emre uyulmaması durumunda karşılaşılabilecek yaptırımlara dair uyarı ve tehdit kabilinden "hilâfından hazer oluna, hilâfından mücânebet oluna" vb. şeklinde bir ifade ile de zaman zaman birlikte kullanılabilmektedir.

Padişahın kendisine sadrazam aracılığıyla sunulan bir arz ya da telhîs olmaksızın herhangi bir konuda doğrudan verdiği emirlere ise "beyaz üzerine hatt-ı hümayun" denilmektedir. Beyaz üzerine hatt-ı hümayunlar hitap ettikleri kişilere doğrudan yazıldıkları için muhataplarının elkabıyla yani unvan ve görevlerine dair ifadelerle başlarlar. Sadrazama "benim vezîrim, vezîr-i me'âlî-i semîrim" şeklinde

HANDWRITINGS OF SULTANS

Undoubtedly, it is the identity and personality of the person who gives meaning to the substance, adds meaning to it, sets it apart from others and uses it. Just as Hz. Prophet's cardigan is being kept in a separate place, is being respected and mentioned as "Cardigan-i Sharif", the objects and objects used by people and rulers who have engraved in the life of states and societies are not far from that. The meaning arising from the relations of important people with the goods has also been reflected on the objects and goods by their names.

There are many records about the sultans in the Hazine-i Evrak collections that have been inherited from the Ottoman Empire. Some of them were written with the calligraphy of the sultans, that is, with their handwritings. These writings, which came from the pen of the sultan, were called as "hatt-ı hümayun".

Hatt-ı hümayuns are grouped according to the place and ground they are written as "to the title, on the white, on supply, on telhîs or takrîr". The phrase "be deemed to be deemed by the state", which ordered the action to be taken in the edicts issued by the state on an important issue, is the most frequently used form of expression in hatt-ı hümayun. This usage, which corresponds to the highest level of approval in the current bureaucratic language as "emir ve yahut olur";

The order written by the sultan directly on any subject without any offer or epitomizing is called as "hatt-ı hümayun on the white". Since "Hat-i Hümayun on the White" is written directly to the people they address, they begin with the nicknames of their

خطوط اليد للسلاطين

لا شك أن ما يمنح الأشياء معنى ويميزها عن غيرها هو هوية وشخصية الشخص الذي استخدمها. فكيفما وضعت بردة الرسول في مكان منفصل وتحظى بالاحترام وتذكر باسم «الخزقة الشريفة»، نرى أن الوضع لا يختلف بالنسبة للأشياء التي استخدمها الحكام والأشخاص الذين تركوا آثارا عميقة في حياة المجتمعات. حيث نرى أن المعنى النابع من العلاقة التي كانت قائمة بين أولئك الأشخاص المهمين وأشيائهم تسري إليها احتراماً وتبجيلاً لأصحابها.

هناك العديد من السجلات المتعلقة بالسلاطين في مجموعات كنز الوثائق التي ورثت من الإمبراطورية العثمانية ووصلت إلى يومنا هذا. وقد كتبت بعضها من قبل السلاطين بالذات، أي بخط يدهم. أطلق على هذه الكتابات التي جاءت بقلم السلاطين «الخط الهمايوني». يتم تصنيف الخطوط الهمايونية وفقاً لمكان وأرض كتابتها وكونها الخط الهمايوني لمنصب حكومي أو الخط الهمايوني على البيضاء أو الخط الهمايوني على المستند. عبارة «فليعمل بموجبه» التي تعتبر أمراً لتنفيذ المرسوم أو الموثيق التي تصدرها الدولة في موضوع هام هي أكثر العبارات التي يمكننا رؤيتها بشكل منتظم في معظم الوثائق الرسمية للخط الهمايوني. هذه العبارة التي تمثل موافقة أعلى جهات

yazılan hatt-ı hümayunlar eğer sadrazam, serdar-ı ekrem unvanıyla sefere katılıyorsa “benim serdâr-ı zafer-şîârım, benim vezîr-i azâm ve serdâr-ı zafer-rehberim, benim vezîr-i azâm ve vekîl-i mutlâkım” gibi ifadelerle de dönüşebilmektedir. Yine görev ve yetkilere bağlı olarak “sen ki kapudân paşasın, sen ki Bağdad Valisisin, sen ki kethüda kadınsın, sen ki bostancıbaşısın” şeklinde doğrudan hitaplarının da olduğu hatt-ı hümayunlar günümüze intikal etmiştir. Bu minvalde “seni selâm-ı şâhânemle teşrif eylediğimden sonra, seni hatt-ı hümayunumla taltif eylediğimden sonra” şeklinde selamlama ifadelerine de rastlanmaktadır.

Hatt-ı hümayunların yazıldığı bir diğer zemin ise çeşitli olay ve durumlara dair bürokratik gelişmelerin sadrazam tarafından özetlenerek padişaha sunulduğu evraklardır. Söz konusu özetlere Osmanlı diplomatikasında telhis denilmektedir. Bu özetleri okuyan padişah konuyu bilip anladığına dair telhislerin üzerine “ma’lûm-ı hümayunum oldu, manzûr-ı hümayunum oldu” veya telhisten kendisine bildirilen gelişmeyi onayladığı/redettiğine dair “virûdüm, virûlsün, izn-i hümayunum olmuştur, olmaz, virûlmesin, yazılmasın” şeklinde kısa ifadelerle görüş ve düşüncelerini yazmaktadır. Bunlara mümasil ve muadil diğer ifadeler ise “tedarük edesün, berhudâr olsunlar, tanzim ve icra oluna, mukayyed idesün, mukayyed olasun” gibi kullanımlardır. Bürokratik silsile yoluyla padişaha ulaşan arz ve takrirlerde de benzer ifadeler kullanılmıştır.

Hatt-ı hümayunlar padişahlara ait el yazıları olması yönüyle kültür tarihi açısından ilk elden verilerdir. Ayrıca üzerine yazıldıkları belge veya kaydı diğer vesikalardan ayrıcalıklı kılmakta onu süslemektedirler ki bu durum “hatt-ı hümayun ile müveşşah [süslenmiş, güzelleşmiş]” olarak anılagelmıştır.

interlocutors, that is, the statements about their titles and duties. The hatt-ı humayuns which is written as “benim vezirim, vezir-i me’ali-i semirim”, if the grand vizier attends the military expedition, titled “serdar-ı ekrem”, may turn into statements as “benim serdar-ı sefer-i şiarim ve benim vezir-i azam ve serdar-ı zafer rehberim, benim vezir-i azam ve vekil-i mutlakım”. Depending on duties and authority, hatt-ı hümayuns which also have direct addresses are inherited to modern-day such as “sen ki kapudân paşasın, sen ki Bağdad Valisisin, sen ki kethüda kadınsın, sen ki bostancıbaşısın”. In this regard, there are also greetings such as “seni selâm-ı şâhânemle teşrif eylediğimden sonra, seni hatt-ı hümayunumla taltif eylediğimden sonra”.

Another background on which Hatt-ı humayuns are written is the papers where bureaucratic developments regarding various events and situations are summarized by the grand vizier and presented to the sultan. These abstracts are called telhis in Ottoman diplomacy. Other expressions of similar and equivalent usage are as such “tedarük edesün, berhudâr olsunlar, tanzim ve icra oluna, mukayyed idesün, mukayyed olasun”. Similar statements were used in the offers and reports that reached the sultan via the bureaucratic sequence.

Hatt-ı Hümayuns are first-hand data with regards to history of culture in that they are handwritings belong to sultans. Also, the document that they are written or their recording makes them exclusive than other ornamenting it and this situation has come to be called “hatt-ı hümayun and müveşşar (decorated, beautified).”

Hatt-ı Hümayuns are not perfect writings in terms of calligraphy Islamic art of calligraphy. The pain that makes these writings important is the fact that they belong to sultans. Besides sultans such as Mahmut II (1808-1839) had received accreditation

رسمية وتقابل عبارة «أمر أو مع الموافقة» في اللغة البيروقراطية في عصرنا الحالي كانت تستخدم أيضًا في بعض الأحيان بشكل «فلنحذر المخالفة» أو «فلنجنب المخالفة» وتهدد بعقوبات يمكن أن يواجهها الشخص المكلف في حال عدم الالتزام بالأوامر.

إن الأوامر التي يصدرها السلطان في أي مسألة مباشرة دون عرض أو تلخيص من قبل الصدر الأعظم للسلطان، تسمى بـ «الخط الهمايوني على البيضاء». ولأن الخطوط الهمايونية على البيضاء يتم كتابتها مباشرة إلى المخاطبين فإنها تبدأ بألقابهم أي بالتعابير لمنصبهم أو وظائفهم.

من بين الأسباب الأخرى التي كتب عليها الخطوط الهمايونية هي الوثائق التي يلخص فيها الصدر الأعظم التطورات البيروقراطية المتعلقة بالأحداث والمواقف المختلفة ويقدمها إلى السلطان. وتسمى هذه الملخصات بـ «تلخيص» في الدبلوماسية العثمانية.

إن الخطوط الهمايونية تعد بمثابة بيانات مباشرة من حيث التاريخ الثقافي وذلك لكونها مكتوبة بخط يد السلاطين أنفسهم. بالإضافة إلى ذلك، فإن الخطوط الهمايونية تجعل المستند أو السجل الذي كتبت عليه متميزًا عن المستندات الأخرى، ويطلق عليه «مزين بالخط الهمايوني [مزين ، متجمل]».

إن الخطوط الهمايونية هي ليست

Hatt-ı hümayunlar kaligrafı ve hüsn-i hat sanatı yönünden kusursuz yazılar değillerdir. Bu yazıları önemli kılan husus padişahlara olan aidiyetleridir. Bununla birlikte Sultan II. Mahmut (1808-1839) gibi Kebecizade Mehmet Vasfi Efendi'den "sülüs ve nesih" yazıda icazetname almış, Hattat Mustafa Râkım Efendi'nin talebesi olmuş ve bu sanatın en güzel örneklerini vermiş padişahlar da yok değildir. Kendisine ait 660 cm x 194 cm ölçülerindeki celî sülüs "Allâhu Veliyyü't-Tevfik [Başarı Allah'tandır]" yazılı hüsn-i hat levhası bunun ender bir örneğidir. Yine Sultan II. Mahmut'un "Ketebehu Mahmud bin Abdülhamid Han" şeklindeki imzası da hüsn-i hat sanatının şâheserlerinden birisi olarak kabul edilir.

"Mucebince Amel Oluna Hatt-ı Hümayunlar" isimli sergimizin katalogunda, Kanuni Sultan Süleyman'dan son padişah Vahdettin'e kadar 8 ferman, 9 berat, 6 defter ve 93 adet hatt-ı hümayun yer almaktadır.

Yukarıda sözü edilen Sultan II. Mahmut gibi hattat padişahlardan av merakı dolayısıyla tarihte Avcı Mehmet olarak bilinen IV. Mehmet'e (1648-1687) kadar 18 farklı Osmanlı padişahının, kendi dönemlerinde yaşanan siyasî, idarî, malî, iktisadî ve insanî gelişmelere dair ilk elden yorumlarının yazıya dönüşmüş hallerinden, yani hatlarından oluşan bir seçki kamuoyunun takdir ve beğenisine sunulmuştur. Hatlar incelendiğinde dönemin önemli siyasî olaylarından güncel yaşam pratiklerine kadar büyüklü küçüklü pek çok olay ve duruma karşı padişahların gösterdikleri insanî reflekslere dair izler görülecektir.

Prof. Dr. Uğur ÜNAL

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı
Devlet Arşivleri Başkanı

from Kebecizade Mehmet Vasfi Efendi in "sülüs and nesih" writing and he had become the student of calligraphist Mustafa Rakım Efendi. Sultans who gave the best samples of this art. The cell sülüs Islamic calligraphy plaque in the sizes 660cm x 194cm on which "Allahu vellyu't tevfik (the success is from Allah) is written as one rare example. Again, the autograph of Sultan Mahmut II as "ketebehu Mahmud bin Abdülhamit Han" is excepted as one of the masterpiece of the art of Islamic calligraphy. In our exhibition which is called "Mucebince Amel Oluna Hatt-ı Hümayunlar", there are 8 fermans, 9 berats, 6 registry and 93 hatt-ı hümayun from Süleyman the Magnificent to last sultan Vahdettin.

The first-hand interpretations of 18 different aforementioned Ottoman sultans who are calligraphists from the Sultan Mahmud II. known as the Hunter Mehmet due to his curiosity for hunting, to Mehmet IV (1648-1687) about political, administrative, financial, economic and human developments in their own times, namely an anthology of calligraphy is submit to the public's appreciation. When the scripts are analyzed, traces of the humanitarian reflexes shown by the sultans against many events and situations, from the important political events of the period to the current life practices, will be seen.

Prof. Uğur ÜNAL

Presidency of the Republic of Turkey
Director of State Archives

کتابات مثالية من حيث فن الخط والخط العربي. فما يجعلها مهمة هو انتمائها للسلطين. ومع ذلك، هناك سلطين قدموا أجمل نماذج هذا الفن، ومنهم السلطان محمود الثاني الذي تلقى إجازة من كبجي زاده محمد وصفي أفندي في خط ثلث ونسخ وكان تلميذًا للخطاط مصطفى راقم أفندي. وتعد لوحة الخط العربي بقياس ٦٦٠ سم × ١٩٤ سم، والتي كتبت عليها بخط الثلث الجلي 'الله ولي التوفيق' مثالًا نادرًا لهذا الفن. كما يعتبر توقيع السلطان محمود الثاني "كتبه محمود بن عبد الحميد حان"، أحد روائع الخط العربي.

يضم كتيب مجموعة معرضنا الذي يحمل اسم «خطوط همايونية فليعمل بموجبه» ٨ مراسيم ٩ برات ٦ دفاتير و ٩٣ خطوط همايونية، بداية من حقبة السلطان سليمان القانوني حتى حقبة السلطان وحيد الدين آخر السلطين العثمانيين. تم إتاحة مجموعة مختارة من تعليقات مكتوبة لـ ١٨ سلطانا عثمانياً تتعلق بالتطورات السياسية والإدارية والمالية والاقتصادية والانسانية في فترة حكمهم، بدءًا من حقبة السلطان محمود الثاني الذي تم ذكره سالفًا وحتى حقبة السلطان محمد الرابع الذي عرف باسم الصياد لولعه بالصيد. عند القاء نظرة على هذه الكتابات ستلاحظ الأحداث السياسية واليومية وردود أفعال السلطين الإنسانية عليها.

أستاذ الدكتور أوغور أونال

رئاسة الجمهورية التركية
رئيس محفوظات الدولة

HATT-I HÜMAYUNLAR

**Kanuni Sultan
Süleyman'ın,
Şeyhülislam merhum
Çivizade'nin vefat
eden küçük oğlunun
Zeyrek'te dedesi Molla
Bali'nin yaptırdığı
caminin haziresine
defnedilmesine izin
verdiğine dair hattı.**

Handwriting of Süleyman
the Magnificent, allowing
the younger son of the
late Shaykh al-Islam
Çivizade to be buried in
the mosque built by his
grandfather Molla Bali in
Zeyrek.

خط يد للسلطان سليمان
القانوني بالسماح بدفن
الابن الصغير لشيخ الإسلام
المرحوم چوی زاده في
باحة المسجد الذي أقامه
جده الملا بالي في زيرك.

Defin olsun.

İstanbul Kadısı dâîlerinin arzıdır:

Merhûm Müftî Çivi-zâde Efendi'nin küçük
oğlu vefât edüp İstanbul'da ceddi merhûm
Molla Bali binâ eylediği câmi' kurbünde defin
olunmağıçün izn-i hümâyûn recâsına arz eder.

Dergeh-i âlî-i e'âlî-karâr dâme melâzen li-zevi'l
i'tibâr savbına arz-ı dâî-i senâkâr budur ki,

Merhûm ve mağfûr-un-leh Şeyhülislâm-ı
cennet-makâm Çivi-zâde Efendi'nin küçük

mahdûmu fevt olup ceddi merhûm Molla
Bali'nin Zeyrek kurbünde binâ eylediği câmi'
yanında mekâbir içün tayîn eylediği yerde defin
olunmak recâsına arz-ı iltimâs olunup ve vech-i
mezbûr üzere olmak min külli'l-vücûh ma'kûl
ve münâsib olmağın izn-i âlî sudûru recâsına
vâki'-i hâl der-i saâdete arz olunur. Emr men
lehü'l-emre müfevvazdır.

El-abdül-fakîr Mustafa, el-Kâdî
Bi-Kostantınıyye

د ف ا ب ل ي س

۵۷۰ اولسون

۵۷۰

استنبول قاضیسی داعیلرینک عرضی در
مرحوم مفتی چوی زاده افندیك كوچك اوغلی وفات ایدوب استنبول
جلدی مرحوم ملا بالی بنا ایلدیكی جامع قرینده دفن اولماغچون
اذن هایون رجاسنه عرض ایدر

مکر علی اعلیٰ قرار دام ماؤدا لذهی الاعبار حتی عرضی شاکارده که
ختم مقام چوی زاده افندیك كوچك اوغلی فوت اولوب جیدی مرحوم منله بالیك یرك قرینه بالیك
یاشده تبارچون تعیین ایلدی بره دفن اولماق رجاسنه عرضی ائماس اولوب و جعفر بشار اوردن اوغلی
الوجه معتقد و ساری اولمیش افرغاص و دی رجاسنه افرغاص دهاده اولور
امضای
العلیه
نقطه

**Şehremini Ali Bey
Vakfiyesi'nin hukuken
geçerli olduğuna
ve kimsenin vakfa
müdahale etmemesine
dair Sultan II. Selim'in
hattı.**

Sultan Selim II's
handwriting regarding
that the Şehremini Ali Bey
Foundation Charter is
legally valid and nobody
interferes with the
foundation.

خط يد للسلطان سليم الثاني
بصحة وقفية شهر أميني
علي بك من الناحية القانونية
ومنع تدخل أي شخص في
أمر الوقف.

02

**BOA, EV. VKF,
12/12, s. 1-3**

**Ş. 976
[Şubat/Mart 1569]**

Vakfiyye mücebince amel olunup kimesne
dahl eylemeye.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd-i nâ-mahdûd ve senâ-i seniyy-i gayr-ı
ma'dûd ol ma'bûd-ı vâcibü'l-vücûd ve mücidü'l-
hayr ve'l-cûd hazretine mahsûrdur ki nukûş-ı
kâ'inâtı levha-i vücûda ve peyker-i muhdesâtı
sahâyif-i zer-endûda kilik-i ibdâ' ve kalem-i
ihtirâ ile tasvîr edüp lisân-ı celâl-i ahadiyyetden
sâdır olan harfeyn-i kâf ü nûnu kâfi ve cümle
mübde'âtın nizâm ü intizâmına emr-i vâfi kıldı.

Ve efdal-i salavât ve ekmel-i tahiyyât ol merkez-i
dâire-i risâlet ve matla'-ı sitâre-i celâdet pîşvâ-

yı enbiyâ ve mürselîn muktedâ-yı evvelîn ve
âhurîn efdal-i efrâd-ı beşer şeff'-i rûz-ı mahşer
a'nî Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi ve
sellem hazretine olsun ki şevârik-ı envâr-ı şer'-i
münîr ile zulûmât-ı dalâli muzmahil edüp
kâffe-i enâmı tarîk-ı dârü's-selâma irşâd eyledi.

Ve dahi ol âl-i ızâm ve ashâb-ı kirâmına olsun ki
her biri temhîd-i erkân-ı dîn ve teşyîd-i bünyân-ı
şer'-i mübîn bâbında sa'y ü ictihâd eyledi [...]

وقته مومنه عمل اولو
کسته دخل ایلده

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد ایلدور • وئاسنی غیر معدود

اول عبود واجب الوجود • ووجود الخیر

والتحور • حضرتنه محصور • در که

نقوش کایناتی لوحه وجود • ویکر محذرات

محذرات

صایف نر اندوزده • کمال ایلدور

وقلم اختر لرع • لیله تصویر ایلدور

لسان جلال اجدیت در صایر اولو

حرفین کاف و فوفی کافی • و جمله

مبدعانک نظام روان نظام منبر امر وافی

قلدی • و افضل صلوات • واکمل

تحتیات • اول مرکز دایره هر سال

**Sultan IV. Murad'ın
Medine-i Münevvere
Vakfı reayasının tanzim
olunan rüsumat defterini
uygun gördüğüne dair
hattı.**

Sultan Murad IV's
handwriting regarding
his approval of the tax
register books issued for
the Foundation of Medine-i
Münevvere.

خط بد للسلطان مراد
الرابع بموافقة على دفتر
الرسوم المنظم لرعايا
وقف المدينة المنورة.

03

BOA, MAD.d., 5999, s. 6

**29 Z. 1035
[21 Eylül 1626]**

Makbûl-i hümayûnum olmuştur.

Medîne-i Münevvere şerrefa'llâhu Teâlâ
reâyâsının malları müşevveş ve muhtel ve
aded ve [evsâfını] câmi' defter olmamağla
her sene lâzım gelen rüsûmdan cem' olunan
meblağ vakfa teslim olunmayıp her kimesne
mâlik olduğu ecilden mazbût-ı defter olması
lâzım olduğun Haremeyn Nâzırı olup hâlâ
Dâru's-saâde ağası olan umdetü'l-havâs ve'l-
mukarrebîn mu'temedü'l-mülûk ve's-selâtîn
İdris Ağa hazretleri pâye-i serîr-i a'lâya arz

etmesiyle erba'a ve selâsîn ve elf Zi'l-hiccesi
evâhiriyle muvarrah zikri sebk eden reâyâ
yerlû yerinden tahrîr olup mazbût-ı defter
olma[k] bâbında atebe-i aliyye-i hüsvânîden
vârid olan hükm-i cihân-mutâm mücebince
zîkr olunan reâyâ cümlesi tahrîr olup bu
uslûb üzere kayd olundu.

Tahrîren fî gurre-i Zi'l-hiceti's-şerîfe sene erba'a
ve selâsîn ve elf.

[...]

Sultan IV. Murad'ın hattını taşıyan Özi ve Tulca kalelerindeki azeban, müstahfız ve farisan cemaatleri ile Özi defterdarının ve farisan hademelerinin mevâcib defteri.

Handwriting of Sultan Murad IV on the salary register book of soldiers, mounted troops, and guards in the Özi and Tulca castles as well as the treasurer and servants of Özi Castle.

دفتر مواجب محتوی علی
أسماء و رواتب جماعات
عزبان و مستحفظان و
فرسان فی قلعتی اوزی
وطولجه الذی یحمل خط ید
للسلطان مراد الرابع فوقه.

04

**BOA, AE.SMRD. IV,
9/859**

**1 M. 1038
[31 Ağustos 1628]**

Ocaklık bağlandığı üzere makbûl-i hümayûnumdur. Mûcebince amel olunup kimesne bozmaya.

Defter-i mevâcib-i müstahfızân ve fârisân ve azebân-ı kal'ahâ-i Özi ve Tulca ve hademe-i defter-i tahrîr-i hazret-i Vezîr Kapudan Hasan Paşa yessera'llâhu mâ yeşâ ve be-ma'rifet-i neferât-ı kılâ'-ı mezbûreyn ta'yîn şüde el-vâki' fî gurre-i Muharrem sene 1038.

6.002.304 [akçe]

Sultan İbrahim'in yeni açılan kapının kapatılıp bahçe tarafından açılmasına, Arap baltacının azledilip saraydan uzaklaştırılmasına ve büyük aynanın kendisi gelinceye kadar paşa odasında muhafaza edilmesine dair hattı.

Sultan İbrahim's handwriting regarding the newly opened door to be closed and a new door to be opened by the garden, dismissing and banishing the Arab halberdier from the palace and keeping the big mirror in the Pasha Chamber until his arrival.

خط يد للسلطان ابراهيم يفيد
بإغلاق الباب الذي تم فتحه
حديثا وفتحه بجانب الحديقة.
وعزل البلطجي العربي
وابعاده من القصر والاحتفاظ
بالمراة الكبيرة في غرفة الباشا
حتى رجوعه.

05

BOA, HAT, 1653/64

Açdığın kapıyı oradan istemem kapa,
bağçeden aç, tahta-pûşa çıkar, ondan yukarı
çık, bu kapıyı kapa istemem, sofacıkda
kâhice bir taâm yerim, mânidir, ayakaltı
olur. Bağçeden yaptır, bu büyük aynayı paşa
odasına ko da ben varınca dursun, sakın
kırmassınlar, azli hemân, ben oraya varmadan
yolla şu mel'ûnu, kel baltacı pek mel'ûn
Arab'dır.

**Sultan İbrahim'in sofayı
boyayan boyacıların
işlerini düzgün
yapmadıklarına ve
kontrol edilmeleri
gerektiğine dair hattı.**

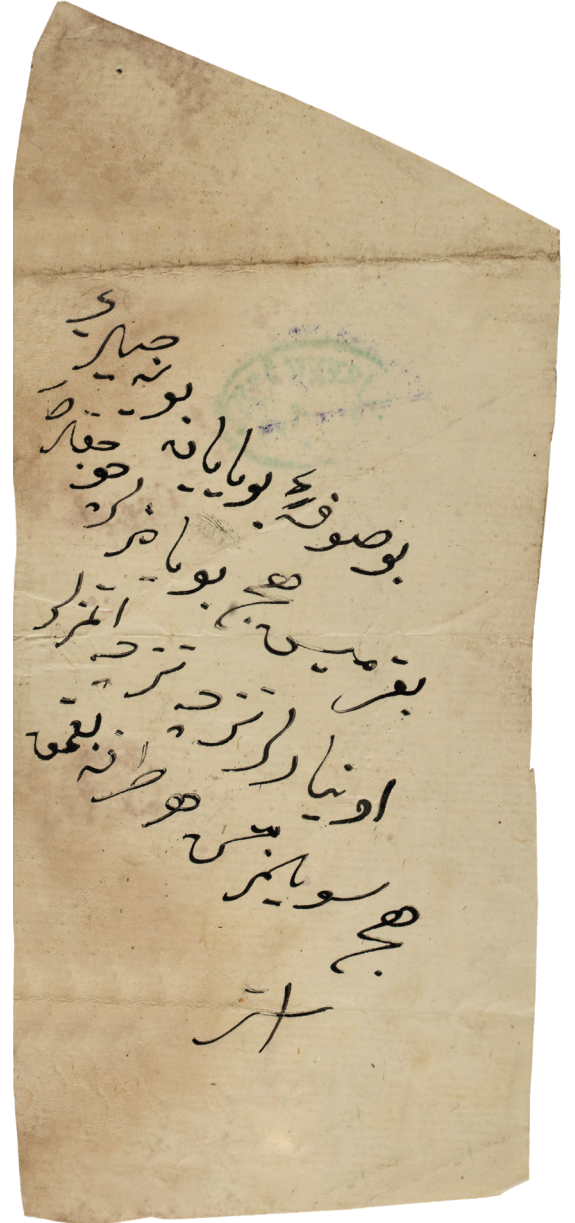
Sultan İbrahim's
handwriting stating that
the painters who paint the
anteroom are not doing
their job properly and
should be checked.

خط يد للسلطان ابراهيم
يوضح ان عاملي الطلاء
الذين يقومون بطلاء الطاولة
لا يقومون بعملهم بشكل
صحيح ويجب مراقبتهم.

06

BOA, HAT, 1653/65

Bu sofayı boyayan boyacıları bakar mısın,
hiç boyamazlar, çocuklardır, oynarlar,
tezçe tezçe etmezler, hiç söylemezsin her
tarafa bakmak ister.

**Sultan İbrahim'in
hazinedarlardan
birinin kızına nişan ve
nikah yapılması ile ilgili
muğlak ifadelerinden
ibaret hattı.**

Handwriting of Sultan
İbrahim containing his
ambiguous statements
about engagement and
marriage of the daughter of
one of the treasurers.

خط يد للسلطان ابراهيم من
التصريحات الغامضة حول
خطبة وزواج من ابنة احد
امناء الخزينة.

07

BOA, HAT, 1653/72

İki halâyık bir kadın bir şey değil. Ammâ sonrası var, ben istemedim, efendimin derdi benim. Ancak bu kadar vüs'atım var demeğe başlar, kız da bize rahat vermez. Amma ben yabancıya istemem bir uslu kapı hizmetkârıdır, ma'kûldür. Kız da bir hazînedâr kızıdır. Pek münâsibdir. Sayme Kadın'ın oğluna söz olmuşdu. İki yüz guruşdan gayrı bir şey vermem demişler. Kız işitdi, istemedi, daraldı bakayım bu ne verir. Cümle halkda âdet ne ise öylece vermelidir söyle bak görelim inşâallâhu'r-rahmân nişân ile nikâhı edelim. Bayram ertesi inşâallâh verelim inşâallâh. Ammâ bakayım defter edin ne verirse göreyim kız alırım câriye değildir. Hükümüm geçmez. İnkisârından havf ederim. Bir sevâblı işdir edin, sen de yardım eyle görelim, almasın, defter Eyüplü'den istemedim kendine sordum. Bana vermedi. Ben netdim? Fahaş eylemiş, ben ona akçe verdikçe borca vermez gayrı şey alır, vardır, var akçesi.

ایمده یقین قادی بر شی دکل اما صکاره سے واریک استدم افسریم درو
بنم انچه بود در وصعم و اردیکه بشر قیز بنه راحه و بر من اما
بنم انچه استم بر او لوقیو حزمکار بر معقور در قیز در
قیز بر ما صابر صمد قادی او غلونه سوز او شری ایکیوز
عقربن غریک بر شی ورم دمتد قیز شری استم دارلر
بقایم بونه و بر جملة خلقه عاصه نایب اولیج و ملید
صلیلم بنی کوره لم انن اقمه الحمد شاه ایلنگاه ایلم
بیرام ایرتسه انن الله دیلم انن الله اما بقام دفتر
ایردنه و بر کونیم قیز الورجی جلایه دکلر حکم بحجز
انلس از تره خوصه ایرام بر ثواب ایشتر ایردکنده
کرد ایلک نوره لم الما که دفتر ایوبلیم استم
بکار و بر من کفتم هف فاصه ایلمشی بی اولیج و رد
بوجه و بر من غریکی الود و ارور و ار اقره

Sultan İbrahim'in Ramazan'da mumbar haricindeki yemekleri fazla yapmaya gerek olmadığına, halâyıklara geçen seneki gibi kebap, yahni, pilav ve peltenin yeterli olacağına ve Ahmed'in gönderdiği eski hüccetin yenisinin olup olmadığı sorusuna dair hattı.

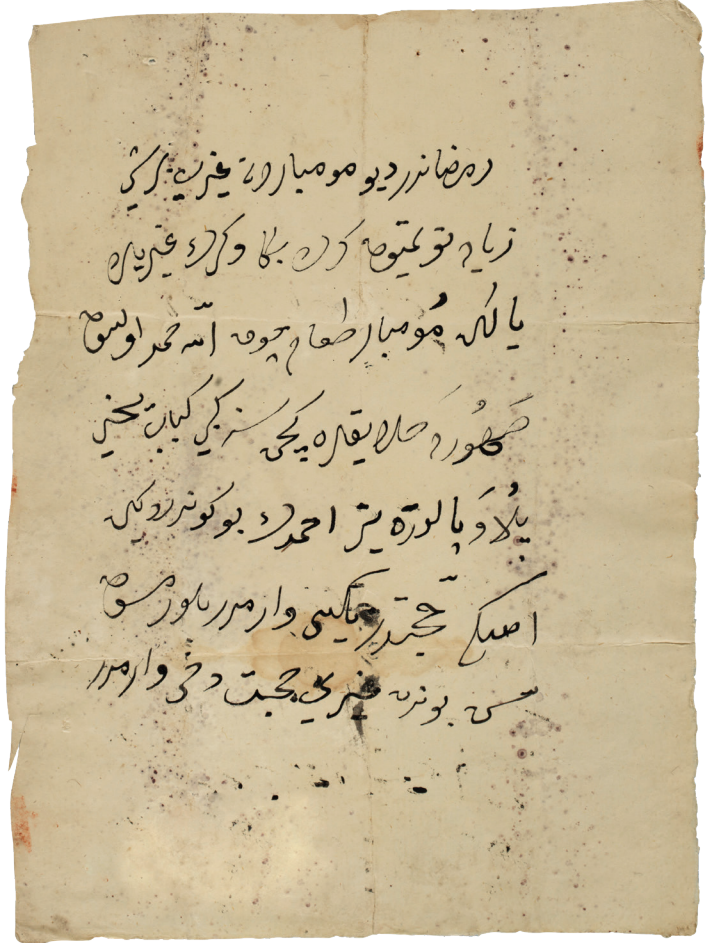
Handwriting of Sultan İbrahim regarding that there is no need to cook dishes more other than mumbar during Ramadan and kebabs, stews, rice and starch pudding will be enough for the servants as last year; and question on whether or not there is a newer version of the old document sent by Ahmed.

خط يد للسلطان ابراهيم فيما يتعلق بالسؤال ليس هناك حاجة لصنع اطباق اخرى غير المومبار في شهر رمضان، وكما في العام الماضي سيكون كافيا اطعام الناس من الكباب واليخني والأرز و حلوى بلته وما اذا كانت الحجة السابقة التي ارسلها احمد قد تم تجديدها ام لا.

Ramazan'dır deyu mumbardan gayrı bir şey ziyâde tutmaym gerek bana ve gerek gayrılara yalnız mumbar taâm çok. Allah'a hamd olsun sahurda halâyıklara geçen sene gibi kebâb, yahni, pilav, pâlûze yeter. Ahmed'in bu gönderdiği eski hüccetdir yenisı var mıdır, bilir misin. Sen bundan gayrı hüccet dahi var mıdır.

08

BOA, HAT, 1653/71

**Sultan İbrahim'in
"Karakulak kendisine
danışdı mı, geldiği
zaman buluşdu mu,
pek ısmarla kendi eline
versin, sakın hareme
göndermesin" ibareli
hattı.**

Handwriting of Sultan
İbrahim stating that "Did
Karakulak consult with him,
meet him when he came;
make him deliver the order
to you, do not let him to
send to the harem".

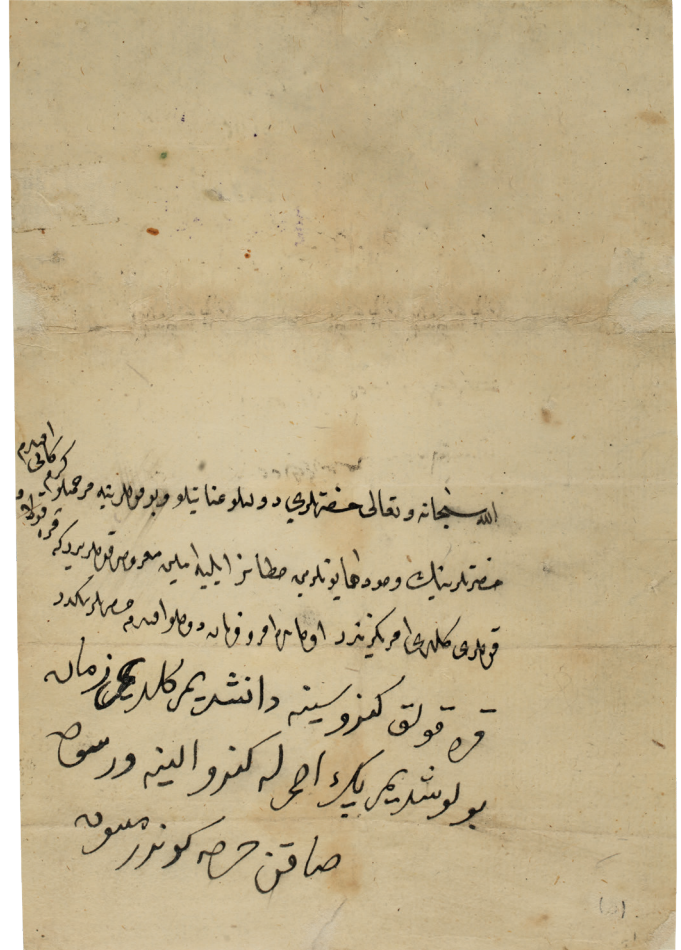
خط يد للسلطان ابراهيم
يحتوي على عبارة " هل
تشاروت مع كاراكولاك،
هل قابلته عندما قدم، اعطه
الكثير بيده، لا ترسله الى
قسم النساء".

09

BOA, HAT, 1446/35

Karakulak kendisine danışdı mı,
geldiği zaman buluşdu mu, pek
ısmarla kendi eline versin, sakın
hareme göndermesin.

Allah Sübhânehû ve Teâlâ
hazretleri devletlû inâyetlû ve bu
kullarına merhametlû kerem-kâlî
efendim hazretlerinin vücûd-ı
hümâyûnların hatâsız eyleye âmin.
Ma'rûz-ı kullarıdır ki karakulak
kulları geldi emriniz nedir ol bâbda
emr u fermân devletlû efendim
hazretlerindir.

**Sultan İbrahim'in
bir lalaya ihtiyaç
duyduğuna ve yanına
gelen Mehmed ve
Hüseyin adlı şahısların
sahipsiz bırakılmalarına
hayıflanmasına dair hattı.**

Handwriting of Sultan
İbrahim regarding his
need for a lala (statesman
tutor) and his regrets
of no one looked after
Muhammed and Hüseyin
who came to him.

خط يد للسلطان ابراهيم حول
إحتياجه لمربية وراثته لترك
المدعو حسين والمدعو محمد
القادمين اليه دون رقابة.

10

BOA, HAT, 1446/34

Paşa bir lala lâzımdır deyu fermân eyledik
çıplak lalayı neylerim dünden beri geldin
Mehmed, Hüseyin nere yatar kim bilir bir
ferd kimse yer gösterdi mi, yok köpek gibi
gezerler, onlardan gayrı kimse açıkda kalmış
var mı, Allah için Terzi Süleyman dünkü
gün evine almış yatırmış ben böyle şeyleri
nice tahammül ideyim iki oğlan sofram için
daireye sığmadı bu sözüme ki ne haltetsen
gerekdir Allah hakkınızdan gelsin.

پاشا بر لاله لاله زهر دیو قهانه الاله
 چلهق لاله کی نیلن دنده برو کلده محمد
 حسیه یالیم یلور بر خور مکسیر کوتر دی
 یوق کوبه کبر کر زلر اوئلارده غیری مکسیر
 ایچده قاش واری الله ایچو تیزی سلیمان ایچو
 اوپنه المشریط مش به بویله شیارکی نیم حمار
 ایاک اوغلان سعاد ایچو دایره صفدر
 بوسوزیمده نه خله التی کر کر آه

مکسیر

**Sultan IV. Mehmed'in
Soğukçeşme
yakınlarındaki Ayşe
Sultan Sarayı'nı kızı
Hatice Sultan'a ihsan
eylediğine dair hattı.**

Handwriting that Sultan
Mehmed IV bestowed
Ayşe Sultan Palace near
Sogukcesme to his
daughter Hatice Sultan.

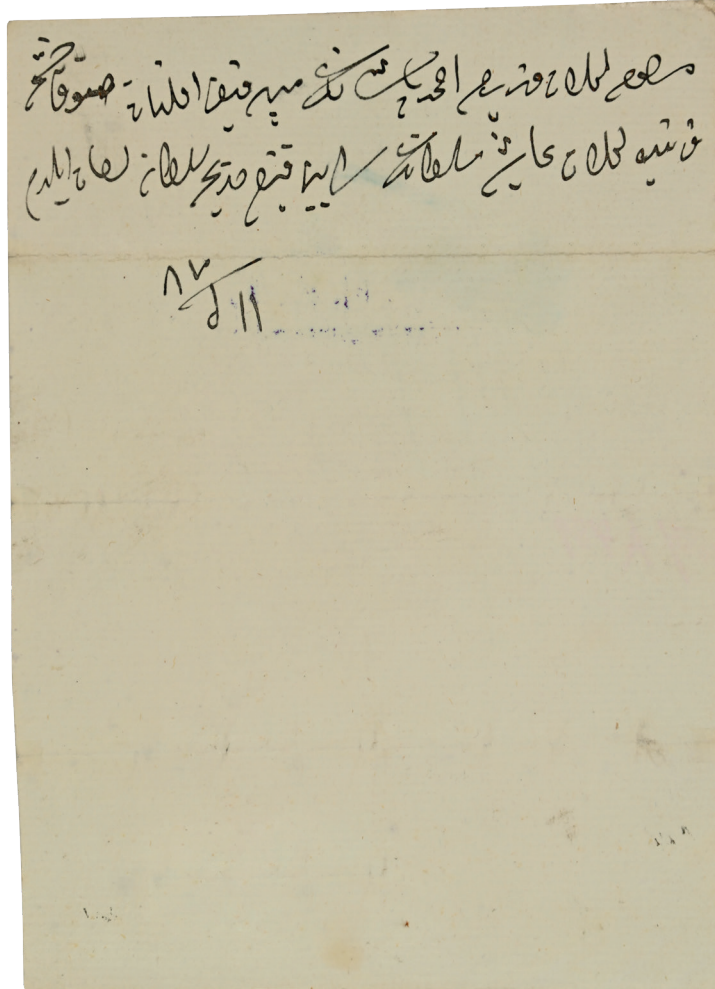
خط يد للسلطان محمد الرابع
بتبرعه قصر السلطنة
عائشة الواقع قرب صوق
جشمة الى ابنته السلطنة
خديجة.

11

BOA, A.AMD, 1/12

**11 L. 1087
[17 Aralık 1676]**

Merhûm olan vezîrim Ahmed Paşa'nın mîrîye
kabz olunan Sovukçeşme kurbünde olan Ayşe
Sultan'ın sarayını kızım Hadice Sultan'a ihsân
eyledim. 11 L. sene [10]87.

**Sultan IV. Mehmed'in
salahoru Hasan
Ağa'ya küçük
mirahurluk verdiği
dair hattı.**

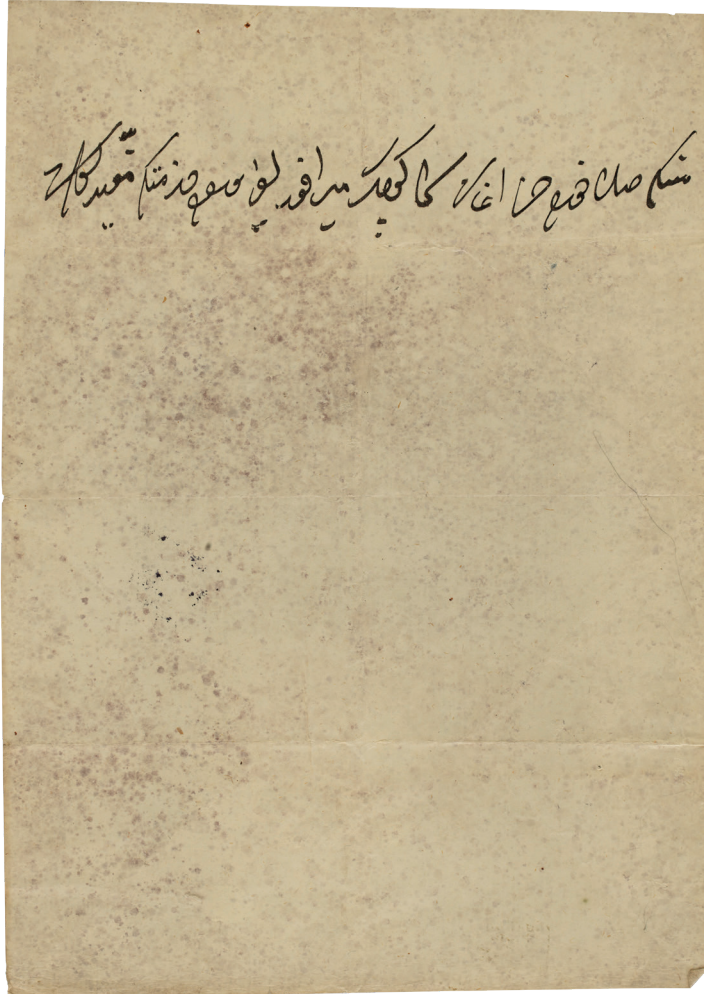
Handwriting of Sultan
Mehmed IV assigning his
chevalier Hasan Aga as
a küçük mîrâhûr (deputy
manager of palace barn).

خط يد للسلطان محمد
الرابع بإعطاء اسطبل
صغير لحسن اغا
الصلاخور.

12

BOA, HAT, 1653/96

Sen ki salahorum^(*) Hasan Ağa'sın. Sana
küçük mîr-âhûrluk^(**) verdim ve hizmetine
mukayyed olasın.

^(*)Silahşör kelimesinden galattır.
^(**)Mirahur: Saraya ve özellikle
hükümdara ait hayvanlarla ilgilenen
teşkilâtın başı.

Sultan IV. Mehmed'in Saray-ı Atik ile Galata ve İbrahim Paşa saraylarına verilecek tayinat miktarının defterde bildirilen miktarı geçmemesine dair hattı.

Handwriting of Sultan Mehmed IV regarding that the amount of ration to be given to Saray-ı Atik and Galata and İbrahim Paşa palaces should not exceed the amount reported in the register book.

خط يد للسلطان محمد الرابع بخصوص عدم تجاوز المبلغ المذكور في الدفتر من مقدار التعيينات التي ستعطى لقصر العتيق وقصر غلطة وقصره في ابراهيم باشا.

Saray-ı Atık'in ve Galata ve İbrahim Paşa saraylarının ta'yînât defterleri tahrîr, manzûrum olup mücebince verile fimâ-ba'd vezîr-i a'zamum rikâb-ı hümâyûnuma

arz edip fermân-ı şerîfim olmadıkça bundan ziyâde verilmeye, verilirse emînin muhâsebesine kayd olunmaya.

13

BOA, MAD.d., 2062, s. 4-5

Be-cihet-i Saray-ı Atık-i Ma'mûre matbalı için verilen zehâyir ve eşyâ beyânındadır.

[...]

Be-cihet-i Ramazan-ı şerifde matbah için verilen zehâyir ve eşyâ beyânındadır.

[...]

Be-cihet-i büyük bayramda matbah için verilen zehâyir ve eşyâ beyânındadır.

[...]

Be-cihet-i kurban bayramında matbah için verilen zehâyir ve eşyâ beyânındadır.

[...]

Be-cihet-i Muharrem ayında âşûrâ harcı için verilen zehâyir beyânındadır.

[...]

Be-cihet-i matbaha verilen sebzevât kısmı mevsimiyle aylık verilir sene tamamına değin.

سرای عتیق و غلطة و ابراهيم پاشا
تخیر منظور مالدی معین و بریا فایده و زیاده و زیاده
ایوب فرمانده کس نوید نوید زیاده و زیاده
امید کلمه سینه قید کلمه

MÚCEBİNCE AMEL OLUNA

Sultan IV. Mehmed'in üzerinde hattı bulunan Enderun Hazinesi, Kiler-i Hassa, Hane-i Seferli, Büyükhane ve Küçükthane gılmanlarından ve Galata, İbrahimpaşa ve Edirne sarayları içoğlanlarından ve hassa teberdarlarından terakkiye nail olan 498 kişinin isimlerini gösterir defter.

Handwriting of Sultan Mehmed IV on a register book showing the name of 498 people who made progress among young servants of Enderun (school for statesman), Kiler-i Hassa (Palace Cellar), Hane-i Seferli (art division of Enderun), Büyükhane and Küçükthane; içoğlanları (page boys) from Galata, İbrahimpaşa and Edirne Palaces and halberdiers.

دفتر يعرض اسماء ٤٩٨ شخص من الغلمان العاملين في خزينة اندرون وكيلري خاصة وخانة سفرلي الكبرى والصغرى والعاملون في قصر غلطة و ابراهيم باشا وادرنه والذين استحقوا الترقيه والذي يحمل خط يد للسلطان محمد الرابع.

Otuz yedi hazineden, kilerin elli, seferliden altmış, büyük odadan yüz, küçük odadan yüz elli, Galata'nın elli, Paşa sarayından kırk, Edirne'de on bir teberdârân-ı hâssadan kanun üzere yollarıyla verile.

14

BOA, C.SM,
144/7236

17 Z. 1080
[8 Mayıs 1670]

او توذید خزینین کلار را الی سوائه
بیست اعطاف بینه که کوهک تو طواف نور
الک عظمی الی سوائه سوائه و ثانی اور نه
او تبرید داران خاصه فائق لونه و لاله

او تو ندیدیم چرخین کل را بر آتش سوزانده
بسکه از طرف نبیند که کجاست تو نور
اتر غم طغیان آتش نیست نسلند و وفا آورند
آو تبرید دارند خاصه قاتی لسته قتلها

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

نو کلو و کرمانشاه و شاه شاهرخ فرمان ها بوندی موجب خانه و عماره دن بر مراد اولان غلطان آدو رود که دکر اولسور

**Kudüs'te Rum
ruhbanlarının idaresinde
bulunan Kumame
Kilisesi ve Beytullahm
bahçelerine zorla el
koyan Frenk rahiplerinin
menedilmesine dair
ferman.**

A ferman regarding
restraining the Frankish
priests who seized by force
the Church of Kumame and
the gardens of Bethlehem
in Jerusalem, which are
administred by the Greek
clergy.

فرمان سلطاني يقضي بتنفيذ
امر منع القساوسة الفرنجة
الذين استولوا بالقوة على
حدائق بيت لحم وكنيسة
القيامة بالقدس والتي تعود
ادارتهم الى الرهبان اليونان.

15

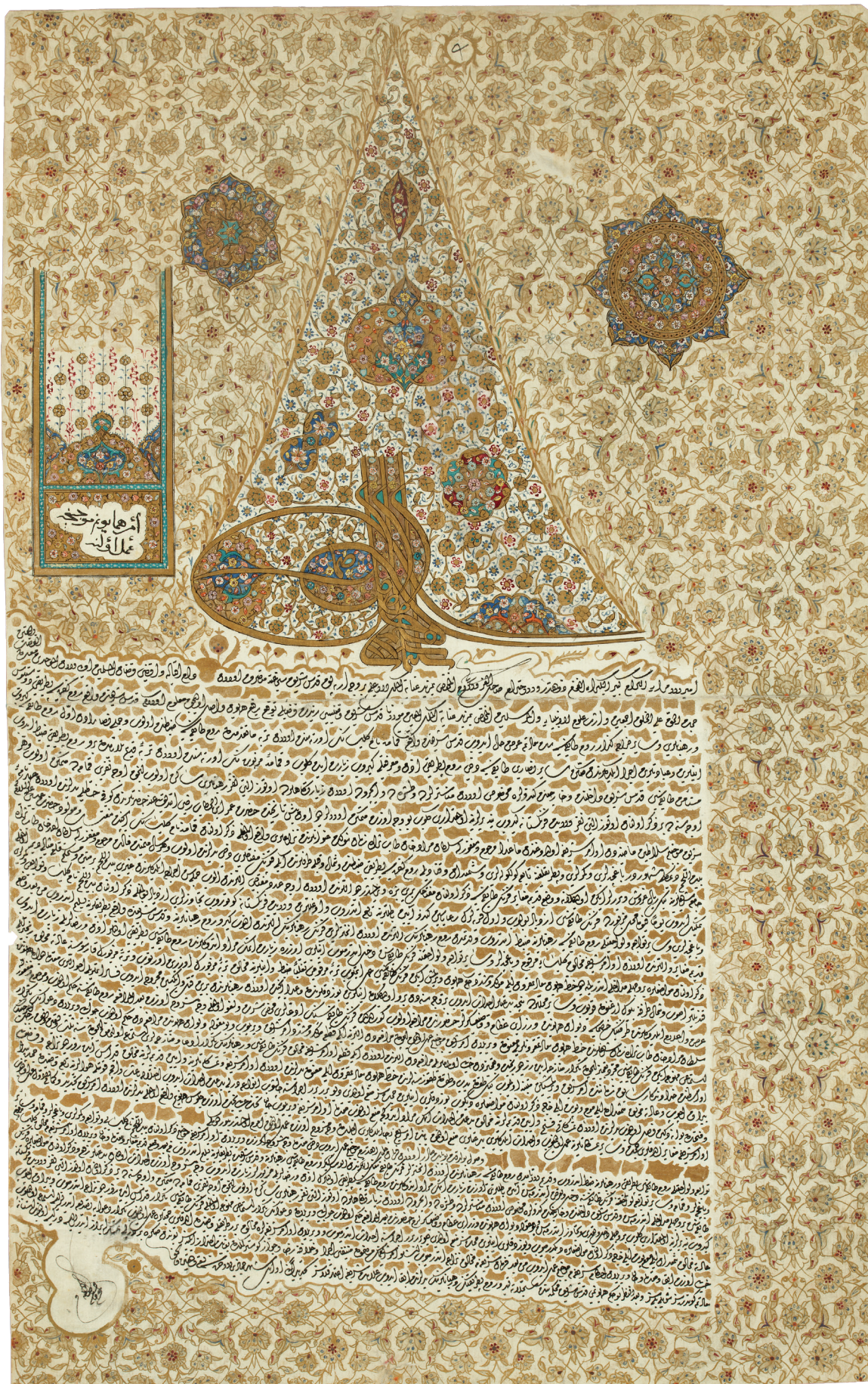
Emr-i hümayûnum mücebince amel oluna.

Sultan II. Süleyman

BOA, MFB, 844

10 C. 1099
[12 Nisan 1688]

**Geliri hassa aşçıbaşlarına
ait olan İznikmid'in
Değirmendere köyü
ile Geyve ve Akhisar
nahiyeleri arazi kiralari
hassının mâlikâne olarak
Hacı Selim'e verildiğine
dair berat.**

A berat regarding the granting of the power of collection of the rents of lands at the village of Değirmendere and the sub-districts of Geyve and Akhisar in İznikmid, the revenues of which are reserved for the aşçıbaşıs (chef cooks), to Hacı Selim as a malikane (stately home).

برات معطى من السلطان
احمد الثالث بتخصيص
ايرادات الايجار لأراضي
خاصة لرؤساء الطباخين في
قرية دكيرمان ده ره و نواحي
اق حصار وكيوه في ازنيك
ميد على وجه ملك (مالكانة)
الى الحاج سليم.

16

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Ahmed

BOA, MFB, 34

9 L. 1116
[4 Şubat 1705]

**Sultan III. Ahmed'in
güzel yazı yazma
çalışmaları yaptığına
dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III indicating that he
worked on calligraphy.

خط السلطان احمد الثالث يبرز
فيه جمال خطه في الكتابة.

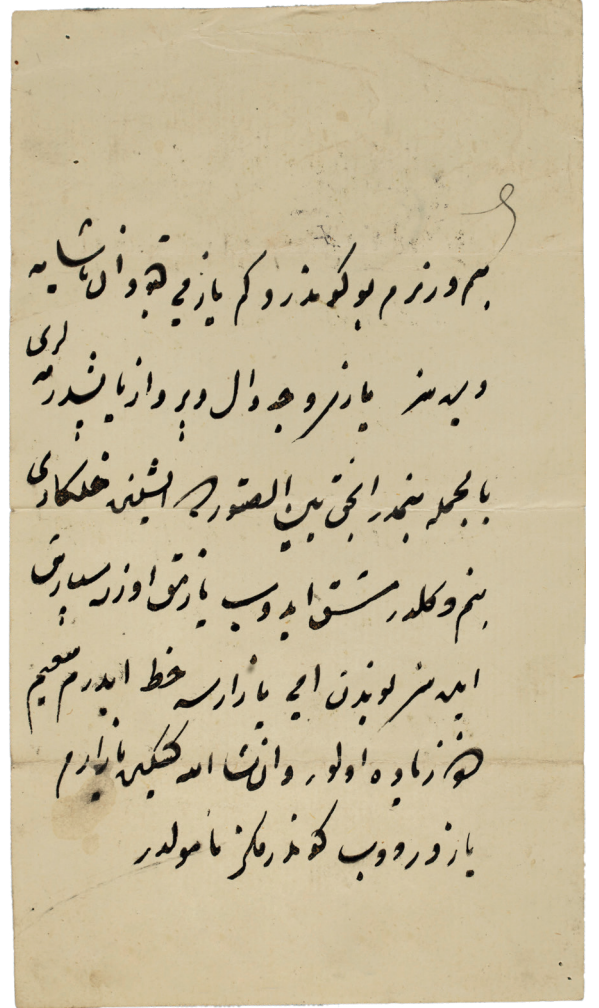
17

BOA, İE.HAT, 4/386

**29 Z. 1135
[30 Eylül 1723]**

Benim Vezîrim,

Bu gönderdiğim yazıyı kapudan
paşaya veresiz yazı ve cedvel ve pervaz
yapışdırmaları bi'l-cümle benimdir ancak
beyne's-suverde işlenen halkârî benim
değildir meşk edip yazmak üzere sipariş
edesiz. Bundan iyi yazarsa hat ederim
sa'yım dahi ziyâde olur ve inşâallâh
keskin yazarım, yazdırdıp göndermeniz
me'mûldür.

Kütüphane görevinin, bir cildini padişah için yirmi paraya yapacağını söyleyen işine bağlı mücellide verilmesine dair Sultan III. Ahmed'in hattı.

Handwriting of Sultan Ahmed III regarding the assignment of the library duty to the bookbinder who is attached to his job and says that he will make one binding for twenty coins for the sultan.

خط يد للسلطان احمد الثالث
بخصوص إعطاء مهمة
المكتبة لمجلد متمسك بمهنته
والذى وعد السلطان بأنه
يصنع تجليد كتاب واحد
بعشرين باره.

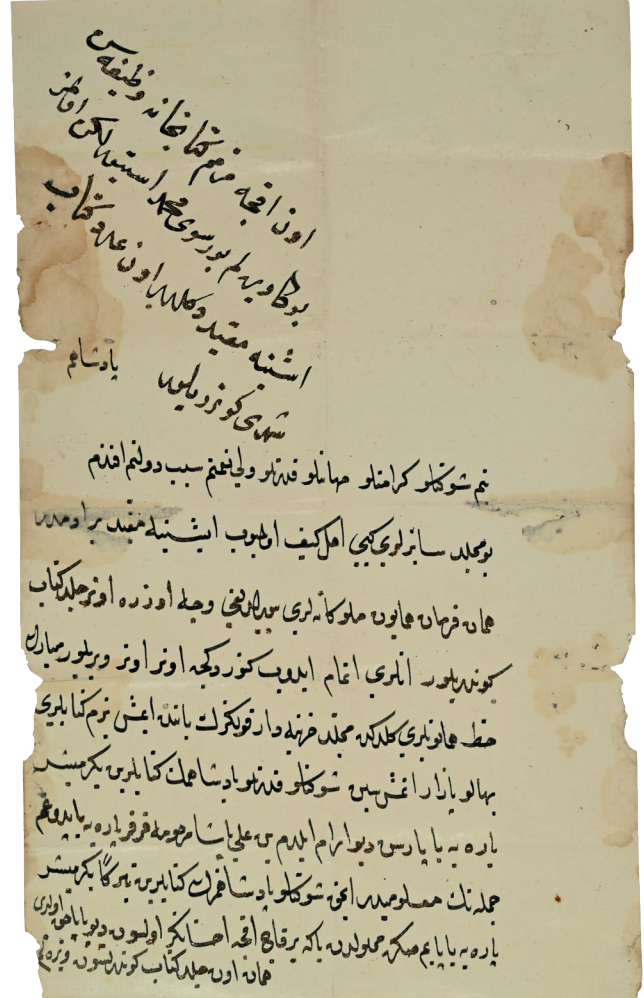
18

BOA, İE.HAT, 4/388

On akçe murakkam kitâbhâne vazifesin buna verelim Bursevî Mehmed istiyor lâkin olmaz, işine mukayyed değildir. On aded kitâb şehri gönderilür.

Benim şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü velî-nî'metim sebeb-i devletim efendim padişahım,

Bu mücellid sâirleri gibi ehl-i keyf olmayup işine mukayyed bir adamdır. Heman fermân-ı hümayûn-ı mülûkâneleri buyrulduğu vech üzere onar cild kitâb gönderilür anları itmâm edüp getürdükçe onar onar verilür mübârek hatt-ı hümayûnları geldikde mücellid hazînedâr kulunuzun yanında imiş, bizim kitâbları bahâlu pazar etmişsin, şevketlü kudretlü padişahımın kitâbların yirmi beş paraya yaparsın deyu arâm eyledim. "Ben Ali Paşa merhuma kırkar paraya yapduğum cümlelerin malumudur. Ancak şevketlü padişahımızın kitâbların teberrüken yirmişer paraya yapayım sonra mahlûlden bana birkaç akçe ihsânınız olsun." deyu yapacak oldu. Heman on cild kitâb göndersun verelim.

Salıpazarı'nda yeniden yapılan Eminabad Sahil Sarayı'nın Emlak-i Hümayun'dan çıkarılarak Padişah'ın kızı Fatma Sultan'a temlik edildiğine dair berat.

A berat regarding granting of the Eminabad Seaside Palace in Salıpazarı to Fatma Sultan, the Sultan's daughter, by expunging it from the registers of the Emlak-i Humayun (the Imperial Lands).

برات بتمليك قصر أمين
إباد الساحلي التي بنيت
مجددة بصالي بازارى لإبنة
السلطان فاطمة سلطان
بالإستخراج عن قيود أملاك
الهمايوني.

19

Berât-ı âlîşânım mücebince amel oluna.

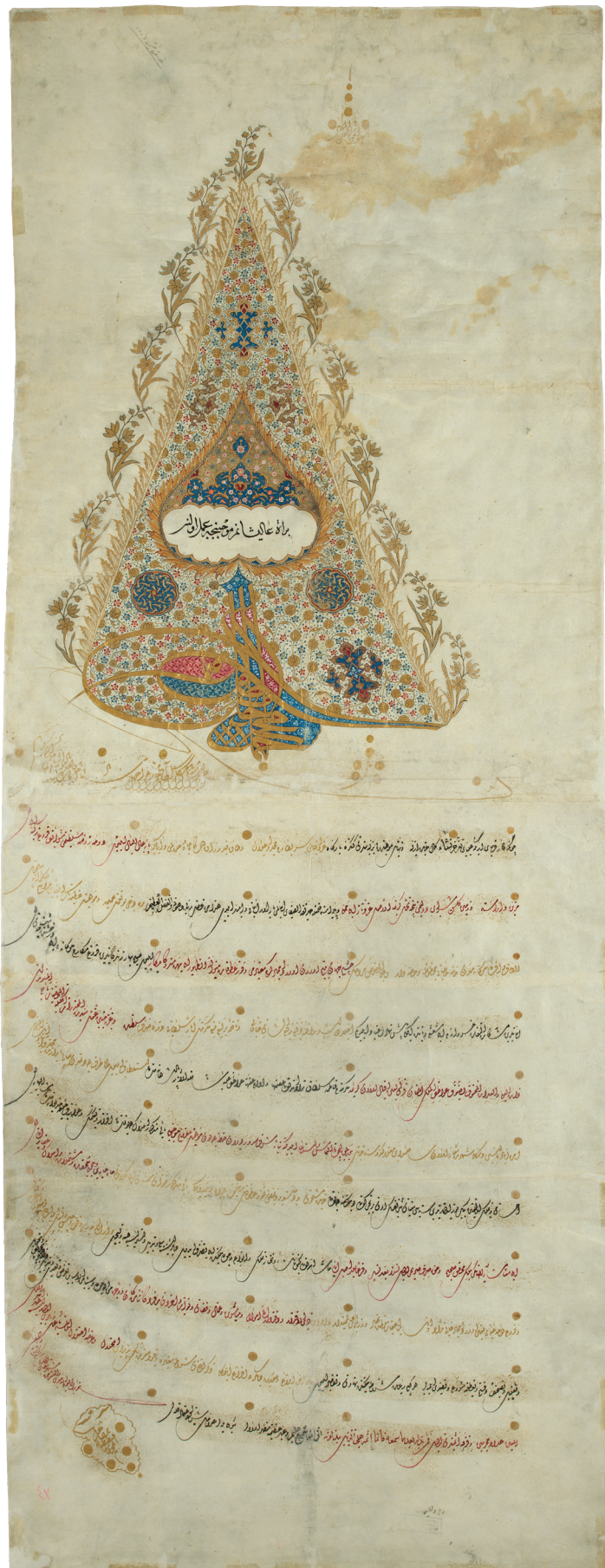
Sultan III. Ahmed

BOA, MFB, 72

21 Ş. 1137

[5 Mayıs 1725]

**Kudüs'e ziyaret için
gelen Yahudi taifesinden
eski usul haricinde vergi
alınmaması hakkında
ferman.**

Ferman regarding not
collecting any taxes other
than the existing from the
Jews who come to visit
Jerusalem.

فرمان بعدم طلب الضرائب
من الطائفة اليهودية القادمة
لزيارة القدس ما عدا القانون
القديم.

20

BOA, MFB, 872

**21 Ş. 1137
[5 Mayıs 1725]**

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Ahmed

Sultan III. Ahmed'in Osmanlı topraklarında bulunan İsveç Kralı Şarl'ın Rusların saldırısına uğramadan memleketine emniyetli bir şekilde dönmesi hususunda Leh Cumhuriyeti ile ortak hareket edilmesine itina gösterilmesine dair sadrazama hitaben yazdığı hattı.

Handwriting by Sultan Ahmed III to the Sadrazam (Grand Vizier) about the return of Charles, the King of Sweden, who was in the Ottoman lands, to his country safely in partnership with the Leh (Polish) nation in order to prevent attacks by the Russians.

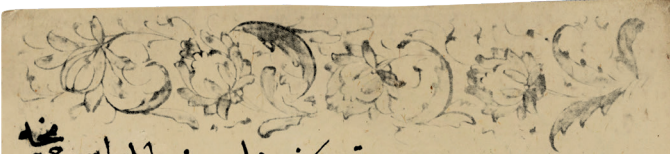
خط يد للسلطان أحمد
الثالث خطابا للصدر
الأعظم بخصوص إعتناء
بحركة مشتركة مع ليهيين
بخصوص عودة ملك السويد
شارل بأمان الى بلده دون
التعرض للهجوم من قبل
الروس.

21

TS.MA.e, 753/56

Telhîsin ma'lûmum oldu. Birkaç Leh keferesinin sözü ile İsveç nice gönderilebilir. Leh Cumhûru olan boyarlar ile haberleşip vilâyetine varınca zarar gelmemek üzere mütekeffiller olup ve taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye bu husûs için memhûr temessükleri ve müstakil âdemleri gelmeğe muhtâc olduğu bu tarafda faziletü efendi dâimîz ile ve paşalar ile müzâkere olunmuşdur. Bu minvâl üzere olduktan sonra İsveç'i kendi âdemisi ile gönderilir ve bu vech Devlet-i Aliyye'ye haberlûdür ve bu keyfiyeti birkaç kıt'a hutût-ı hümâyûnum ile sana yazdım. Bundan sonra yine teşekkül olursa olsun hemân gitsin deyu ibrâm ediyorsun bundan murâdın İsveç'i Nalkıran'a yahud Moskov mel'ûnuna esîr etmek midir. Bir işde emniyet zâhîr olmadıkda ol işe nice şürû' olunur. Moskov mel'ûnuna verilen temessükde ancak İsveç Salmen vilâyetine gitmek üzere yazılmış İsveç gitmeyip eğlenir ise Azak'ı ve kal'aları teslîm etmeziz deyu bir harf tahrîr olunmamıştır. Bu kâfire ve sâirîne mülâyemet ile cevâb vermek ihtimâlim yokdur. Her kangisi ile olursa fî sebîli'llâh cenk ederim ve ölünceye

değîn gazâdan nûkûl etmem, şöyle ma'lûmun ola. Hâlâ bu keyfiyetlere bir nîzâm vermeyip avdet ediyorsun. Ağaya bir kâğıd göndermişsin bu gûne askeri beyninde olan kelâmları i'lâm etmeden murâdın nedir. Eğer böyle bir fesâd ve fitne zuhûr ederse iki vechi vardır. İkisinde dahi seni muâkab ederim. Birisi budur ki bu fesâdı elbetde sen bilirsin. Bilmemen ihtimâlin yokdur ve niçin etdin deyu cezânı tertîb ederim ve birisi dahi budur ki tarz u etvârından kullarımı dilgîr etmemiş olaydın böyle fesâd, fitne zuhûr etmezdi deyu yine senin cezânı tertîb ederim. İki vecihde dahi sana necât ve selâmet mutasavver değildir. İmdi bir hoş mülâhaza edip encâmından gâyetü'l-gâye hazer eylesesin ve basîret üzere olasın ki böyle bir iş zuhura gelmeye senin cevâbına cevâb olmak üzere yazdım. Bu husûsa mutlak böyle bir iş zuhura gelmeğe zerre kadar bahâneleri yokdur. Böyle bilesin. Verâî-i perdede ne zuhûr edeceğin ancak Bârî Teâlâ bilir. İsveç'i göndermek üzere Leh Cumhûru ile bâlâda tahrîr olunduğu vech üzere haberleşmeğe sa'y eylesesin.

تخلص معلوم اولدی برقع له کمره سنل سوزی ایلله اسوج ^{بخیه}
 کوندریله بیلور له جهوردی اولون بویار لرایله خبر لشیلوب ^{لایته}
 وار خضر کلامان اوزره متکفلر اولوب و طرخدی ولتی علییه
 بر خصوص امجون مهوور تمکاری مستقل اولاری کلکه محتاج ^{اولی}
 بو طرفه فضیلتلوا فندی اهنه ایلله و پلن لرایله مرکره
 بو سوال اوزره اولدقدن صکره اسوجی کندی اویسی ایلله کوندریله
 و بوجه دولتی علییه خبر لود و بویکیفتی برقع قطعه خطوط ^{همایون}
 ایلله شکایا زدم بوندن صکره ینه شکل اولور اولسون ^{همان}
 کستون دیو ابرام ایلد یورس بوندن مرادل اسوجی خلعزانه باغ
 مسقو ملعونه اسیر ایتکلر برایشه امنیت ظاهرا و لمد قن اول
 ایشه بخیه شروع اولور مسقو ملعونه و بریلون مسکلر ^{انجی}
 سالن ولایت کتمک اوزره بزلش اسوج کیموب اکلن و ایسه از انی
 و قلع لوی تسلیم ایتن ایز دیو بر حرف ضریر او لقا مشدر بو کاخه
 و سائرینه ملائمت ایلله جواب ویرمان احتمال بو قدر هر قنسی ^{ایلله}
 اولور فی سبیل الله جنک ایدرم و اولجیه دیکه غزاد نکول ^{اتم}
 سوبله معلومان اوله حاله بویکیفتلره بر نظام و بر یوب عود
 ایدم یورس اغایه بر کاغد کوندن سس بر کونه عسکری ^{بینک}
 اولون کللماری علام ایتدن مرادل نه در اگر بویله بر فساد و قن
 ظهور ایدم ایکی و جمعی وارد را بیکسند و فی سنی معاقب ایدم
 بریسی بود که بفسادی البتد سس بیلورس پلامان ^{احتمال}
 یوقد و بنحو ایتدن حی جزاکی ترتیب ایدم و بریسی و فی بود که
 طریقی انوارند قولتری و لکیر اتماس اولبدن بویله فساد ^{ظهور}
 ایتدی دیونیه سنل جزاکی ترتیب ایدم ایکی و جمعه و فی سکا
 ضات و سلو نه مقصور دکلدر ایدری بر فوس ملاحظه ایدوب ^{خاندان}
 غایت الغایه حدایکس و بعیر اوزره اوکسکه بویله برایش ^{ظهور}
 کلیمه سنل جوانه حجاب اولور اوزره یازدم بر مقصود ^{مطلق}
 ظهور کلکه زده قدر بانه لری بویله سکه و رایی ^{برده}
 ظهور ایدم جکی انجی باری تعالی بیلور اسوجی کوندن ^{ایل}
 بالوده خبر اولدنی و جمعه اوزره فیلک سکی ^{ایک}

**Sultan III. Ahmed'in
yediği hekimbaşı
macununun iyi
geldiğine dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III regarding that
the paste prepared by
hekimbaşı (chief doctor) is
good for his health.

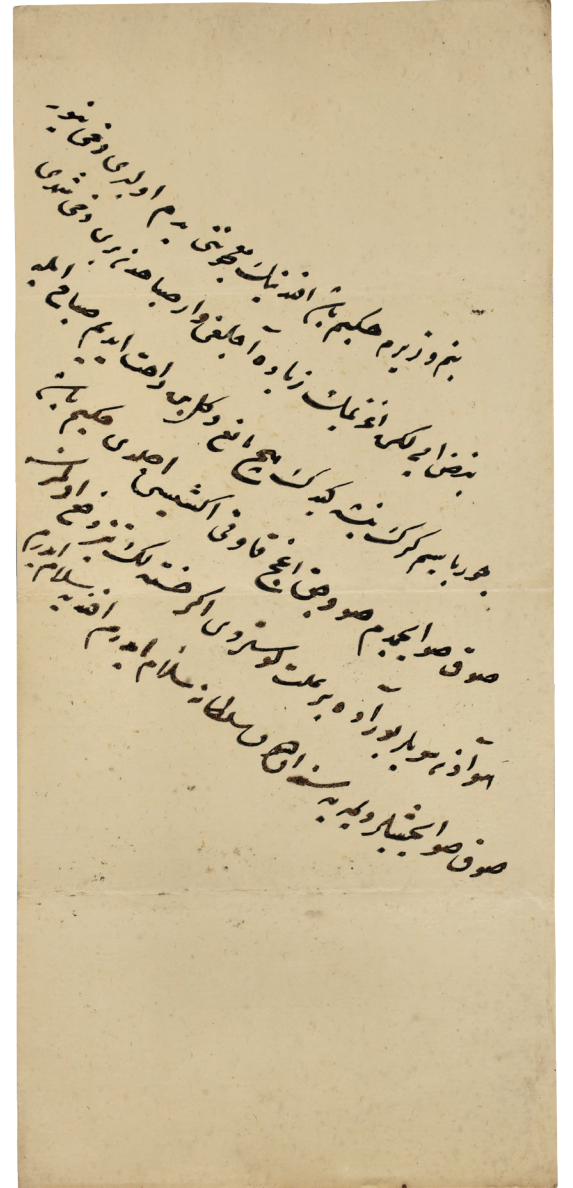
خط يد للسلطان احمد
الثالث يفيد بجودة الخلطة
المحضرة من قبل رئيس
الأطباء.

22

**BOA, AE.SAMD.III,
228/21919**

Benim Vezîrim,

Hekîmbaşı efendinin macununu yedim
öbürü dahi yenir, nabız iyi lakin ağzımın
ziyâde açlığı var, sabâhdan beri dahi şimdi
çorba yesem gerek. Neyse gidin hiç mâni'
değil ben râhat edeyim sabah ile soğuk su
içmedim soğucak ağaç kavunu ekşisi içildi,
hekimbaşı havadan söyler burada bir illet
gösterdi, eğer hastalık tiz def olmazsa
soğuk su içmişler demeye sened olsun.
Sultan'a selâm ederim, efendiye selâm
ederim.

**Sultan III. Ahmed'in
Beşiktaş'taki havuzunun
tamirinde gerekli özenin
gösterilmesine dair hattı.**

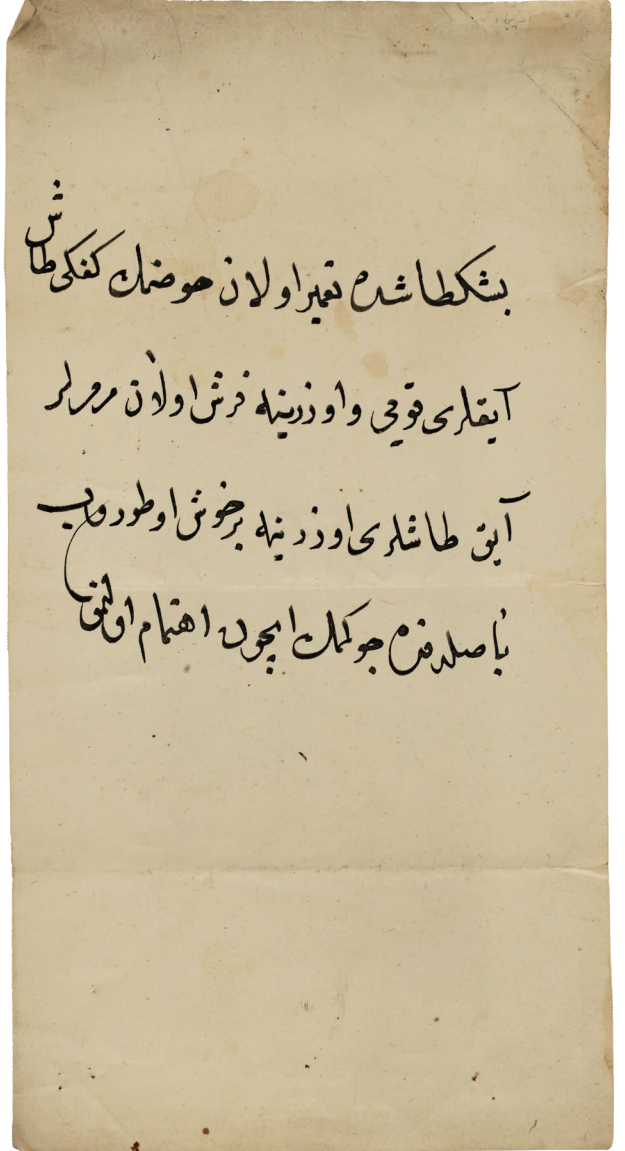
Handwriting of Sultan
Ahmed III to show proper
care in repairing his pool in
Beşiktaş.

خط يد للسلطان أحمد الثالث بطلبه
ابداء الاهتمام اللازم لتصليح
الحوض (البركة) الخاص به في
منطقة بشيك تاش.

23

BOA, HAT, 1654/73

Beşiktaş'da ta'mîr olan havuzumun küfeki taş
ayakları kavî ve üzerine ferş olan mermerler
ayak taşları üzerine bir hoş oturup basıldıkda
çökmek için ihtimâm olunmak.

**Sultan III. Ahmed'in
gülşuyu ve misk ile
pişirttiği aşuradan
bir miktar da vezirine
gönderdiğine ve
ağalarına cirit oynatıp
eğlendiğine dair hattı.**

Handwritten note of Sultan
Ahmed III that he sent some
of his ashura cooked with
rose water and musk and
let aghas to play javelin and
had fun.

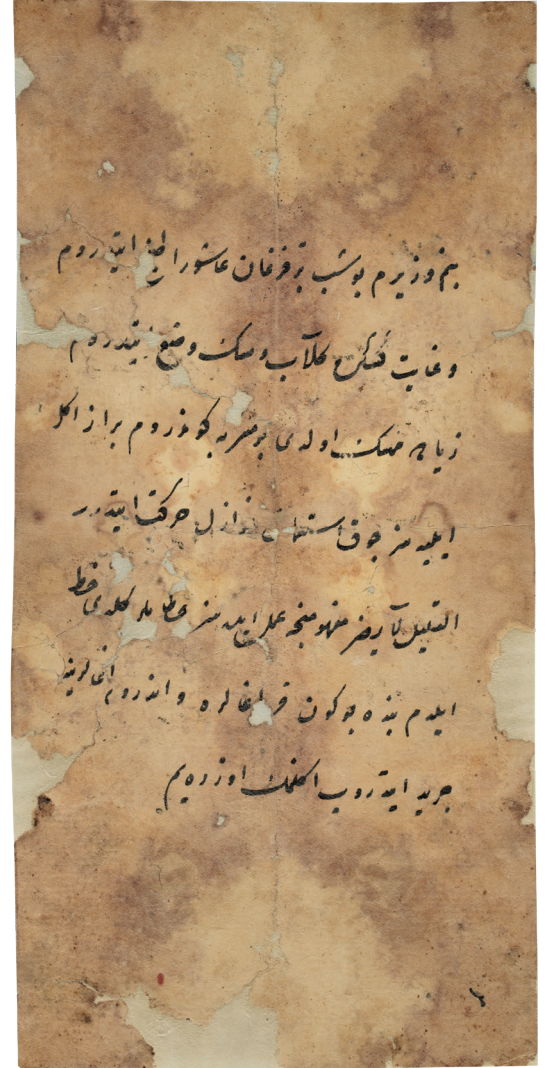
خط يد للسلطان احمد الثالث
المتعلق بإرساله مقداراً من
حلوى العاشوراء المجهزة
بالمسك وماء الورد للوزير
واستمتاعه بلعبة الجريت مع
السادة (الاغوات).

24

**BOA, AE.SAMD.III,
215/20805**

Benim Vezîrim,

Bu şeb bir kazgan âşûrâ tabh etdirdim ve
gâyet keskin gülâb ve misk vaz' etdirdim
ziyâde mümessek oldu, bir maşraba
gönderdim. Biraz ekl eyleyesiz çok istimâl
nevâzil hareket etdirir. "El-kalîlû lâ yedurru"
mefhûmunca amel edesiz, hitâblar geldi,
hat eyledim ben de bugün kızlar ağalara ve
Enderûn ağalarına cirid etdirip eğlenmek
üzereyim.

**Kızamık geçiren
kızının tedavisi
ve bununla ilgili
tavsiyelerini havi
Sultan III. Ahmed'in
hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III, which includes
the treatment of his
daughter who had measles
and recommendations
for it.

خط يد للسلطان احمد الثالث
الذي يحتوي على التوصيات
الخاصة بعلاج ابنته المصابة
بالحصبة.

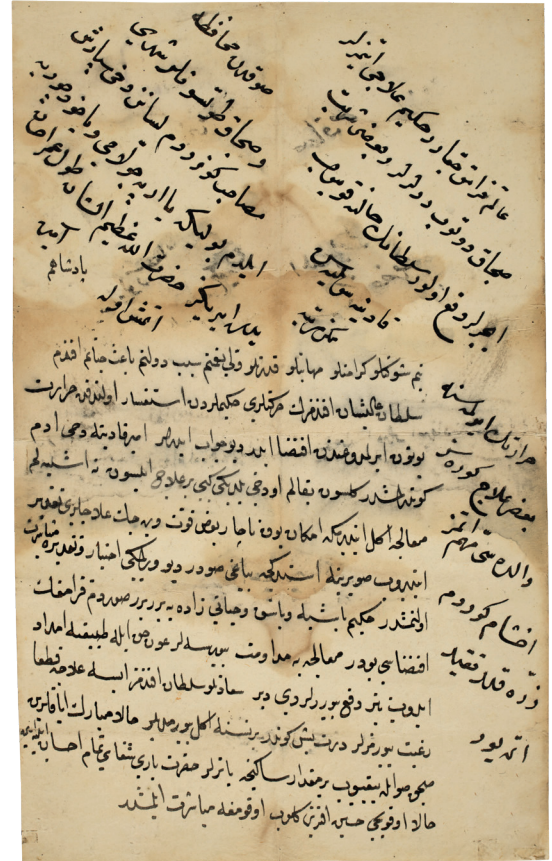
25

BOA, HAT, 1447/41

Âlem kızamık çıkarır hekim ilâcî etmezler. Sıcak dudup dolarlar ve bazı şerbet iççerler, def³ olur. Sultânın hâline komayıp kadına söyleyesin. Mümkün mertebe harâretin eyülemesine bazı ilâc göresiz. Vâlidesi mühim etmez. Ahşam gördüm zerre kadar takayyüd

etmiyor. Sovukdan muhâfaza ve sıcak tutsunlar. Şimdi müsâhib gönderdim. Lisânen dahi sipâriş eyledim. Bolay⁽³⁾ ki ya arpa cüllâbı ve yâhûd çorba yedire idiniz. Hazret-i Allâhu azîmü's-şân tûl ömür ihsân etmiş ola. Âmîn.

Benim şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyy-i ni'metim sebab-i devletim bâis-i hayâtım efendim pâdişâhım. Sultân-ı âlişân efendimizin hareketleri hekimlerden istifsâr olundukda harâret bütûn ayrılmadığından iktizâ eder deyü cevâb eylerler. Emîr kadına dahi âdem gönderilmişdir. Gelsin bakalım. O dahi bildiği gibi bir ilâc eylesin. Ne işleyelim. Muâlece ekl etdirmeğe imkân yok. Nâcâr bazı kuvvet verecek ilâcları takdîr etdirip su yerine istedikce bayağı sudur deyü verilmeği ihtiyâr ve takdire mübâşeret olunmuşdur. Hekimbaşıya ve Yasef ve Hayâtizâde'ye birer birer sordum. Kızamığın iktizâsı budur. Muâleceye müdâvemet buyursalar, avn-i Hak ile tabiata imdâd edip tîz def³ buyururlardı der. Saâdetlü sultân efendimiz ise ilâca kat'â rağbet buyurmazlar. Dört beş gündür bir nesne ekl buyurmadılar. Hâlâ mübârek ayakların sıcak su ile yıkayıp bir mikdâr sâkince yatarlar. Hazret-i Bârî şifâ-yı tamâm ihsân eyleye. Âmîn. Hâlâ okuyucu Hüseyin Efendi gelip okumağa mübâşeret eylemiştir.

⁽³⁾“Belki, inşaallah, bari, keşke.” Bk. Yaşar Çağbayır, Ötüken Türkçe Sözlük, C. I, İstanbul, 2007.

**Denizden korkan
şehzade için bir çekdiri
hazırlanması ve rahatça
binebilmesi için gerekli
tedbirlerin alınması için
III. Ahmed'in hattı.**

Handwriting by Ahmed
III for the preparation of
a çekdiri (sailboat) for the
şehzade (prince) who has
thalassophobia and taking
the necessary measures
for him to get on board
comfortably

خط يد للسلطان أحمد الثالث
بخصوص تحضير زورق
مع التدابير المريحة اللازمة
لركوب الشاه زادة الذي
يخشى البحر.

26

BOA, HAT, 1447/35

Sen ki vezîrim veliyyü'n-
niam devletlû ve necâbetlû
efendimizin kemâl-i mertebe
deryâdan havfları olmağla bugün
bir pâkça donanmış çekdiri
gönderesin. Bugün iskeleye
yanaşıp hâzır olsun. İnşâallâhu
Teâlâ yarın süvâr olunup karşı
geçilir. İskeleye çekdiriye süvâr
olmağla bir köprü lâzımdır.
Çekdirinin merdiveninden
binilmek mümkün değildir.
Ma'lûmun oldukda bugün hâzır
etdiresin ve sen dahi ale's-sabâh
çekdiriye giresin.

سنکه وزیرم ولی النعم دوتله و حجاب
افندیمزک کمال مرتبه در یاد و فواید
اولخله بکون بریاکی و ونش جکدری
بکون اسکله به یاشوب حاضر اولسون
تعالی یارب سوار اولوب قونوجبار اسکله
جکدری به سوار اولغه برکوبری لوزمدر
جکدرینک مروتند بنیل مکر و کلدر
سلو مکر اولدقن بکون حاضر اندیده
وندافی علی الصبح جکدری به کیره س

**Sultan III. Ahmed'in
kızının hastalığının
tedavisi için ilaç
bulunmasına dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III on finding
medication for the
treatment of his daughter's
disease.

خط يد للسلطان أحمد الثالث
فيما يتعلق بإيجاد دواء لعلاج
مرض ابنته.

27

**BOA, AE.SAMD.III,
223/21492**

Benim Vezîrim,

Kızımın bir yerden bir yere
hareket eylemesi ne içindir
bundan ağnaniş budur ki
kızamık bütün taşra dökmeyp
içlerinde kalmış yahud
içlerinde kızamık ıztırâbı var
hekimler bilmek gereklerdir
böyle hastalıklarda hareket ne
içindir bilirlir cümleliz bir
olup birkaç kaşık gıdâ her ne
olursa olsun bir münâsibce şey
istimâl etdirmeğe sa'y eylesesiz.
Emir kadın çok böyle hastalık
görmüşdür belki bir ilâc
bilirler getirdip gösteresin ayva
pişirip göndermek üzereyim
hareketleri ıztırâblarından
olduğuna iştibâh yokdur
hekimlerden suâl ve cevâbı
gelmek.

بنم وزرم قریک بریون بریره حرکت ایلدی
نه ایچوزر بوزن اعنائش بود که قرامق بتوب
طشیم دو کیوب ایچلرین قاشق مایضه ایچلرین قرامق
اضطرابی وار حکیمار بک کرکلور بوی قشیه لکلورده
حرکت نه ایچوزر بوزن جملله کر بر اولوب بر قاشق قاشق
هر نه اولور اولسون بر منیجه شی استعمال ایندی
سعی الیمیز اینقاوی جوق بویله غشیه لکلورده
بلکه بر علاج بلورلر کتدیوب کوستم س ایوا اینقاوی
کوزدک اوزره ایم حرکتلری اضطرابلرین اولدوغنه نهد
بو قشیه حکیمار دن سوال وجوابی

**Emetullah ismini
verdiği kızının
dünyaya gelişi ile ilgili
Sultan III. Ahmed'in
hattı.**

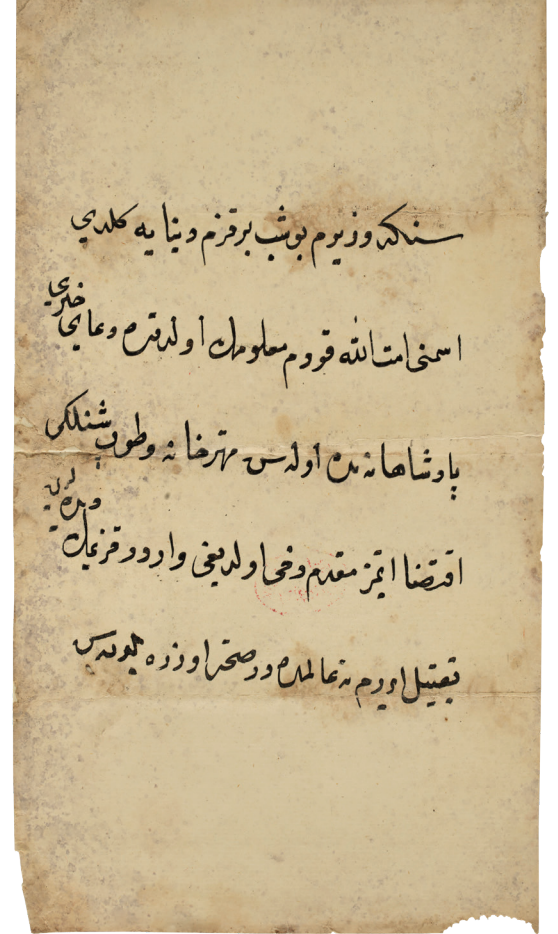
Handwriting of Sultan
Ahmed III about the birth
of his daughter which he
named as Emetullah.

خط ید للسلطان أحمد الثالث
فیما یتعلق بولادة ابنته
المدعوة أمة الله.

28

**BOA, AE.SAMD.III,
223/21501**

Sen ki vezîrim. Bu şeb bir kızım dünyâya
geldi. İsmi Emetullah kodum. Ma'lûmun
oldukda duâ-yı hayr-ı pâdişâhânemde
olasın. Mehterhâne ve top şenliği iktizâ
etmez. Mukaddem dahi olduğu vardır.
Kızımın dîdelerin takbîl ederim. Ne
âlemededir. Sıhhat üzre bildiresin.

**Şehzade İbrahim'in
dünyaya gelişi
ile ilgili Sultan III.
Ahmed'in hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III about the
birth of Şehzade (Prince)
İbrahim.

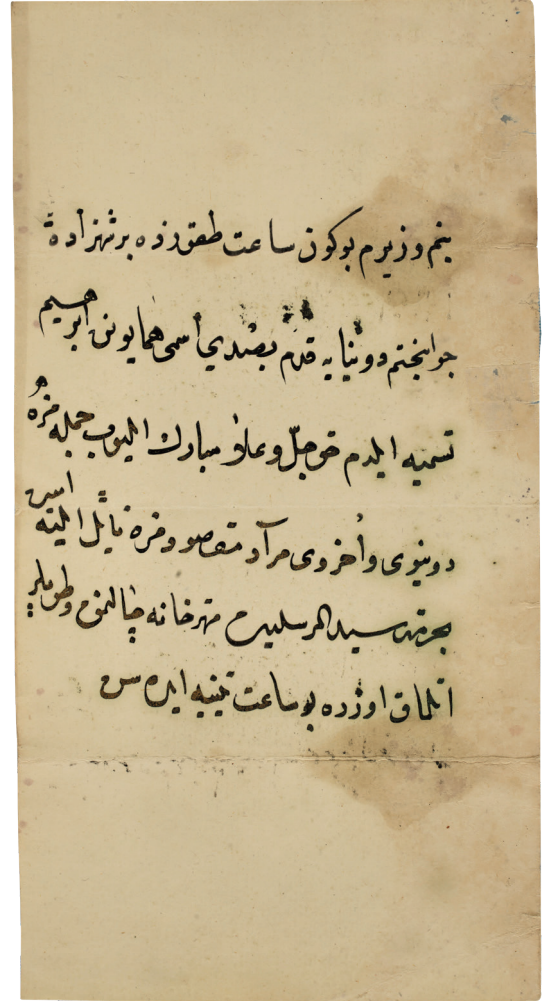
خط يد للسلطان أحمد الثالث
فيما يتعلق بولادة الشاه زادة
ابراهيم.

29

**BOA, AE.SAMD.III,
225/21732**

Benim Vezîrim,

Bugün saât dokuzda bir şehzâde-i
civânbahtım dünyâya kadem basdı. İsm-i
hümâyûnun İbrahim tesmiye eyledim. Hak
celle ve alâ mübârek eyleyip cümlemize
dünyevî ve uhrevî murâd-ı maksûdumuza nâil
eyleye. Âmin. Bi-hürmeti Seyyidî'l-mürselin
Mehterhâne çalınmak ve toplar atılmak üzere
bu saât tenbîh edesin.

**İstanbul yangınında
açıkta kalanların münasip
yerlere yerleştirilmesi ve
inşaat malzemelerinde
aşırı artışa izin
verilmemesi hakkında III.
Ahmed'in hattı.**

Handwriting of Ahmed
III about placing the ones
remained homeless after
the Istanbul fire to suitable
places and not allowing
excessive increase in
the price of construction
materials.

خط يد للسلطان أحمد الثالث
فيما يتعلق بإيجاد أماكن
سكن بديلة للأشخاص الذين
فقدوا منازلهم جراء حريق
اسطنبول وعدم سماحه
بفرض أي علاوات على
أسعار مواد البناء.

30

BOA, AE.SAMD.III,
225/21744

Benim ruhum. İstanbulluya harîk zuhûru
ziyâde keder olmuş. Âsiyâblar ve furunlar
muhterik olmağla nân-ı azîze kıllet gelmemek
için ve bazı hâne ber-dûş fukarâlar cevâmî'
ve mesâcid havlularında kalmayıp münâsib
olan mahallere yerleştirilmek için ve
bu bahâne ile kereste ve amelecilerin
ücretleri mu'tâddan ziyâde taleb ederlerse
verilmemek ve bazı eşyâları zuhûra geldikde
muktezâ-yı şer'-i kavîm üzere hükm olunup
ashâbına redd ü teslîm olunmak husûsları
için rikâb-ı hümayûnum tarafından
Âsitâne kâimmakâmına ve sekbânbaşı ve
bostancıbaşılara hitâben ancak bir kıt'a emr-i
âlîşân tahrîr etdirdip ve unvânuna hatt-ı
hümayûn keşide kılınıp irsâl olunmuştur.
Bu husûs Dankoz Mehmed ile yazılıp sana
gönderilmiş idi. Haberi gelmediğinden ve
Âsitâne'den alınan haberlere göre bu emr-i
âlîşânın bir gün evvel gitmesi mühim olmağla
irsâl olunmuştur. Kâimmakâm ve Tevkî'
tarafınıza tafsîl üzere yazarlar.

بنم روحم استانبولیه حریق طهوری زیادہ کدہ
آسیا بلور و فو رولر متہ اولمکله انی غریزہ قتل کمل
وبعضی خانہ بردوش قہ الرجوع وساجد مولدین قالیب
مناسب اولون محلدرہ بر شکر ملک و بوسانہ ایلہ کراستہ
و عمل مبارک ابرہیلوی سادون زیادہ طلب ابردرشہ
و برد و ملک و بعضی اشیلارین طہورہ کلکہ مقتضای
شرع قوتیم اودرہ حکم الیوب اصا منہ دور و تسلیم
خصوصی لیمون و کتاب ہا یونم ضرر فزون استانہ قائمانہ
و سکبان باشتی و برستاخی باشیلرہ خطا با انجی بر وضعہ
او علیشان خبر بر ابدرد و جب عنوانہ خط ہا برت
کشید قلعوب ارسال اونشد بو خصوص و نفوذ محمد
یازیلوب جا کوزریش ابری خبری کلہ یکدن و استانہ
انسان خبر لره کورہ بر اربعایشانک بر کون اولکمتی
متم اولغندہ اوسب از اولمشلد تا نیام و توفیق حکمرانہ
اودرہ یازار لر

**Sultan III. Ahmed'in
Hırka-i Şerif'in dışarı
çıkarılması merasimine
davet olunacaklara
haber gönderilmesine
dair hattı.**

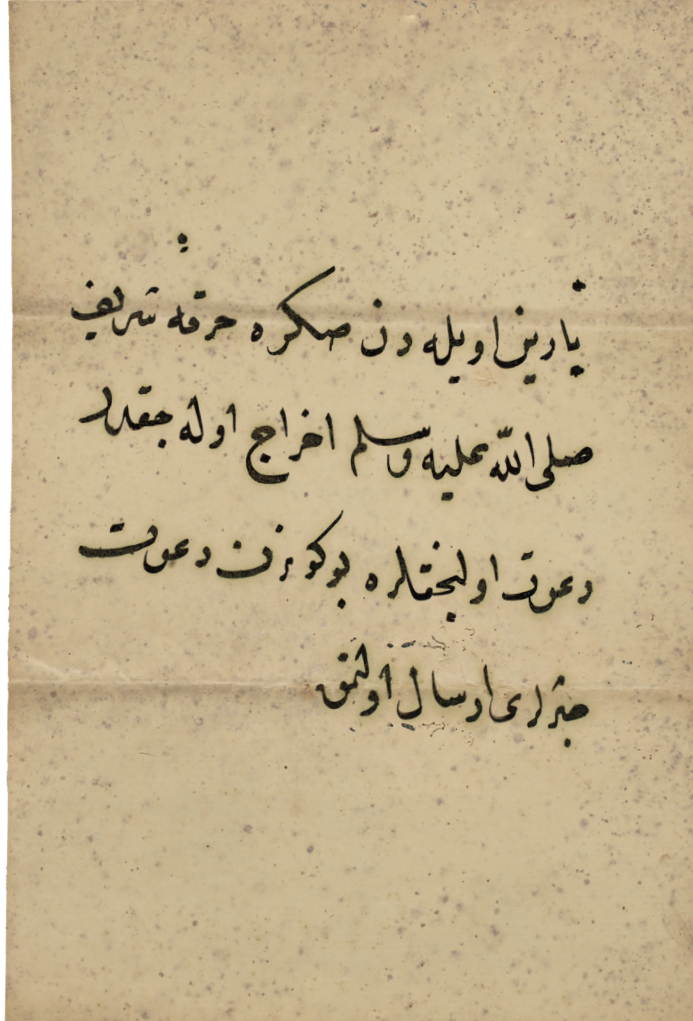
Handwriting of Sultan
Ahmed III to send message
to those who will be invited
to the ceremony of bringing
out Hırka-i Şerif.

خط يد للسلطان أحمد الثالث
لأولئك الذين سيتم دعوتهم
للمشاركة في مراسم اخراج
البردة الشريفة.

31

**BOA, AE.SAMD.III,
224/21611**

Yarın öyleden sonra Hırka-i Şerîf sallâllâhu
aleyhi ve sellem ihrâc olunacaktır. Da'vet
olunacaklara bugünden da'vet haberleri irsal
olunmak.

**Sultan III. Ahmed'in
tuğra formunda
"Mucebince amel
oluna." ibareli hattı.**

Handwriting of Sultan
Ahmed III in tughra form
stating "fulfill as required"

كءابة عبارة "قلىنفء بموءوب
العمل" بءط ىء للسلطان
أءمء الءالء على شكل
طغراء.

32

**Topkapı Sarayı Müzesi
Kütüphanesi, (TSMK),
III. Ahmed 18, A 3653**

**Haremeyn
idâresine
nizâm verilmesi
hakkında Sultan
I. Mahmud'un
hattı.**

Handwriting of Sultan
Mahmud I about
regulating administration
of the Haremeyn (Mecca
and Medina).

خط يد للسلطان محمود الأول
فيما يتعلق بإعطاء إدارة
النظام للحرمين.

33

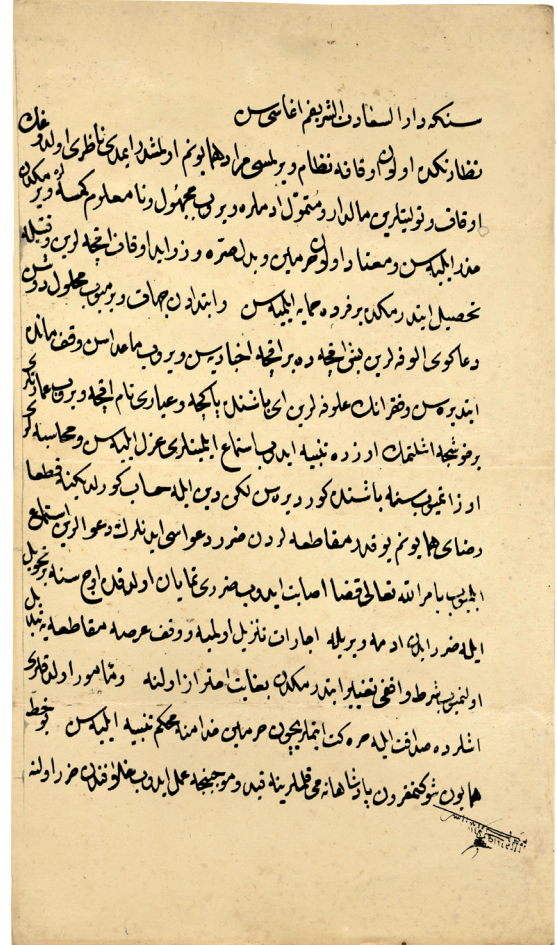
TS.MA.e, 501/58

16 C. 1143
[27 Aralık 1730]

Sen ki Dârü's-Saâdeti'ş-şerifim ağasısın.

Nezâretinde olan evkâfa nizâm verilmesi murâd-ı hümayûnum olmuştur. İmdi nâzırı olduğun evkâf ve tevliyetlerin mâldâr ve mütemevvil âdemlere verip mechûl ve nâ-ma'lûm kimselere vermekden hazer eylesesin. Ve mu'tâd olan Haremeyn ve bedel-i surre ve zevâyid-i evkâf akçelerin vaktiyle tahsîl ettirmekde bir ferde himâye eylemeyesin. Ve ibtidâdan cihât vermeyip mahlûl düşen duâgûy ulûfelerin beş akçede bir akçe ihbâriyesin verip mâadâsın vakf-mânde etdiresin. Ve fukarânın ulûfelerin aybaşında pâkça ve ayarı tam akçe verip imâretleri bir hoşça işletmek üzre tenbih edip istimâ eylemeyenleri azl eylesesin ve muhâsebeleri uzatmayıp sene başında gördüresin. Lâkin deyn ile hesâb görüldüğüne kat'â rızâ-yı hümayûnum yokdur. Bu kadar mukâtaalardan zarar da'vâsı edenlerin da'vâların istimâ eylemeyip bi-emrillâhi Teâlâ kazâ isâbet edip zararı nümâyân oldukda üç sene bir tahvîl ile zarar eden adama verile. İcârât tenzîl olmaya. Ve vakf arsa mukâtaaya tebdîl olunmayıp şart-ı vâkıfı tağyîr ettirmekden be-gâyet ihtirâz oluna. Ve me'mûr oldukları işlerde sadâkat ile hareket etmeleriçin Haremeyn huddâmına muhkem tenbih eylesesin. Bu hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı pâdişâhânemi kalemlerine kayd ve mûcebince amel edip hilâfından hazer oluna.

Kayd şud. Be-defter-i muhâsebe-i
Haremeyni'ş-Şerîfeyn el-vâki' fi 16
C. sene 1143.

**Zeyneb Hatun 'un
tasarrufunda olan fırın
ve dükkânların Verdinaz
Kadın'a satışı.**

Sales of bakeries and
shops that are under the
possession of Zeyneb
Hatun to Verdinaz Kadın.

خط يد للسلطان محمود الأول
بخصوص بيع الدكاكين
والفرن الخاص بزینب خاتون
الى السيدة وردیناز.

34

BOA, EV.VKF, 23/18

22 R.1146
[2 Ekim 1733]

Hüccet-i şer'iyye mücebince amel olunup
her bâr tenfîz ve istihkâmına sa'y edenler
mazhar-ı rahmet-i Rahmân'a nâil olalar.
Ve her kim hilâfına ve tağyîr ve ibtâlîne
ikdâm ederse mağfîret-i Feyyâz-ı mutlakdan

merdûd ve indallâhi'l-Meliki'l Ma'bûd zümre-i
hâsirînden ma'dûd olup fi'd-dâreyn hazelân-ı
ebedle nâ-kâm ve mazhar-ı ukûbet-i Azîzün
zü'ntikâm olalar.

Sultan I. Mahmud

El-emrû kemâ zükire fi'l-kitâb.

Nemakahu'l-fakîr ilâ sırri Rabbihi'l-Vehhâb

Mustafa el-müfettiş bi-evkâfi'l-Haremeyni's-şerîfeyn

gufire leh.

Mühür

(Îlâhî varıcak dâr-ı bekâya Mustafa'ya şefî' ola Muhammed)

Mahmiye-i İstanbul'da Hocapaşa kurbünde vâki' zıkr-ı âti furun ve dekâkînin mutasarrıfesi olan umdetü'l-muvakkarât Hâce Zeyneb Hatun ibnet-i Abdülmennân tarafından vekîl-i şer'isi olup Sultan Ahmed Han Câmi'-i Şerîfi evkâfi mütevellisi es-Seyyid İshak Ağa bin Mehmed işbu râfi'atü'l-kitâb iklietü'l-muhsenât zübdetü'l-muhadderât tâcü'l-mestûrât saâdetlü iffetlü ismetlü Verdinaz Kadın ibnet-i Abdülmü'în hazretleri taraflarından husûs-ı âti'l-beyâna vekîl-i şer'ileri olup hâlâ Dârü's-saâddeti's-şerîfe ağalığı ile ser-efrâz olan iftihârü'l-havâs ve'l-mukarrebîn mu'temedü'l-mülûk ve's-selâtin muhtârü'l-izzî ve't-temkîn devletlü saâdetlü el-Hâc Beşir Ağa hazretlerinin huzûr-ı âlilerinde akd olunan meclis-i şer'-i nebevîde bi'l-vekâle ikrâr ve takrîr-i kelâm edip mahmiye-i mezbûrede Hocapaşa sûkunda vâki' ma'lûmü'l-hudûd ve'l-müştemilât arsası Hoca Üveys vakfına senede dört yüz

kırk akçe mukâtaalı mülk etmekçi furunu ile ittisâlinde vâki' ayda yirmi akçe icâreli bir bâb bakkâl dükkânı ve ayda otuz beş akçe icâreli bir bâb manav dükkânı mûmâ-ileyhâ Hâce Zeyneb Hatun'un yedinde olan mübâyaa hücceti mantûkunca havza-i temellük ve tasarruflarında olmağla müvekkilem mûmâ-ileyhâ Hâce Zeyneb Hatun zıkr olunan etmekçi furununu bi-cümleti't-tevâbi' ve'l-levâhuk ve kâffeti'l-menâfi' ve'l-merâfık tarafeynden icâb ve kabûlü hâvî bey'-i bâtt-ı sahîh-i şer'î ile müşârun-ileyhâ Verdinaz Kadın hazretlerine dokuz bin iki yüz guraşa bey' ve temlik ve mârrü'l-beyân iki bâb dükkânı dahi bedel-i misli olan sekiz yüz guraşa bâ-marîfet-i mütevellî ferâğ ve tefvîz edip anlar dahi iştirâ ve temellük ve tefevvüz ve kabûl edip semen-i mezkûr ile bedel-i merkûm cem'an on bin guraşa vekîl-i müşârun-ileyhâ hazretleri yedlerinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz ü kabz eyledi. Bâde'l-

yevm zikr olunan etmekçi furunu müvekkile-i müşârun-ileyhâ Verdina Kadın hazretlerinin mülk-i müşterâları ve iki bâb dükkân dahi havza-i tasarrufu ve hakk-ı müfevvezi olup müvekkilem mûmâ-ileyhâ Hâce Zeyneb Hatun'un furun-ı mezkûr ile dükkânlarda kat'â alâka ve medhali kalmamışdır dedikde gıbbe't-tasdik'il-vicâhî mâ-hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sânî ve'l-ışrîn fi şehri Rebilâhîr li-sene sitte ve erbain ve miete bâdel-elf.

Şuhûdü'l-hâl: Umdetü'l-erbâbi't-tahrîr ve'l-kalem Ali Efendi, kâtib-i ağa-yı Dârü's-saâdeti's-şerife; Fahrü'l-eşbâh el-Hâc Mehmed Ağa, kethüdâ-yı teberdârân, hâlâ; el-Hâc Mehmed Ağa ibn-i (), Serkahve; el-Hâc Osman Ağa ibn-i (); el-Hâc Ömer, ağa-yı teberdâr; el-Hâc Abdullah Halîfe ibn-i () teberdâr; Hasan Halîfe ibn-i () teberdâr; Mustafa Halîfe ibn-i () teberdâr ve gayruhum.

**Revan seferine çıkan
Abdullah Paşa ve
maiyetine hayır dua ve
başarı dileklerini içeren
Sultan I. Mahmud'un
hattı.**

Handwriting of Mahmud
I containing his prayers
and success wishes for
Abdullah Pasha and his
attendants who started
Revan campaign.

خط يد للسلطان محمود الأول
الذي يحتوي على الدعاء
بالنجاح والتوفيق لعبد الله باشا
ورفاقه في حملة روان.

35

BOA, HAT, 1448/3

**5 B. 1147
[1 Aralık 1734]**

Sen ki serasker-i hamîyyet-perverim Abdullah Paşa ve siz ki müşârun-ileyhin maiyyetine me'mûr askerimsiz. Cümleniz berhûrdâr ola. Siz zâtınızda merkûz olan gayret-i diniyye muktezâsınca kışa ve yağmura bakmayıp Revan taraflarına teziyye gayret edip vardığınız haberini işitdim. Cümleniz mazhar-ı duâ-yı hayr-ı pâdişâhânem olmuşsuzdur. Göreyim sizi gayret kuşağını kuşanıp Kur'ân-ı azimü's-şânda buyurulan "harrizi'l-mü'minîne ale'l-kitâli"⁽⁴⁾ ayeti

kerîmesi ve peygamberimiz hazretlerinin buyurduğu "el-Cennetü tahte zılâli'l-süyûf" hadîs-i şerîfi mücebberince askerimi ashâb-ı kirâmın ve ehl-i sünnetin düşmanı olan revâfızlerin üzerlerine taslît ile mel'ûn-ı mezbûrları kahr u tedmîr edip dîn uğurunda ve devlet-i aliyyem yolunda gayret ederek rızâullâh ve peygamberimizin rızâsına muvâfık gazâ ve cihâda bezl-i kudret eyleyesiz. Duâ-yı hayrım sizinle bilebilir.

Evvel yazılan. 5 B. sene [1]147

⁽⁴⁾Enfal 6/65

سنکه سر عسکر محبت پرورم عبدالله پاشا و سز که مشارالیهک معیتنه مأمور
 عسکر سز جمله کز بر خور دار اوله سز دانکرده مرکوز اولون غیرت دینیّه
 مقتضاسنجه قیسه و یا عموره باقیوب روان طرفلرینه تزیّه غیرت ایدوب
 وارد یفکر خبری ایشتم جمله کز مظهر دعای خیر پادشاهانم اولمش سز
 کوره یم سزی غیرت قوشاغنی قوشانوب قرآن عظیم الشانده بیوریلون
 حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ اَیّه کریم سی و پیغمبر مز حضرتلرینک بیوردیغی
 الجَنَّةِ تَحْتَ ظِلِّ السَّيْفِ حدیث شریفی موجب رنج عسکر می اصحاب کرامک
 و اهل سنتک دشمنی اولون دوا فضلرک اوزدرلرینه تسلط ایله ملعون فرمود
 قهر و تهمید ایدوب دین اغورن و دولت علیه م بولنده غیرت ایده رک
 رضاء الله و پیغمبر مزک رضاسنه موافق غزاهاده بذل قدرت ایلیمه سز

ازل یازیلین
 ۱۴۷۵

دعای خیرم سز که بیله در

Aydın ve Hüdavendigâr sancaklarında zeamete mutasarrıf Kibleli Vezir Mustafa Paşa oğlu Ali'nin oğlu Ömer'in vefatı üzerine zeametinin Subaşı Hüseyin'e tevcihine dair berat.

Berat regarding granting the zeamet (fief) in the districts of Aydın and Hüdâvendigâr to Subaşı Hüseyin after the death of the former holder Ömer, the son of Ali, the son of Kibleli Vizier Mustafa Pasha.

برات بتوجيه زعامة في
سنجاقی ایدين و هداوندگار الى
سوباشي حسين بعد وفاة عمر
ابن علي ابن وزير مصطفى
باشا القبلة لي.

36

Mûcebince amel oluna.

Sultan I. Mahmud

BOA, MFB, 97

7 S. 1148
[29 Haziran 1735]

Yeniçeri Ocağı'na yeni kayıt yapılmaması, odabaşlarının sebepsiz yere azlolunmaması, ferman alınmadan emekli edilmemeleri, çorbacılık, çavuşluk ve serdarlık gibi gediklerin layık olanlara verilmesine dair ferman.

This ferman demands that no new recruits should not be admitted to the janissary corps and that the barracks officers should not be dismissed without cause and that they should not be retired without ferman and that positions like çorbacı (as like colonel), usher and serdar (commander-in-chief) should only be awarded to well-equipped people.

فرمان بخصوص عدم قبول
تسجيل مرشحين للأوجاق
الإنكشاري و عزل رؤسائهم
الغرف (أوده باشيلر) بدون
سبب و تقاعدهم بدون
فرمان و توجيه وظائف
(كديكلر) مثل جور باجيليك
و جاويشليك و سر دارليك
للذين لا يستحونها منهم.

37

BOA, MFB, 106

10 Şevval 1153
[29 Aralık 1740]

Cenâb-ı Rabb-i İzzet'in avn ü inâyeti ile devlet-i aliyyemin nice nice feth ve fütûha mazhar olduğu kerâmet ve himmetle kurulmuş ocaklarımın verilen nizâm ve intizâmları üzre hareket eylemelerinden zuhûr edegelmiştir. Husûsan dergâh-ı muallâm yeniçerileri ocağı gibi âdâb ve merâsime riâyet ile ve bir ocağa mülûk-ı İslâmdan biri mâlik olmayıp işbu hânedân-ı celîlül'-unvânımın icâd ve

tertîbî olan mu'tenâ ocak olmağla ânen fe-ân anların nizâm ve hâllerine nezâret ve ihtimâm olunmak dîn ü devlet-i aliyyeme farz ve vâcib mesâbesindedir. İmdi işbu emr-i şerîfimin mazmûn ve münîfi ile amel olunup hilâfına cesâretten hazer oluna. Fîmâ-bâ'd muktezâsını icrâ edenler berhûrdâr ve hilâfına tasaddî edenler müstehakk-ı nikâl olmaları mukarrerdir.

Sultan I. Mahmud

جانب دیگر آن عود و عبا ای که در آن عید ملک عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 و بر این نظام و انضامی که از حرکت ایلان در آن عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 و مراعه رعایت ایلان بر اوجا عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 معنای اوجا و انضام ایلان در آن عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 منای سمن و در ایلان عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 ایلان بر عود و در عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر

همه کرامت و عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 و بر این نظام و انضامی که از حرکت ایلان در آن عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 و مراعه رعایت ایلان بر اوجا عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 معنای اوجا و انضام ایلان در آن عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 منای سمن و در ایلان عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر
 ایلان بر عود و در عید فخر و توحه ظاهر اولی کرامت و عید فخر و توحه ظاهر

**Mora Yarımadası'nda
bulunan Anabolu
kasabasına bağlı köylerin
Termiş memlahasında
çalışan ahalisinden
vergi alınmamasına dair
ferman.**

Ferman regarding not
collecting taxes from the
dwellers of the villages in
the district of Anabolu on
the Morea (Peloponnese)
who work in the salt pit of
Termiş.

فرمان بعدم تحصيل أي
ضريبة من الأشخاص الذين
يعملون في مملحة ترميش
الكاننة في قرى التابع لبلدة
انابولى في شبه جزيرة
مورا.

38

Mûcebince amel oluna.

Sultan I. Mahmud

BOA, MFB, 935

1154
[1741]

[illegible]

**Kandiye Kalesi
Gönüllüyan-ı Yesar
Ağalığı'na ait zeametın
Hüseyin bin Yusuf'a
tevcihine dair berat.**

Berat regarding the granting
of the zeamet (fief) of agha
of the Gönüllüyan-ı Yesar
(left-side volunteers) in the
Castle of Candia to Hüseyin,
the son of Yusuf.

برات السلطان بشأن توجیه
الزعامة لاغلق كولينيان
يسار بقلعة قنڊیة الى حسين
بن يوسف.

39

BOA, MFB, 116

**9 Ra. 1157
[22 Nisan 1744]**

Mücebince amel oluna.

Sultan I. Mahmud

Törenlerde kullanılan mücevher süslü atların ağalarından boşalan gediklerin ocak dışından birilerine verilmemesine dair Sultan I. Mahmud'un hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud I regarding not to assign people outside the organization to the positions become available after aghas responsible for the jewel-decorated horses used in ceremonies.

خط يد للسلطان محمود الأول المتعلق بأنلا يعطى الكديكات المنحلة من اغوات الخيول المركوبة بالحفلات والمزينة بالجواهر الى من خارج الاوجاق.

40

BOA, D.DRB.HAT, 1/1

**20 Ş. 1159
[7 Eylül 1746]**

Zâbitin arzı olmadıkca hayâtında kasr murâd edenlere müsâade olunmayıp mahlûl vukû'unda dahi âhara verilmeyip tamâmen yevmiyyesiyle gediği kemâ fi'l-evvel Hâs Ahurda emeği sebkât edenlere verile ve hilâfından gâyet hazer oluna.

ضابطه عرضی اولدجه جاتنه قصر مراد ایدنلر
مساعده اولنجه محلول وقوعند وخی اخیر ویریلج
غاما بومنه بیدر کی وکی کما فی الاول خاص خودده اعلی
سبقت ایدنلر ویریلر وخلق قدر غایت حد ایشا

[illegible]

**Göreve yeni getirilen
sadrözama hitaben
Sultan I. Mahmud'un
hattı.**

Handwriting by Sultan
Mahmud I addressing the
newly appointed Sadrazam
(Grand Vizier).

خط يد للسلطان محمود الأول
خطابا لصدر اعظم الجديد.

41

BOA, HAT, 1448/22

Sen ki vezîr-i a'zamım ve vekîl-i mutlakımsın. Saltanat-ı seniyyemin ricâl ve hademesinden her birleri sadâkatları muktezâsınca hareket ve me'mûr oldukları umûrda sarf-ı kudret üzere olmalarından nâşi vekîl-i mutlakım olanlar her birinin hâl ve şânlarına göre emir ve tenbîhde vakûrâne muâmele eylemek murâd-ı hümayûnum iken selefın bu bâbda ve bazı husûslarda rızâ-yı hümayûnuma mugâyir hareket üzere olup ve sen öteden berü dâire-i hümayûnumda perveriş bulmuş ve taşrada ve içerde nice hidmetde bulunmuş cümlelerin mürâât-ı rütbesine ârif olduğuna binâen avn-i Hakk'a tevekkül ile seni mühr-i hümayûnuma ve vekâlet-i mutlakam hidmetine şâyeste görüp umûr-ı saltanatım idâresini sana tevfiz eyledim. İmdi göreyim seni herhâlde

sadâkat ve istikâmet üzere âkılâne ve vakûrâne hareket ederek ulemâ-yı a'lâm duâcılarım ve ocaklarım ağaları kullarım vesâir hademe-i Devlet-i aliyye bendelerim ile müdebbirâne muâmele birle saltanat seniyyem umûrunu rü'yet ve serhaddât vesâir memâlik-i mahrûsem nizâmına temşiyet verip müstahdem olan kullarımdan ve bi'l-cümle ibâdullâhdan zât-ı hümayûnum için duâ-yı hayr aldırmağa dikkat eylesin. Umûr-ı Devlet-i aliyyemi Rabbü'l-izzete emânet eylemişimdir. Sadâkat ve istikâmet üzere olanlar berhûrdâr olup o makûlelere nân ü nemek-i pâdişâhânem helâl olsun. İşbu hatt-ı hümayûnum cümle muvâcehesinde kırâat ve mazmûn-ı münifi her birine i'lân ve işâat eylesin.

سنگه وزیر اعظم و کل مطلق سن سلطنت سینه ملک و حال و خدمت^{سند}
 هر بری صدقاری مقضا سینه حرکت و مامود اولدقاری مودده صرف قوت
 اوزده اولدقاری ثلثی و کل مطلق اولدقاری برینک حال و شانلرینه کون امر
 و تبیه و قورانه معاملتک مرادها یونم ایکن سلفک بوبابن و بعضی خصوصلر
 و ضایعها یونم مغایر حرکت اوزده اولوب و سن اونه دن برور ائها یونم پرو
 بولش و طشره ده و ایچوده بیخه خدمت بولش جملدنک مراعات و تبه سنده عارف
 اولدقاری بناء عون حقه توکل ایلمه سی مهرها یونم و وکالت مطلقه خدمت^{نشان}
 کور و بامو سلطنت اداد سنی سکا تقویض ایدم ابدی کون بم سنی هر حال صدق^{افت}
 و استقامت اوزده عاقولونه و قورانه حرکت این دن علمای اعلوم دعا جبارم و و
 اغاری قولرم و سار خدمه دولت علی بنده لرم ایلمه برانه معاملت بر له سلطنت
 سینه مامورینی دوت و سر صدق و سار محاکم و سده م قضا سینه تقسیت و و
 مستخدم اولون قولرم و بالجملة عباد اللهدن ذاقها یونم ایچون دعا خیر الدن
 دقت ایلمه س مامور و وف علیجی و ج العزته امانت ایلمه صدق و استقامت
 اولدقاری بر خود را اولوب او مفعول لری نان و غلک باد شاهانه م حلول او سون^{اشبو}
 خطها یونم جمل مو اجمده سندن فراق و مضمون منیفی هر برینه اعلون و اشاعت^{ایکن}

**Ereğli ile Ulukışla
arasında yer alan Çavuş
Derbendi Ağalığı
görevine İbrahim'in
vefatı sebebiyle oğlu
Hacı Hüseyin'in tayinine
dair berat.**

Berat regarding the
appointment of Hacı
Hüseyin to the agha
position of Çavuş Derbendi
located between Ereğli and
Ulukışla after the death of
his father İbrahim.

برات السلطان بشأن تعيين
الحاج حسين بن ابراهيم
الى خدمة اغالق جاش
دربندي التي تقع بين اركلي
والوكشله.

42

BOA, MFB, 885

27 B. 1178
[20 Ocak 1765]

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Mustafa

**Divan-ı Hümayun
kâtipleri şakirtlerinden
Ali'nin vefatıyla boşalan
Ruha, Karahisar-ı
Şarkî ve Ayıntab
sancaklarındaki
zeametın oğulları
Ahmed ve Ömer'e
verilmesine dair berat.**

Berat regarding the
granting of zeamet (fief)
in the districts of Ruha,
Karahisâr-ı Şarkî and
Ayıntab to Ahmed and
Ömer after the death of
their father Ali, from the
şakirds (apprentices) of the
Divan-ı Hümâyûn (Imperial
Council).

برات السلطان عن اعطاء
الزعامة الكائنة بسناجق
روها وقره حصر الشرقي
وعينتاب، المنحلة بسبب موت
علي من كتاب دوان الهمايون
الي ابني احمد وعمر.

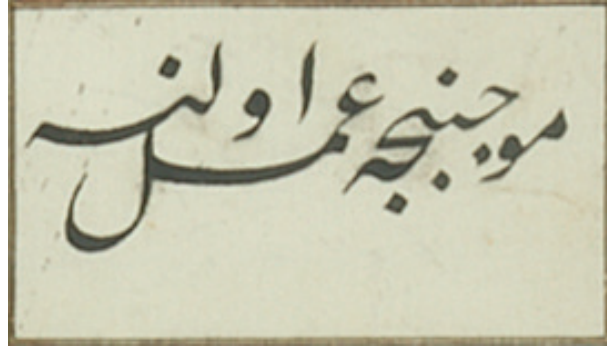
43

BOA, MFB, 970

**6 R. 1179
[22 Eylül 1765]**

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Mustafa

**Başmurahhas
Osman Efendi'nin
faaliyetlerine dair
Sadrazam Muhsinzâde
Mehmed Paşa 'ya
Sultan III. Mustafa'nın
hattı.**

Handwriting of Sultan
Mustafa III regarding the
activities of Başmuharas
Osman Efendi to the
Sadrazam (Grand Vizier)
Muhsinzade Mehmed
Pasha.

خط يد للسلطان مصطفى
الثالث خطابا لصدر اعظم
محسن زاده محمد باشا بشأن
جهود باش مرخص عثمان
افندي.

44

TS.MA.e, 448/32

Murahhas-ı evvel Osman Efendi tarafından sizlere ve kâimmakâmınız paşaya vârid olan tahrîrât ve irsâl eylediğiniz telhîs ve tahrîrât-ı sâire manzûr ve mefhûmları ma'lûm-ı hümayûnum olmuştur. Osman Efendi'nin tahrîrâtı muktezâsınca Rusiyye murahhaslarının tavırlarından sinîn-i güzeştede mücerrepleri olan teferruk ve perîşânî-i vakte ta'lik eylemek desîseleri fehîm olunur. Hak Sübhânehü ve Teâlâ ümûdlerinde ye's ü hurmân [vermeyip] ve nizâm-ı askere sebât ihsân eyleyip re'yinizde muvaffakun bi'l-hayr eyleye. Âmin. Bu sene-i mübâreke de gayret ve hüsn-i tedbîrinizle me'mûlden ziyâde askerde hamîyyet ve nizâm üze hareketleri istimâ olunuyor. Lâkin hakikat-ı tavr ve tabiatlarına bu taraftan vukûf tahsîli mümkün olmamağla ol tarafın

kâffe-i umûru alâ vechi'l-isitiklâl sizlere tefvîz olunmağla murahhas-ı mûmâ-ileyh Osman Efendi ne vechile hareket eylemek iktizâ eder ise mefhûm-ı tahrîrâtına göre cevâb tahrîr ve irsâl eylesiniz. Nümâyîş-i düşmen fırsat-cû ve işgâl-i asâkir zımında bazı tedâbîr-i haseneyi müştemil tertîb ve tanzîm kılınan sûretin hulâsası bundan akdem Reis efendi tarafından vekiline irsâl olunmağla karîn-i sitâyîş ve tahsîn ve duâ-yı hayr-ı pâdişâhâneme mazhar olmuşsuzdur. Cenâb-ı Hüdâ-yı bî-çûn yâver ve destgîrin ola. Âmin. Bundan böyle dahi düşmen-i hilekâra serrişte verilmeyerek temşiyet ve nizâm-ı umûra sînâyî-i aklıye ile tedbîr-i hasene ibrâzında kusûr olunmayıp iktizâ-yı vakt ve hâle göre mûmâ-ileyh Osman Efendi tarafına cevâb tahrîr ve sûretini tarafımıza irsâl eylesiniz.

[illegible]

**Berat gecesinin
ilanı için kandillerin
yakılması ile ilgili
Sultan III. Mustafa'nın
hattı.**

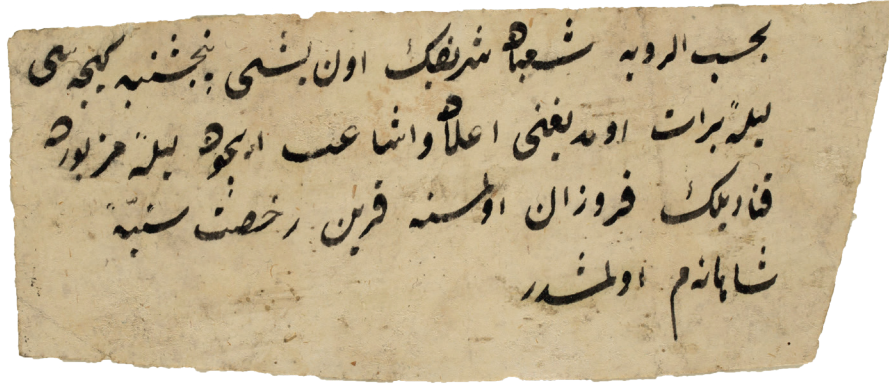
Handwriting of Mustafa
III regarding the burning
of candles for the
announcement of the
Bara'at night.

خط يد للسلطان مصطفى
الثالث بشأن إيقاد القناديل
لإعلان ليلة البراءة.

45

BOA, HAT, 1449/56

Bi-hasebi'r-ru'ye Şa'bân-ı şerîfin on beşinci
pencşenbe gecesı leyle-i Berât olduğunu
i'lân ve işâat için leyle-i mezbûrda kanâdîlin
fûrûzân olmasına karîn-i ruhsat-ı seniyye-i
şâhânem olmuştur.

**Hacca gitmekten
kimsenin
engellenemeyeceği ve
Tophane Nazırlığına
vekâleten veya
asaleten münasip
birinin tayini ile ilgili
Sultan III. Mustafa'nın
hattı.**

Handwriting of Mustafa III
regarding that no one can
be prevented from going
to the pilgrimage and the
appointment of someone
appropriate acting as
principal or agent to
Custodian of Tophane.

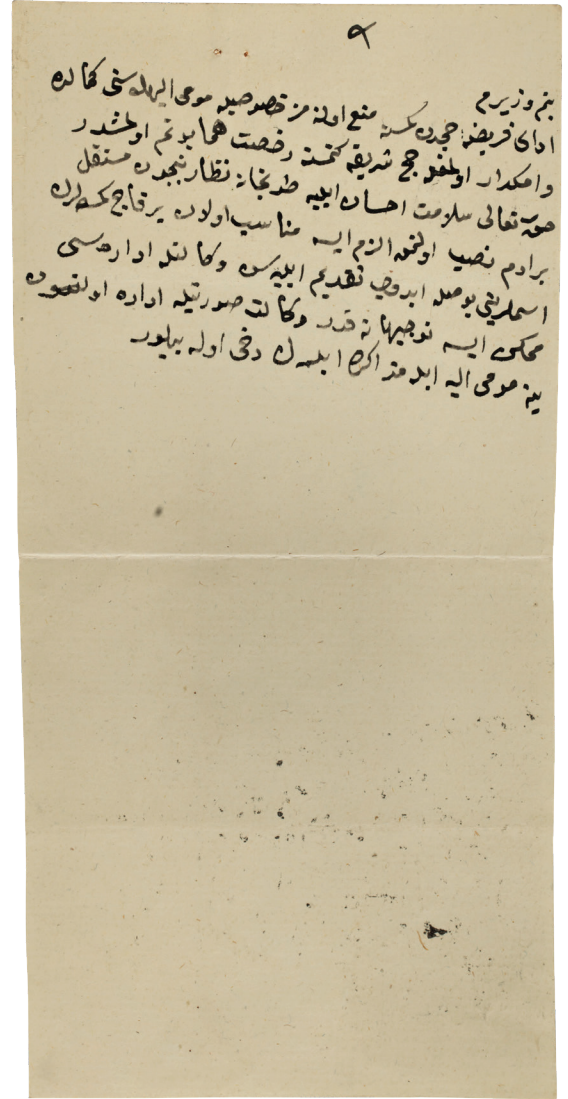
خط يد للسلطان مصطفى
الثالث عن انه لا أحد يمنع
من سفر الى الحج وان
يعين شخص مناسب لنظارة
طوب خانه (دار المدافع).

46

BOA, HAT, 1449/13

Benim Vezîrim,

Edâ-yi farîza-i hâcdan kimesne men' olunamaz. Husûsiyle mûmâ-ileyhin sinni kemâlde ve emekdâr olmağla Hâcc-ı şerîfe gitmesine ruhsat-ı hümayûnum olmuştur. Hak Teâlâ selâmet ihsân eyleye. Tophâne Nezâreti'çin müstakil bir adam nasb olunmak elzem ise münâsib olan birkaç kimselerin isimlerini pusula edip takdîm eylesin. Vekâletle idâresi mümkün ise tevcîhâta kadar vekâlet sûretiyle idâre olunup yine mûmâ-ileyh ile müzâkere eylesek dahi olabilir.

**Sadr-ı Âlî Mühürdarı
Müteferrika İbrahim'in
vefatıyla boşalan
Tırhala, Paşa ve Çirmen
sancakları, Fener
nahiyesi ve Makrihor
köyü ile diğer nahiye
ve köylerdeki timarın
Süleyman'a tevcihine
dair berat.**

Berat regarding the granting of the timars (small military fiefs) in the districts of Tırhala, Pasha and Çirmen and in the nahiye (sub-district) of Fener and at the village of Makrihor and in the other the sub-districts and villages to Süleyman after the death of the former holder Müteferrika İbrahim, the seal-keeper of the Grand-Vizier.

رات السلطان عن توجيه
الزعامة الكائنة في قرية
مقريخورو بلدة فندر والوية
جرمن و ترخاله وباشا
وسار بعض النواحي والقرى
المنحلة بفوت ابراهيم متفرقة
دامغ الوزارة العلى لسليمان.

47

BOA, MFB, 900

23 C. 1188
[31 Ağustos 1774]

Mûcebince amel oluna.

Sultan I. Abdülhamid

**Sultan I. Abdülhamid'in
Aynalıkavak
Tenkihnamesi ile ilgili
düşüncelerine dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Sultan Abdulhamid I
regarding his opinion
on the Aynalıkavak
Tenkihname.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الأول بشأن أفكاره في معاهدة
ايناليقواق.

48

BOA, HAT, 1450/9

Benim Vezîrim,

Aynalıkavak'da vâki' olan mukâlemede Françe
elçisi dahi ittifâk idi. Elbette Kırım mâddesi
ve Hân serbestîsi şurûtunu bilir. Yine ol tarafı
cezb ederek nizâm mümkün olmaz mı? Reis
efendi bilmez değildir, bilir. Merâm nakz-ı
ahd sebeb ise gayri çâresine bakalım. Duracak
vakit kalmadı. Hâb ü râhat terk vaktidir.

بنم و زبیرم
اینها قوا و واقع ای مطالعه فراخه محبسی
انضام ایدی کینه قریم ماده و خات
در مستی شروطنی ملور به لفظ در
نظم محامد احرار و شوقی ملور و ملور
مرام تقصیر است سبب غری جان
بجای طوره جو و رفت قالم خواب
و راحت زل و قند

Kütahya'nın Altıntaş ve Aslanapa köylerinde Anadolu valilerine ait olup Âyan Seyyid Abbas'ın zapt ettiği hassın, müzayede ile Başçukadar Abdullah'a verildiğine dair berat.

Berat regarding the granting of the hass (sultanic crown land) in the villages of Altıntaş and Aslanapa in Kütahya-belonging to the Anatolian governors-which was captured by Ayan Seyyid Abbas to Abdullah, Başçuhadar (the head footman of the Palace) by auction.

برات بتخصيص الخاص
الكائن بقريتي الطون طاش
واسلان ابا في كوتاهيا
بتصرف ولاية اناضول
والمسيطرة من قبل سيد
عباس اعيان الولاية لعبد الله
بالمزايعة.

Mücebince amel oluna

Sultan I. Abdülhamid

49

BOA, MFB, 507

24 Za. 1196
[31 Ekim 1782]

Hatice Sultan'ın evlenmesi için uhdesinde olan Zeyneb Sultan Sarayı'nın tamiri ile ilgili Sultan I. Abdülhamid'in hattı.

Handwriting of Abdulhamid I regarding the repair of the Zeyneb Sultan Palace, which is hold by Hatice Sultan for her marriage.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الاول بترميم قصر زينب
سلطان المخصص لخديجة
سلطان على ازدواجها.

50

BOA, HAT, 1451/61

Benim Vezîrim,

Cennet-mekân birâderim merhûmun harem-i hümayûnumda olan kerîmesi Hadice Sultân tamâm izdivâc vakti mürûr etmekle doğrusu hicâb ediyorum. Mîrinin hâli dahi ma'lûm. Saraymeydanı'nda merhûme Zeyneb Sultân Sarâyı Sultân-ı mûmâ-ileyhânın üzerindedir. Harâba müşrif olmağla ta'mîre muhtâc. Bugün vardım, bakdım. Hemân hedm olmak rütbesine gelmiş bir bâd-ı hevâdan oldukça ta'mîri defterdâr efendiye ihâle olursa bir

mu'temed adamını ta'yîn eyleyip kendisi dahi oldukça nezâret ederek Yorgi zimmi dahi maan keşf olursa ne mikdâra bâliğ masraf olur. Sarây-ı merkûm-ı harâb ta'mîr oldukça hemân sene-i cedîdede izdivâc olursa pek münâsib olur. Alimallâhu Teâlâ hemân kerîmem makâmında olmağla gayri vakti dahi imrâr ediyor. Sarây ta'mîrinden gayri masraf çok olmaz. Hemân Allâhu Teâlâ hazretleri Devlet-i aliyyeye kuvvet ve kudret ihsân eyleye. Âmin.

بنم و دریم
 جنت مطهره و دارم خرم و خوشی
 تمام از دواج و قن و رور ایبه
 حال دهن معلوم سرای صبا
 سراب سطره و می که با ملک
 بغیر و محتاج و بکره و دارم
 بر باد هراس ای فیه و غیر
 بر معتد ادنی و غیب
 ادب و نور کی و می دهن
 صرف از سرای رقوم
 حدیج از دواج و اهنه
 هاد و هم معاشه
 سرای و غیره و غیر
 حفظ و صحت علیه
 امین

**Kıbrıs Muhassılı
Abdülbaki'nin ahaliye
yaptığı zulme rızası
olmadığına dair Sultan
I. Abdülhamid'in
hattı.**

Sultan Abdulhamid's
handwriting regarding that
he has no consent to the
persecution committed by
Abdülbaki, tax collector of
Cyprus, against the people.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الاول بعدم رضائه عن ظلم
عبد الباقي محصل قبروص
على الناس.

51

BOA, C.DH, 134/6699

**24 Za. 1196
[31 Ekim 1782]**

Benim Vezîrim,

Bu arzuhâl cezîre-i Kıbrıs ahâlisindir. Henüz zabt etmeden akdem mukaddemâ muhassıl oldukda şikâyetleri ma'lûm-ı hümayûnumdur. Fi'l-vâki' böyle ise tekrar nice muhassıl olabilir? Vâki' gayr-i vâki' haberi matlûbumdur. Zulme himâye bir dürlü rızâ-yı hümayûnum değildir.

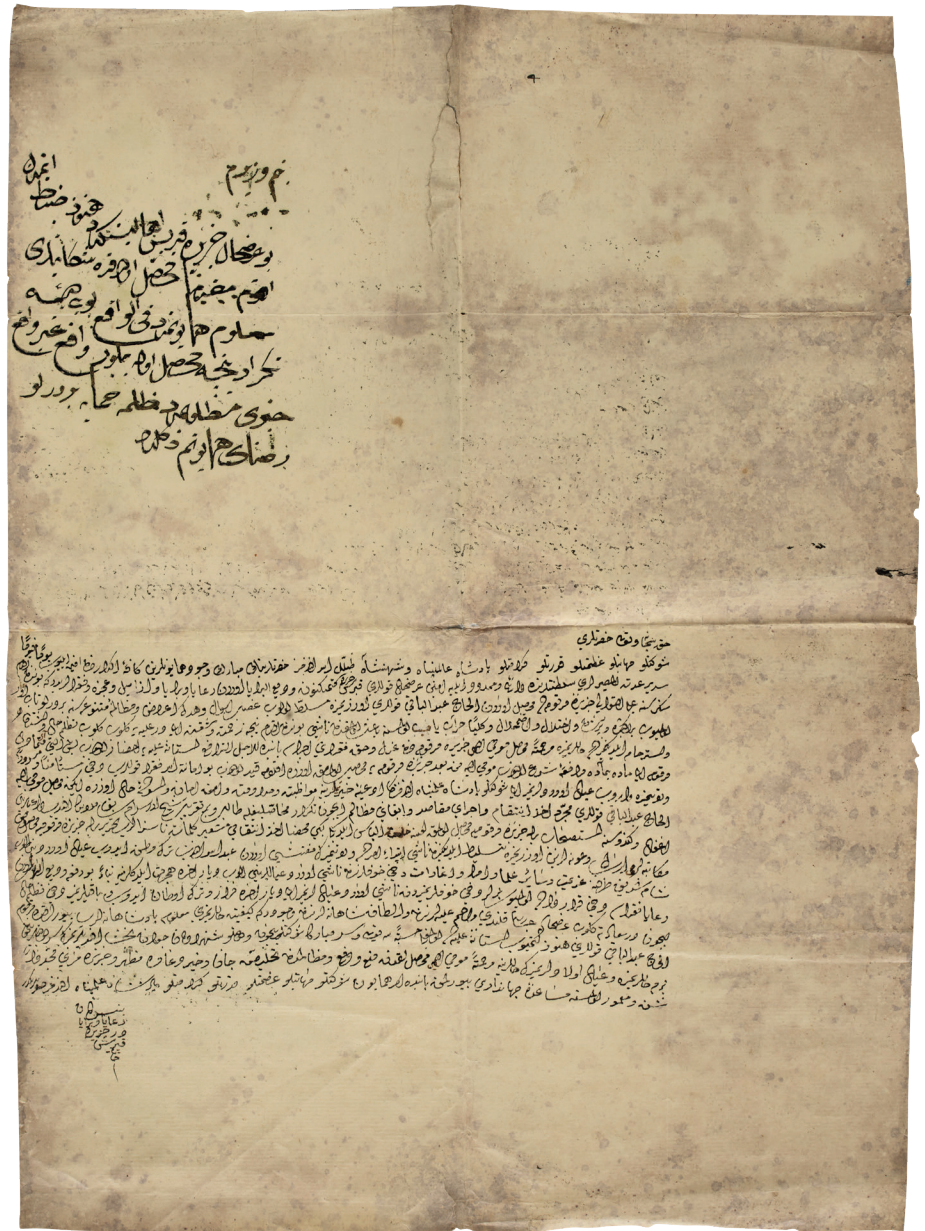
Hakk Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri

Şevketlü, mehâbetlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü Pâdişah-ı âlem-penâh ve şehinşâh-ı zıllu'llâh efendimiz hazretlerinin mübârek vücûd-ı hümayûnların kâffe-i ekdârdan emîn eyleyüp yevmen fe-yevmen serîr-i izzetü'l-masîrleri(?) saltanatlarında dâim ve memdûd eyleye, âmin. Arzuhâl-i kulları Kıbrıs cezîresi mütemekkinûn-ı vedî'ül-berâyâ olan reâyâ ve berâyâ ve erâmil ve aceze ve fukarâlarıdır ki: Bundan akdem sekiz sene ale't-tevâli cezîre-i merkûmede muhassıl olan el-Hâc Abdülbaki kulları üzerimize musallat olup gasb-ı emvâl ve hetk-i arâz ve mezâlim-i mütenevvî'asına bir dürlü tâb-âver olmayup perâkende ve perîşân ve ihtilâl ve izmihlâl ve külliye harâb-yâb olmasına bâis olmakdan nâşi bundan akdem nice zahmet ve meşakkat ile Deraliyye'ye gelüp gelüp tazallüm-i hâl ve iştikâ ve istirhâm eylediğimizde hallerimize merhameten muhassıl-ı mûmâ ileyhi cezîre-i merkûmeden azl ve hakk-ı fukarâlarını icrâsı bâbında li-ecli't-terâfu' Âsitâne-i Aliyye'ye ihzâr olunup beş altı ay mütemâdi merkûm ile madde be-madde murâfâ'a-i şer' olunup mûmâ ileyhi min

bâ'd cezîre-i merkûmeye muhassıl olmamak üzere aklâma kayd olunup bu emânetu'llâh fukarâ kulları dahi müste'menen ve mesrûren vilâyetimize varup iyâl [u] evlâdlarımız ile şevketlü pâdişah-ı âlem-penâh efendimizin ed'îye-i hayriyelerine muvâzabet ve müdâvemet ve emn ü emân ve âsûde-i hâl üzere iken muhassıl-ı mûmâ ileyhi el-Hâc Abdülbaki kulları mücerred ahz-ı intikâm ve icrâ-yı makâsıd ve ifâ-yı mezâlim için tekrâr muhassıllıkla tâlib ve ber-takrîb şeyhülislâm-ı sâbık molla beyefendi dâîlerini igfâl ve kendüsine istishâb birle cezîre-i merkûmeye muhassıl olmak üzere hil'at ilbâs eylediği gibi mahzâ ahz-ı intikâmı müş'ir kelimât-ı nâ-sezâları tahrîr birle cezîre-i merkûmeye mahsûs mükâtebeleri irsâl ve avenelerin üzerimize taslît eylediğinden nâşi ibtidâ-i emrde vilâyetimizin müfettişi olan Abdullah Efendi terk-i vatan edüp iyâl [u] evlâdını alup Şam-ı Şerîf tarafına azîmet ve sâir ulemâ ve ümerâ ve ağavât dahi havflarından nâşi evlâd [u] iyâllerini alup diyâr-ı âhara hicret eylediklerine binâen bu defa vedî-i ilâhî olan reâyâ fukarâsı dahi karâr-dâde olmayup bizler dahi havflarımızdan nâşi evlâd [u] iyâlimiz ile diyâr-ı âhara firâr ve terk-i evtân edüp ve

bâkilerimiz dahi tazallüm-i hâl için Dersaadet'e gelüp arzuhâle cesâret kılındı. Merâhim-i aliyyelerinden ve eltâf-ı şâhânelerinden mercûdur ki, keyfiyet-i hâlimizi ma'lûm-ı pâdişâhâneleri buyuruldukda merkûm el-Hâc Abdûlbaki kulları henüz gitmeyüp Âsitâne-i Aliyye'de olmağla hasbeten lillâhi Teâlâ ve ser-i mübârek şevketleriçün ve devletlû şehzâdegân-ı civân-bahşâ efendilerimizin ser-i devletleriçün bizim hallerimize ve iyâl [u] evlâdlarımızın hallerine merhameten mûmâ ileyhi muhassıllıktan men' u def' ve mezâliminden tahlîs-i cân ve hayr duâda mazhar ve cezîremizi müceddeden şen ve mâ'mûr olmasına müsâade-i cihândârî buyurulmak bâbında emr-i hümayûn şevketlû, mehâbetlû, ismetlû, kudretlû, kerâmetlû pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerindir.

Bendegân-ı reâyâ ve berâyâ
der-cezîre-i Kıbrıs hâlâ

**Kocaeli'de Yoros
nahiyesine bağlı
Alibahadır köyünde
Sipahi Burunsuz
Mustafa'nın mutasarrıf
olduğu araziye Şeyh
İsmail Vakfı mütevellisinin
yaptığı müdahalenin
önlenmesine dair ferman.**

Ferman regarding
preventing the trustee of
the waqf (endowment)
of Sheikh İsmail from
intervening with the
land owned by Sipahi
(cavalryman) Burunsuz
Mustafa at the village of
Alibahadır of sub-district of
Yoros in Kocaeli.

فرمان السلطان بمنع التدخل
الذي اجراه متولي وقف
الشيخ اسماعيل على اراض
بقرية علي بهادر التابع
لناحية يوروس في قوجه ايلي
بتصرف سباهي برونسز
مصطفى.

52

Mûcebince amel oluna.

Sultan I. Abdülhamid

BOA, MFB, 451

29 C. 1202
[6 Nisan1788]

قدوس الله و ارحم الراحمين... (The text continues in a dense, cursive script, likely a form of Nasta'liq or similar Persian calligraphic style. The text is arranged in horizontal lines across the page, with some lines indented. The script is highly decorative and difficult to read without specialized knowledge of the language and script.)

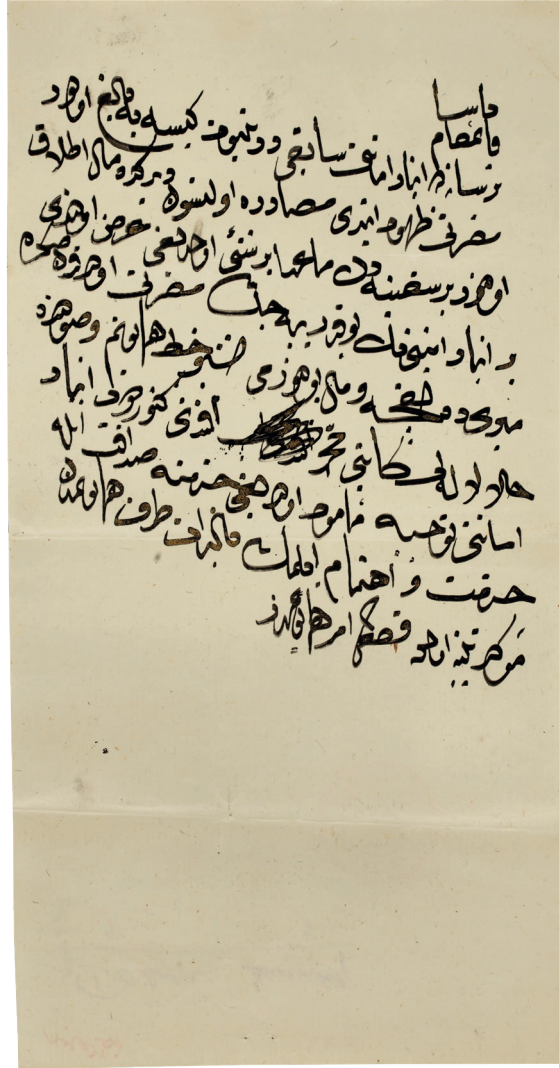
Tersane anbar emininin yolsuzluğundan dolayı mallarının müsadere edilerek yerine Laleli Kâtibi Mehmed Efendi'nin tayini ile ilgili Sultan I. Abdülhamid'in hattı.

Handwriting of Sultan Abdulhamid I regarding appointment of Mehmed Efendi, the Laleli Scribe, to replace the head of shipyard warehouse by confiscating his property because of his corruption.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الاول عن نصب محمد افندي
كاتب لاله لي بدلا من امين
الانبار في الترسانه بمصادرة
امواله بسبب اختلاسه.

53

BOA, HAT, 13/498

Kâimmakâm Paşa,

Tersânedede anbar emâneti sâbıkı dört yüz keseye bâliğ olur mazarratı zuhûr etdi. Müsâdere olunsun ve yedekte mâl ıtlâk olunur bir sefîneden mâadâ bir şey'i olmadığı arz olundu. Bir anbar emîninin bu kadar yiyecek mazarratı olduktan sonra mîrîde akçe ve mâl bulunur mu? İşbu hatt-ı hümâyûnum vusûlünde hâlâ Laleli Kâtibi Mehmed Efendi getirdip anbar emâneti tevcih, me'mûr olduğu hizmete sadâkat ile hizmet ve ihtimâm eylemek bizzât taraf-ı hümâyûnumdan müekked tenbih olmak kat'î emr-i hümâyûnumdur

**Fatih Sultan Mehmed
Han ve Eyyub el-Ensâri
hazretlerinin kabirlerini
tebdilen ziyareti ile ilgili
Sultan I. Abdülhamid'in
hattı.**

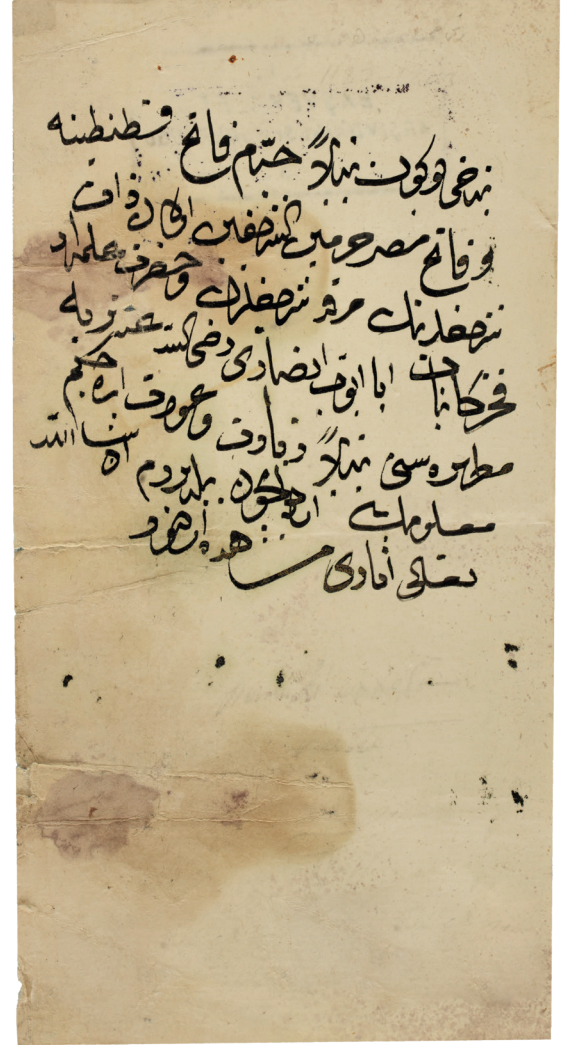
Handwriting of Sultan
Abdulhamid I regarding
his visit in disguise to the
graves of Fatih Sultan
Mehmed and Eyyub El-
Ensari.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الاول المتعلق بزيارته
بمرقدي خضرات السلطان
محمد الفاتح و ابا ايوب
الانصاري بتدليل القيافة.

54

BOA, HAT, 1451/74

Ben dahi bugün tebdilen ceddim
Fâtih-i Kostantıniyye ve Fâtih-i Mısır-ı
Haremeyni'ş-şerîfeyn olan zât-ı
şerîflerinin merkad-i şerîflerin ve
Hazret-i Alemdâr-ı Fahr-i kâinat Ebâ
Eyyub-i Ensârî radiyallahû-anh türbe-i
mutahharasını tebdilen ziyâret ve
avdet edeceğim. Ma'lûmun olmak
için bildirdim. İnşâallâhu Teâlâ âsârı
müşâhede olunur.

**İstanbul'un zahire
ihtiyacı ile ilgili
Sultan I. Abdülhamid'in
hattı.**

Handwriting of
Abdulhamid I regarding
Istanbul's need for grain.

خط يد للسلطان عبد
الحميد الأول حول حاجة
اسطنبول للذخائر.

55

BOA, HAT, 14/544

Kâimmakâm Paşa,

Bu Âsitânemin zahîresine mülâhaza gerekdir. Sâir mevâdda kıyâs değildir. Maazallâhi Teâlâ bir gün etmek bulunmasa hâl neye müncer olur. Mülâhaza gerekdir. Sene-i cedîde mahsûlüne birkaç ay var. Yevmiyye ne mikdâr zahîre gittiği ma'lûm. Etrâfda zahîre kalildir derler. Olan yerden dahi gelmiyor. Sonra hâl müşkil olur. Cedîd mahsûl zuhûruna dek cümle ittifâkıyla bir çâresine bakılıp etrâfdan sevk edesin. Ordu için Edirne'de olan zahîreyi şimdilik Âsitâne alıp cedîd zahîreden mübâyaa olunup verile deyü mukaddemâ tahrîr olunmuş idi. Hele şu İstanbul'a cedîd

zahîre zuhûruna dek gerek sevâhil-i Bahr-i Sefîd'den ve gerek âhar yerden tedârikinin çâresinin bakılması kat'î emrimdir. Sonra şöyle oldu, böyle oldu demeyesin. Bu dahi bir ıztırâb-ı derûnumdur. İnşâallâh etrâfdan gelir deyü durmayasın. Cenâb-ı Hak teshîl eyleye. Dalatabanoğlu'nun müddehar zahîresi var deyü yazılmış idi. Giden mübâşir ma'rifeti ile Haleb muhassılı yediyle ol tarafın zahîresi dahi celb olması gerekdir.

Karadeniz'e gidecek bâzergân gemilerinin Donanma-yı hümayûn gemileri ile maan üç taksit ile verilmiş navulları dahi verilip hemân terfîkan ihrâcları husûsu gerekdir.

فاعظام ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و همتان و خیر ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 انکس بولفسه حال نه بخیر آورد ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و از برهه بغداد زخیر کتب معلوم اطراف و خیر قلیل و در بر این نبرد
 دخی کلیم ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و حاد نه با قیام اطرافه سوف ابریز اردی بخیر ادرنه ای اخبر او فتنه
 متنا نه گوید خبر زخیر و ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 هله و متنا نه خبر خبر زخیر و ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 لغز و نه را در کتب حاد نه ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 بوبه افری و بیک ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 طار مین ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و او مو باز بیک ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 دمن حلیب او مسوی کرد ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون
 و ^{سنة} حظه کرد و سایر مواد قیام کرد معاد الله تعالی بر کون

**Saray-ı Atik
teberdarlarından
İbrahim'in "ulufe
kitabeti" görevini
Seyyid Hacı Yunus'a
devrettiğine dair berat.**

Berat regarding the
handing over of the post
of accounting of ulufe
(salaries) by İbrahim from
the halberdiers of the
Saray-i Atik (the Old Palace)
to Seyyid Hacı Yunus.

برات بنقل ابراهيم من
موظف القصر العتيق
منصبه لكاتب العلوفه الى
السيد الحاج يونس.

56

BOA, MFB, 481

**29 C. 1204
[16 Mart 1790]**

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Selim

Ramazan'a hangi gün başlanılacağına dair görüşü sorulan Sultan III. Selim'in "Bu iş benim iş değil, şer-i şerifin işidir." diye cevap verdiği hattı.

Handwriting of Sultan Selim III containing his reply as "This is not my job, it is the duty of the Şer-i Şerif (Glorious Sharia Law)" after he was asked about his opinion about which day will be the first day of Ramadan.

خط يد للسلطان سليم الثالث
بجوابه من سؤال ابتداء اول يوم
من شهر رمضان بقوله هذا الامر
ليس لي بل للشرع الشريف.

57

BOA, HAT, 183/8432

Benim Vezîrim,

Bu husûs şer'-i şerîfin bileceği ve hükm edeceği şeydir. Benim müdâhale edeceğim şey değil. Ne zamân İstanbul kâdısı hükm ve i'lân eder ise ol zamân ben dahi şöyledir derim. Lâkin isbât geldiğini cihân duymuş. Ben telhîs olunmadan işitdim. Muktezâ-yı şer'-i şerîf ne ise icrâ oluna.

Şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyy-i ni'metim efendim;

Ramazân-ı şerîfin guresini Kütahya'da Pazartesinde i'tibâr ile sıyâma yevm-i mezkûrdan bed' etmiş oldukları istihbâr olunmuş olup lâkin ihticâca sâlih i'lâm ve yâhûd âhar bir sened olmadığından isti'lâm hakikat-i hâli müş'ir evâmîr-i şerîfe isdâr ve iktizâ eden mahallere tesyâr olunmuş idi. Evvelki gün Yenişehir-i Fenar tarafından avdet eden Dergâh-ı âlî kapucubaşlarından İsmail Ağa kulları Bâb-ı âlî'ye gelip Yenişehir-i Fenar kazâsında hilâl-i Ramazân isneyn gecesi müşâhede olduğundan gurre-i mâh-ı Ramazân Pazartesinde müsbet olmağla ol havâlide sıyâma yevm-i mezkûrda bed' olunmuş idiği beyân ve takrîr-i meşrûhunu

mübeyyin bir kıt'a hüccet-i şer'iyye dahi ibrâz ve ityân etmekle hüccet-i mezkûre İstanbul kâdısı efendi dâîlerine tesyâr ve mazmûn-ı hücceti isbâta şâhidler dahi derdest idiği iş'âr olundukda istimâa cesâret edemeyip semâhatlü Şeyhülislâm efendi dâîlerine irsâl ve anlar dahi "Ramazân-ı şerîfin Salı'dan sübûtunda bazı kıl ü kâl olmuşiken şimdi Pazartesinde sübûtunu nasıl olur. Rikâb-ı hümayûn-ı hazret-i cihândârîye arz olunmalıdır" deyü hüccet-i mezkûreyi taraf-ı çâkerîye ib'âs etmeleriyle manzûr-ı şâhâneleri buyurulmak için hüccet-i mezkûre merfû-i pişgâh-ı serîr-i hilâfet-masîr-i mülûkâneleri kılındığı ma'lûm-ı âlîleri buyuruldukda fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü kudretlü veliyy-i ni'metim efendim pâdişâhım hazretlerindir.

4

شونلو کرمانلو مهابند قدرتلو ولایتهم افخم
رمضان شریفک غره سنی کونا هیبه ده بازار ارتسندن اعتبارله صیامه یوم مذکورون بزرانبی اولوقی استخار اولمش اولوب
لک احتیاجه صالح اعلام و با خود افر بر سندا اولدیفندن استفوم حقیقت عالی سر او امر برفه اصدار واقضا این محله شمار
اولکی کون بکیشرفار طرفندن عودت این درگاه کی فوجی بایسندن اسماعیل اغا قولری باب عالی کلوب بکیشرفار
هلول رمضان این کجه سی مشاهده اولدیفندن غم ماه رمضان بازار ارتسندن مثبت اولقله اولوالین صیامه یوم مذکورون
بزرانبی ایدرکنی بیان و تقریر سر و منی مایش بر قطعه حجت سیمه دخی ابراز و اتیان اتمکله حجت مذکوره استابول قاضی افندی
و معنونی حجتی اثباته شاهد دخی در دست ایدرکی اسعار اولدوقده استماعه حساب ایدر صوب هم صندوق سوم
افندی داعیلرله ارسال و انلر دخی رمضان شریفک صالیدن بونزه بعضی قبل و قال اولمیکه شری بازار ارتسندن بونی فضل
اولدر رکابه هامون حقیقت جهان داری عصه اولمقدور دیو حجت مذکورون طرف جاری ابعاش انیلرله خطه شاهان لیس
بولوبه ایگون حجت مذکوره و فوج بر کاه سید فخرتیه ملوکانه لری قیزی معلوم عالم ایلدی بیورلوقده قران شونلو کرمانلو مهابند
قدرتلو ولایتهم افخم مار ساهم حفظرکنده

**Sultan III. Selim'in
sefere çıkışı ile ilgili
hattı.**

Handwriting of Sultan
Selim III regarding the
campaign he launches.

خط يد السلطان سليم
الثالث حول خروج الحملة.

58

BOA, HAT, 192/9335

Kâimmakâm Paşa,

Mukaddemki meşveretimizde "Senin sefere hareketin farz mesâbesinde, elbet gidersin." deyü bana cevâb verdiniz "Ben de giderim." dedim. Ben o vakit ibtidâ giderim demedim idi. Bu re'yi siz etdiniz ve kapıya hat yazdırıp bütün dünyânın diline düşürdünüz. İsveçli elçisinin dahi tahrîrinden işitdik. Mesrûr olduk deyü yazmış idi. Bu kadar Frenk devletleri ve bu kadar ocaklar ve âmm beyninde ben kendimi yalancı ve kâzib dedirmem ve yalan söyleyen pâdişâhlar hakkında ne olduğun bilirsiniz. Ben sizin

tutumunuzdan benim sefere gitmemi aks ve sed çekmem ağnıyorum. Zirâ pâdişâh az levâzımla kalkamaz. Elbet şimdiden hâzırlanmalıdır. Sizde hiçbir hareket yoktur. Hâlbuki söz bir yakışır. Gerek cenk ve gerek sulh ben elbette bahârda Edirne'ye olsun hareket ederim. Kendimi rüsâ-yı cihân etmem. Eğer bir mâni' çıkarıp beni men' ederseniz ve beni bu kadar âlemde ve Avrupa beyninde rezîl ederseniz o meşveretde bulunanların cümlenizi vallâhi rezîl ederim. Sonra kendiniz bilirsiniz. Bugün kapıya yarın gelecek adamları çağırıp bir meşveret râbıta verip öyle gelesiniz.

قایم مقام باشد
 مقدمی مشوره بنموده سکه سفره ~~و~~ خورده فرض مشابه
 البت گیدرس دیو بنا جوب وردینگز بنده گیدرم دیدیم بن اوداق
 ابته گیدرم دیدیم ایدیه بورائی / ایندینگز و قیویه حط باز دورب
 بتون دنیا کنده دینده و شود دینگر اسو جلوبی سکه و می تخریر بن ~~نشد~~
 مسرور اولدق دیو یازمش ایدیه بود قدر فرزند دو تکریم و بود
 او جقلر و عام بنده بن گندمی یلنجی و گندب دیدرم و یلان سولین
 پیشا لوصفه نه اولد غنک بیلده سکنو بن زن تو تو مکنودن بنم سفره سکنی
 عکس و کده حکم اغنا یورم زیواج پادشاه از لوازمه قلعه خمر البت سکنید
 خضر لئالیله رزده حج بر حرکت یو قدر با ملوک سفره بر یافتند سرگشت
 جنگ و کورک صلح بن البت بهارده ادر نیه اولسون ~~و~~ حرکت ایدرم
 کند و می رسوایه جهل اتم اگر بر مانع جیق و رب پی منع ایدرسکنر
 و پی بود قدر عالمن و ادر پایشده رزیل ایدرسکنر او مشورت بن بولغای
 جمله تنوی و الله ~~و~~ رزیل ایدرم صکره کند سکنر بیلده سکنر بوگون قیویه یار
 کله جنگه ادملوی جاغزوب بر مشورت ~~اصحاب~~ ~~اصحاب~~ رابطه و پرویه
 ادمیله کله سکنر

Sultan III. Selim'in, rüşvet alan yeniçeri ağasını azlettiğine, kethüda tayin edilen İbrahim Efendi'nin rüşvet almaması ve vazifesini hakkıyla yerine getirmesi konusunda uyarılmasına, Avusturya Devleti'nin anlaşma uyarınca teslim etmesi gereken Hotin Kalesi'ni bir an önce teslim etmesi için İstanbul'daki elçisine baskı yapılmasına ve azledilen yeniçeri ağasının Ali Fevzi ismindeki hazinedarının sürgüne gönderilmesine dair hattı.

Handwriting of Sultan Selim III about dismissing the corrupt head of Janissaries, warning İbrahim Efendi who is appointed as chamberlain about not accepting bribes and conducting his duties duly, putting pressure on the ambassador of Austria in İstanbul for Austria to hand over Khotyn Fortress in accordance with the treaty, sending Ali Fevzi, treasurer of the dismissed Head of Janissaries, to exile.

خط يد للسلطان سليم الثالث
يحتوي على المواد التالية
عزل اغاء الانكشاري
المرتشي وتحذير كتحدا
ابراهيم افندي لان لاياخذ
الرشوة وان يضغط
سفير الدولة النمسا بخصوص
قلعة الخوطين واجلاء علي
فوزي خازن اغا الانكشاري
المعزول.

59

BOA, HAT, 255/14520

Benim Vezîrim,

Ocakludan rüşvet almamak ve nizâm ü intizâmılarına dikkat eylemen şartıyla çıkan yeniçeri ağasını ağa eylemiş idim. Emr-i hümayûnumu tutmayup ocakludan rüşvet ve ortarlardan ve kulaklardan akçe almağile azl ü nefy eyledim. Hâlâ ağa olana bu tenbîhâtımı hâvî ekîd ü şedîd fermân yazasın. Gerek ocakludan ve gerek ortarlardan ve gerek kulaklardan bir akçe ve bir habbe rüşvet almasun. Ortalığını hıfz u hurâsetini ve rüşvet almamasını tenbîh yazasın.

Kethüdâ nasb olunan İbrahim Efendi her umûr [u] husûsun hakkâniyyet üzere görölmesine ve aslâ kusûr u rehâvet eylemeyüp ta'tîl-i maslahat olunmamasına ve tama'-ı hâma düşmeyüp akçe ve rüşvet almamasına ve her vechile iffet eylesesini

ve ma'âzallâh hilâf-ı rızâ-yı hümayûnum hareketden be-gâyet ictinâb eylesesini kendine gereği gibi tenbîh ü te'kid eylesesin.

Kış geliyor, Hotin Kal'ası el-yevm Nemçelüdedir. Bu nasıl olacaktır? İki mâh mukaddem sâbık re'îsün Nemçe elçisi ile etdiği mükâlemede otuz güne değin haberi geleceğini söylemiş idi. İki ay oldu haber ve kal'ayı teslim yok. Bu elçi ne demek ister? Elbetde Hotin Kal'ası'nı teslim etmek esâs-ı musâlahadandır. Teslim olunmadığı hâlde musâlaha nice sahîh olabilir. Re'îs efendi bu husûsa nizâm versün ve elçiyi ilzâm eylesün. Bu husûs kendinden matlûb-ı hümayûnum idüğünü kendine ifâde edesin.

Çıkan yeniçeri ağasının Ali Fevzi nâmında bir hazînedârı var imiş. Anı dahi diyâr-ı âhara nefy edesin.

بسم و در بریم

او جقلودن رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
ایستادگی و جقلودن رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
عزرا و نفی ایستادگی و جقلودن رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
و کز کز و اورط و کز کز و جقلودن رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
و حراستی و رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی

کند انصاف اولی ابراهیم افندی بر احمد مصطفی حقایق او زره کورسند و اصلا و قصود
رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
اجتناب ایستادگی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی

قیس کلید خوتین قلعی ایوم نمیلوم در بوضار اوله جقدر ایلی ماد مقدم سابق ریش
نمیلوم ایستادگی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
اولدی بفر و قلعی قلعی ایوم نمیلوم در بوضار اوله جقدر ایلی ماد مقدم سابق ریش
اساس مصالک و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
بوصف نظام و رشوت المی و نظام استقامت و وقت ایستادگی و جفا بخیر و ایستادگی
بها یوم اید و کلی کندینه انرا اید

جیقان بخیر اغاشک علی قوری نامنه بر خنداری و اریسن انی دخی
دیار اخره نفی اید

**Sultan III. Selim'in,
Darbhane Nazırı'ndan
para talebine dair hatları.**

60

BOA, HAT, 1459/19

Handwritings of Sultan
Selim III requesting money
from the head of the
Imperial Mint.

خط يد للسلطان سليم الثالث
حول طلبه النقود من ناظر
دار سك العملة.

1

Darbhâne Nâzırı Efendi,
Yigirmi beş bin guruş şehremîni hesâb
içün silâhdâr ağa tarafına irsâl edesin.

2

Darbhâne Nâzırı Efendi,
Altı yüz seksen guruş irsâl eylesin.

3

Darbhâne Nâzırı Efendi,
On beş keselik nısfıye ile on beş bin guruş
irsâl edesin.

4

Darbhâne Nâzırı Efendi,
Beş bin beş yüz guruşluk nısfıye irsâl
edesin.

5

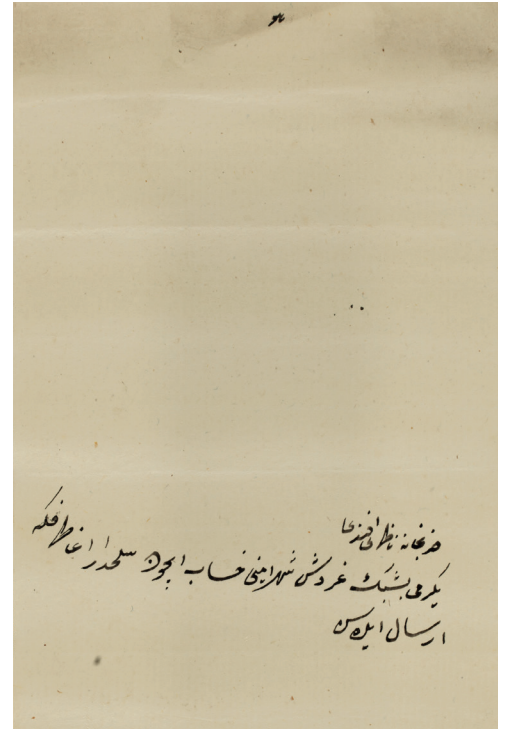
Darbhâne Nâzırı Efendi,
On bin guruş taraf-ı hümayûnuma irsâl
edesin.

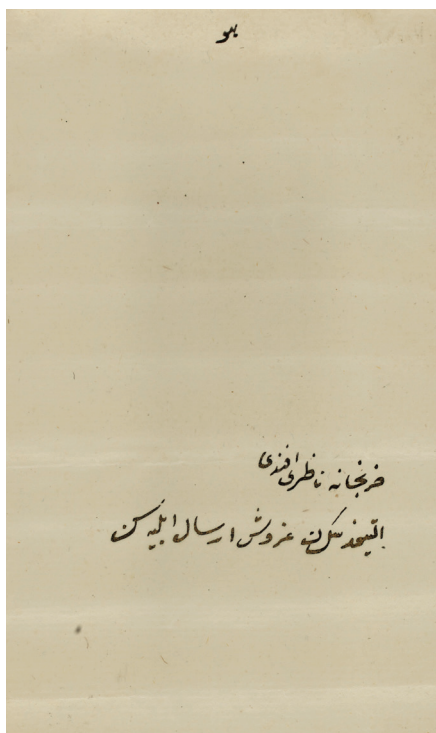
6

Darbhâne Nâzırı Efendi,
On beş bin guruş silâhdâr ağa tarafına
irsâl edesin.

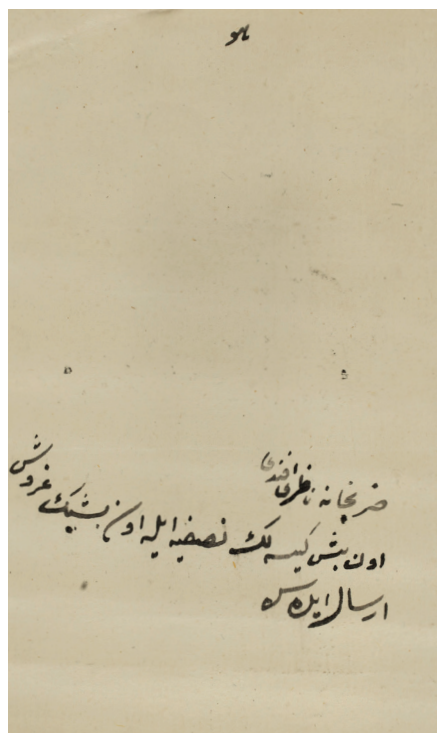
7

Darbhâne Nâzırı Efendi,
On iki bin beş yüz guruş taraf-ı
hümayûnuma irsâl edesin.

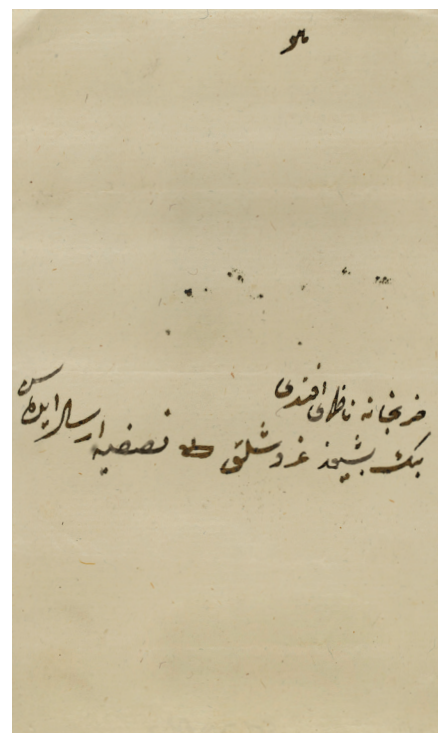

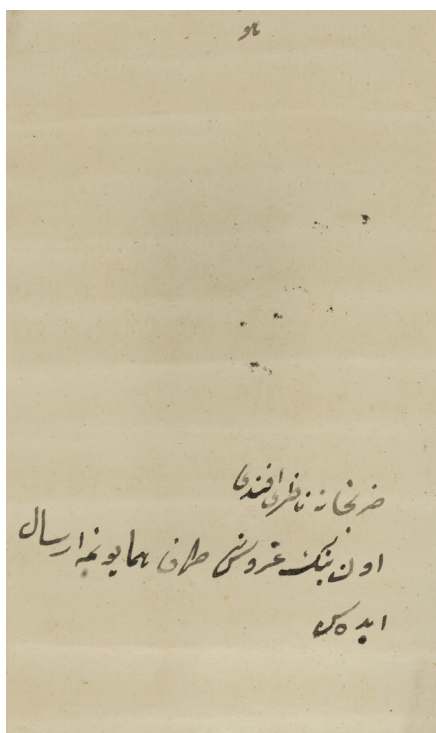
2

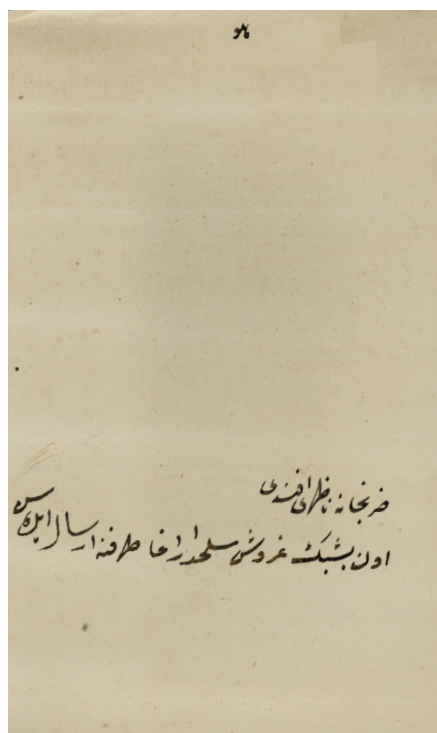
3

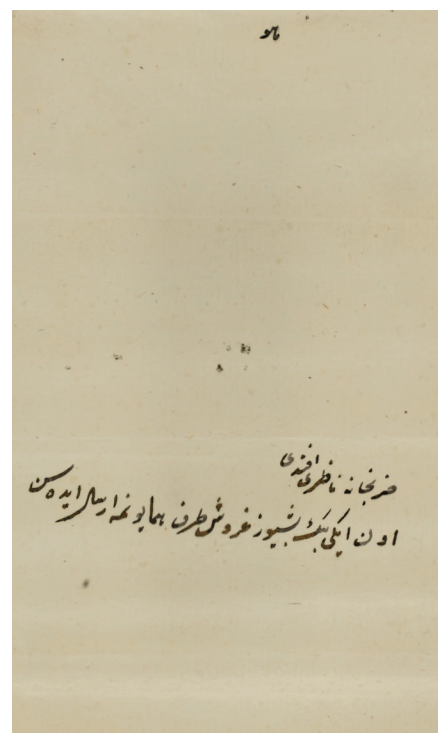
4

5

6

7

**Mekke-i Mükerrreme
Kadıllığına Nakibzade
Seyyid Ahmed'in
tayini ve kendisine
tahsis edilen buğdayın
aynen veya nakit olarak
ödenmesine dair
ferman.**

Ferman regarding the
appointment of Nakîb-
zâde Seyyid Ahmed
as a kadi (judge) to the
Holy City of Mecca
and payment of wheat
allocated to him in kind or
in cash.

فرمان السلطان حول تعيين
نقيب زاده السيد احمد
قاضيا لمكة المكرمة و تأديبة
الحنطة المخصصة له عينا
او نقدا.

61

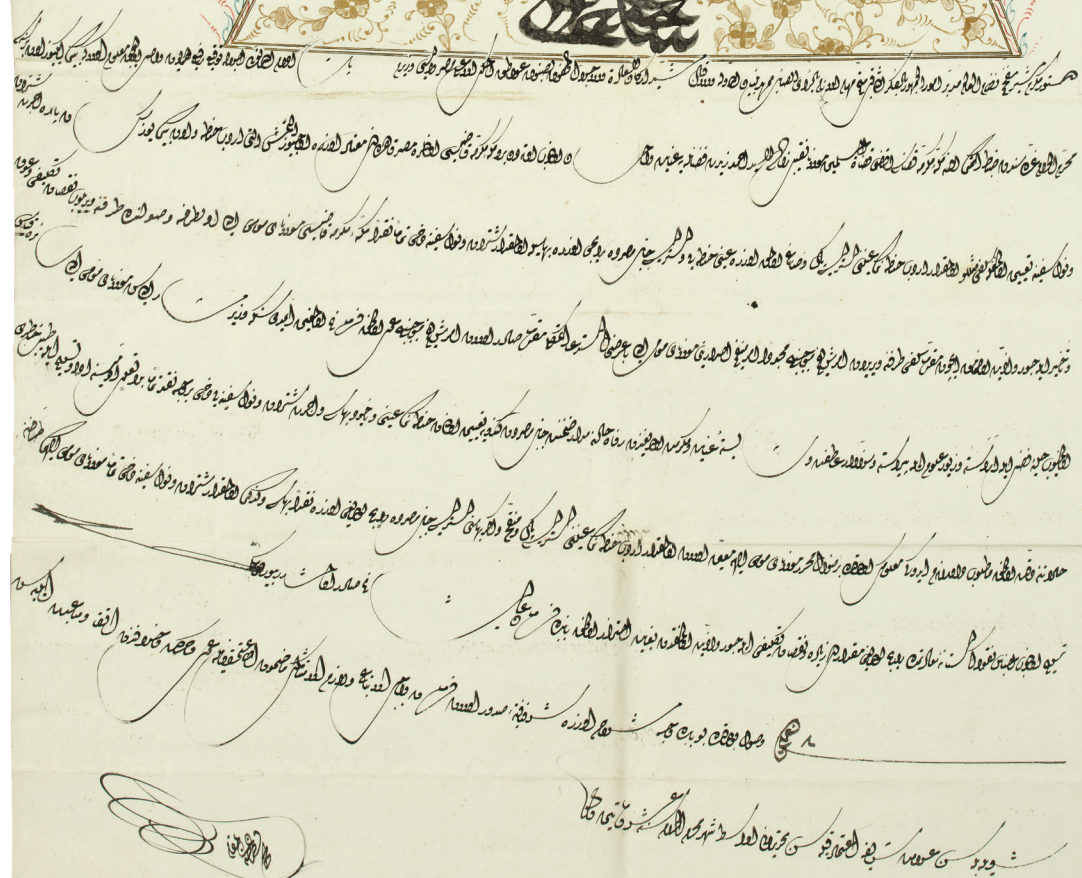
Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Selim

BOA, MFB, 551

20 M. 1210
[6 Ağustos 1795]

**Hacı Mehmed oğlu
Abidin'in vefatıyla
boşalan Foça-i Atik
Kalesi Dizdarlığı'nın,
Menemen nahiyesi ve
civar köylerdeki gedik
timarla Uzun Mehmed
Teberdar'a verilmesine
dair berat.**

Berat regarding the appointment of Uzun Mehmed, a halberdier, as a dizdar (fortress commander) to the castle of Foça-i Atik together with gedik-i timar (small military fief) consisting of the nahiye (sub-district) of Menemen and its villages after the death of the former holder Abidin, the son of Haji Mehmed.

برات السلطان باعطاء
دزدارلق قلعة فوجه العتيق
المنحل بفوت عابدين ابن
الحاج محمد و التمار المنحل
في ناحية منمن و القرى
المجاورة الى تبردار اوزون
محمد.

62

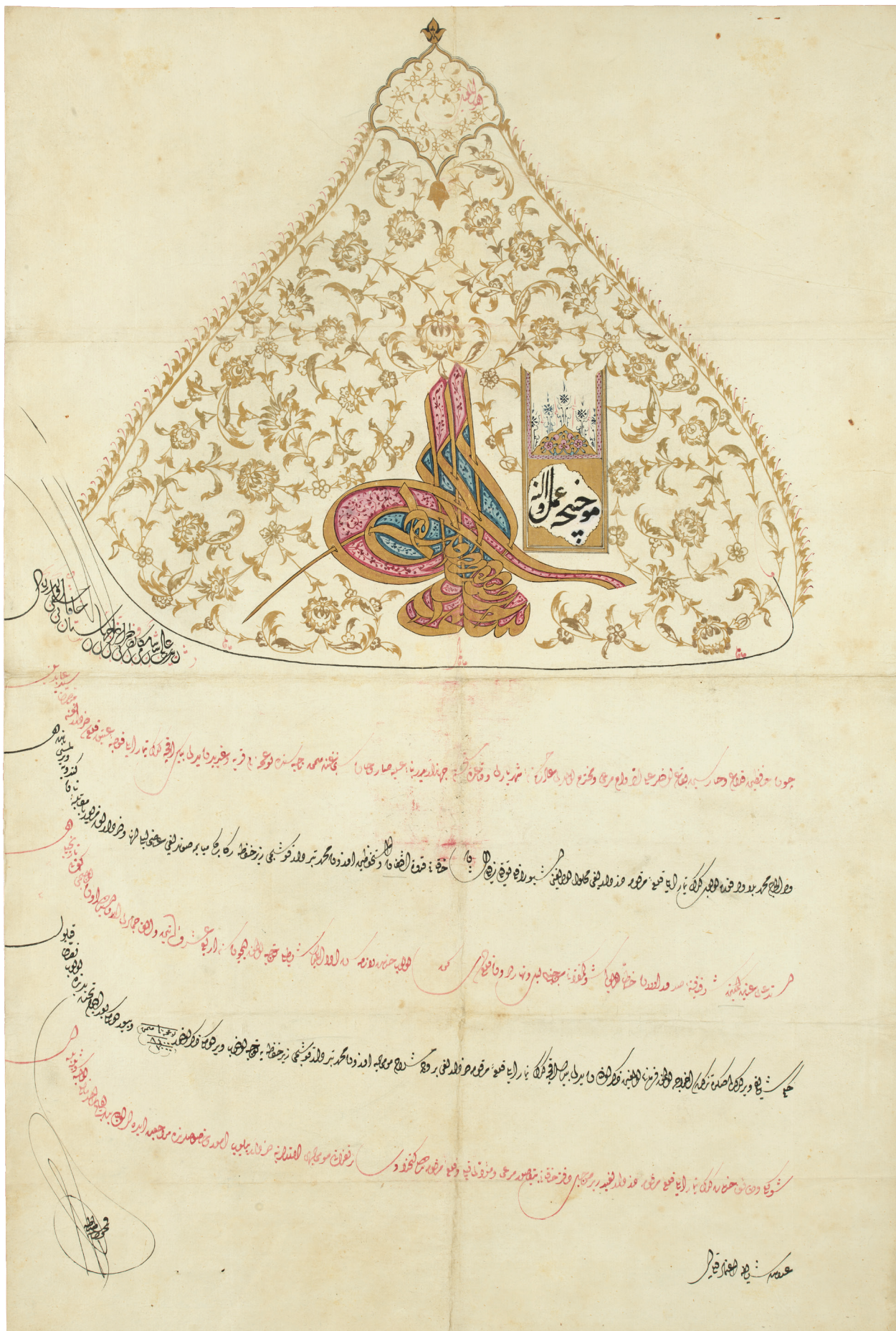
BOA, MFB, 843

**13 Ca. 1214
[13 Ekim 1799]**

Mûcebince amel oluna.

Sultan III. Selim

**Sultan III. Selim'in
Ramazan ayında halkın
ekmek sıkıntısının
giderilmesi için üretimin
arttırılmasına dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Selim III on increasing
the bread production
in Ramadan in order to
overcome the related
problems.

خط يد للسلطان سليم الثالث
حول زيادة الإنتاج للقضاء
على نقص الخبز من الناس
في رمضان.

63

BOA, HAT, 174/7558

Benim Vezîrim,

Bugün tebdîlen geçerken Divanyolu'nda fırın önünde
kalabalık gördüm. Herifin biri dahi; "Yiyecek ekmek
bulamıyoruz" deyü feryâd eyledi. Alimallâh mükedder
oldum. Şunun bir çâresine bakasın. Zîrâ Ramazân-ı
şerîfde ibâdullâh zahmet çekmek lâıyk degildür.
Rezzâk-ı âlem olan Allah inâyet ihsân eylesün. Çâresi ne
ise ziyâde işletmek ile mi olur? Hâsılı dikkat edesin.

بنم دزیم
 بو کو تبلا کون هیوان یولنزه فروه اوکنه غلبه
 گورجوم حریفک بری دخی یه حک احمک بوله میوز
 یو فریاد الیه علم الله مکر اولم شونک بر جاره
 باقه سن زیار مضان فضل عبدالله زحمت حکمک
 وکله رزاق عالم اولم الله غنایت حسن ایلون
 جاره سی نه ایله زیار اشلتمک ایلدی اولور
 حاصلی وقت اینک

Üsküdar'da yeni inşa ettirdiği cami için Çengelköy'deki vakfettiği arazilerle ilgili olarak devamlı şikâyetle bulunulması üzerine Sultan III. Selim'in bu gibi meselelerle kendisinin meşgul edilmemesine ve vakfın boş arazilerine bina yapılmamasına dair hattı.

Handwriting of Sultan Selim III on not to engage him in such issues after the constant complaints about his lands in Çengelköy which he granted for the mosque built in Üsküdar and not to construct building in vacant lands.

خط يد للسلطان سليم الثالث
بعدم الاشتكاء المستمر المتعلق
بالاراضي التي وقفها في
جنكل كوي للمسجد الذي بناه
في اوسكدارمن جديد و بعدم
انشاء المباني على اراضي
الوقف الفارغة.

64

BOA, HAT, 33/1598

Benim Vezîrim,

Bu edebsiz hunzırlar böyle arzuhâller ile kaç def'adır beni tâcîz ediyorlar. Ricâl-i devletden bir adama bak! Mu'âmelelerine ve ibrâmlarına, çünkü fîmâ-ba'd arâzî-i hâliyye

Hak Sübhânehû ve Te'âlâ hazretleri şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin mübârek vücûd-ı hümayûn-ı meymenet-âlûdlarını küdürât-ı dehrden me'mûn ü masûn ve serîr-i saltanat-ı cihân-dârîlerin tûl-i ömr ile ber-karâr u ber-devâm eyleyüp zıll-i merhamet ü şefkat-i mülûkânelerin kâffe-i enâm üzerlerimizden dûr ü zâ'il eylemeye, âmîn bi-hurmeti rabbi'l-âlemîn. Mübârek rikâb-ı hümayûn-ı kamer-tâb-ı müstetâblarına arzuhâl-i ehl-i zimmet-i bî-kes re'âyâ kullarıdır ki,

Medîne-i Üsküdâr'da müceddeden binâ ve ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîfin bâ-hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn evkâf-ı mevhibet-makrûn müsakkafâtından yine medîne-i mezkûra muzâfe Çengel Karyesi nâm mahalde vâki' arsa-i hâlî bundan akdem ehl-i zimmet re'âyâ kulları îcâr-ı mu'accele ile bey' ve vakf-ı hümayûn mütevellî Kâimmakâmı tarafından ma'mûlûn-bih temessük i'tâsına emr ü irâde-i şâhâneleri buyrulmuş olduğundan hudûduyla mahdûd ve ma'lûmü'z-zirâ' arsa-i mezkûr Sadr-ı Rûm Kadiasker-i esbak fazîletlü Ahmed Şemseddin ve Anadolu Kadiasker-i esbak Ataullah efendileri dâ'îlerinin re'yleri

ebniye ihdâs olunmayacak. Bu arâzileri ben vakfımdan ihrâc eyledim. Binâ olunan yahılardan mâ'adâ arâzî-i vakfiyyemden hakk olunsun istemem. Bu mâddeye bir dahi arzuhâl veren görür hâlini.

munzamm olarak arsa-i mezkûreye bâ-temessük-i vakf-ı şerîf ve bâ-fermân-ı celîlû's-şân mutasarrıf kulları olup arsa-i mezkûreme sâye-i saltanat-ı seniyyelerinde âhardan dahl olunmak îcâb etmez iken hâcegân-ı Dîvân-ı Hümayûn'dan Tersâne-i Âmire Emîn-i sâbık Seyyid Ali Efendi kulları arsa-i mezkûremi ittisâlinde arsaya mutasarrıf olup efendi merkûm kemâl-i tama'-ı hâma teba'îyyet birle bu kullarının arsa-i mezkûra müceddeden duvar inşâsına mübâşeret birle bu, ehl-i zimmet re'âyâ kullarına vakf-ı şerîfe gadr mûcib bir hâlât olduğundan bundan akdem dahi mübârek rikâb-ı hümayûnlarına bir kıt'a arzuhâl takdîm ve arzuhâl-i mezkûra dest-res olmamağla merâhim-i mülûk-i şâhânelerinden mercûdur ki, yedimde mevcûd emr-i âlî ve temessük mücebince tasarrufuma kat'-ı mülûkâneleri erzânî buyrulmak bâbında emr-i hümayûn şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerindir.

Bende

Kemohi

Mutasarrıf-ı arsa

بنام خدا
 بوالهنگامه بنام خدا
 تاج و تخت بنام خدا
 بر آید بنام خدا
 عالیه بنام خدا
 اید بنام خدا
 بویا بنام خدا

پادشاه عالمگیر

حق سبحانه و تعالی قدری
 شوکت و املو قدری
 که در دهن خاوی و موی و برکت
 اود در دهن دور و دانی
 مدینه که در دهن چو دانی
 مذکور مقام چو دانی
 طاعت معودیه ملک اعظم
 اسبق قضاوت و ششگری
 دیا قرآن و ششگری
 ترسانه غاصب امیر
 یوتون ادم و ششگری
 ارمالی و ششگری

حق
 سبحان
 و تعالی

Edirne'de Selimiye Camii Kütüphanesi'nin tamir edilerek yeni kitaplar temin edilmesi ve dört kütüphaneci ile bir mücellit görevlendirilmesi bu görevlilerin "hüddâm defteri" ne kaydına dair Sultan IV. Mustafa'nın hattı.

Handwriting of Sultan Mustafa IV on repairment of the library of Selimiye Mosque in Edirne, assignment of four librarians and a bookbinder, enrollment of these officers to the Hüddâm Defteri (Registry books of Servants).

خط السلطان مصطفى
الرابع ترميم مكتبة مسجد
السلمية في ادرنه وتحضير
كتب جديدة لها وتوظيف
مجلد و اربعة كتاب
وتسجيلهم في دفتر الخدام.

65

BOA, HAT, 275/16161

Takrîrin mücebince tanzîm olunup hüddâm defterine kayd oluna.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni'am efendim padişâhım,

Mahmiye-i Edirne'de cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Selim Hân tâbe-serâhü hazretlerinin câmi'-i şerîfi derûnunda kâin kütübhânede olan kitâbların ekseri telef olup hâfız-ı kütübü dahi on akçe ile bir nefer olmağla abd-i çerâğ-efrûhteleri Ordu-yı Hümâyûnlarıyla Edirne'ye vürûd eylediğimizde mahsûs kütübhâne inşâsıyla kütüb-ı lâzîmenin cem'i niyetine teşebbüs etmiş isem dahi hazır kütübhâne mevcûd olduğundan onun tecdîdi sûretiyle ta'mîrine ve kütüb-i mevcûdeden başka lüzûmu olan kütüb-i sâirenin dahi cem' u ilhâkıyla neşr-i ulûm-ı şerîfe içün ve ashâb-ı tadrîs hakkında bir eser olmak üzere nesak-ı nizâmına ihtimâm etmekde olduğuma binâen ihsân-ı hümâyûnları buyrulan kütüb dahi vaz' olunup ulemâ-yı Edirne'nin re'y ü istihsânlarıyla dört hâfız-ı kütüb ve bir mücellid tertîb olunmağın merkûmlara mikdâr-ı kifâye vazîfe ta'yîni lâzîmeden olmağla zikr olunan beş nefer

hademeye tertîb olunan yevmî üç yüz otuz akçe vazîfenin senevîsi ba'de'l-hesâb masârıf-ı mukarrereye tezâyüd gelmemek içün avâtıf-ı celîle-i bende-perverânelerinden geçende ihsân buyrulan Ada-i Edirne mukâta'ası mâlına zamm ve ol mukâbeledede Edirne Gümrüğü mâlından almak üzere merkûmlara ol mikdâr akçe vazîfe tevcihini tanzîm eylemesi Ordu-yı Hümâyûn defterdârı efendi kullarına havâle olundukda vezâif-i merkûmenin senevîsi olan dokuz yüz yetmiş üç buçuk gurus yirmi üç senesinden i'tibâren mukâta'a-i merkûme mâlına zammıla tanzîmi ve vezâif-i mezkûrenin emsâli misillü hüddâm defterine kayd olunarak tevcihi hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn keşîde buyrulmağa muhdâc idüğünü efendi-i mûmâ-ileyh kulları işbu takrîriyle inhâ etmekle efendi-i mûmâ-ileyh kullarının takrîri mücebince tanzîmine müsâade-i seniyye-i cihândârîleri erzânıbuyrulur ise ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü veliyyü'n-ni'am efendim padişâhım hazretlerindir.

پادشاه

تقریر موصیحه تنظیم اولیوز خدام دقتیه قید اولونه

شوکتلو کرمانلو مهابلو قدرنلو دقنتم اقم
محیه ادرنه و مینکان فردوس آشیان سلطانیه سیم خانه طاب شاه حفر لیلک جامع شریفی درونده کائن کتخانه ده اولیوز قیامک کوشی
تلف اولوب حافظ کتی و خجوان اجه ایه برقرار و مقرر جراح افزوده لی ادهی همایون لیلک ادرنه و رود ایدیکیزده مخصوص کتخانه انشاء
کتب لوزم نلک جمعی نینه کتب آیتشایسم دخی حاضر کتخانه موجود اولریفتن انلک تجرید صورتله تعمیرینه و کتب موجوده بی بشقه لوزی اولری
کتب سازه نلک دخی جمع و الحاقه نشر علوم شریفایچک و اصحاب تدیس مقصد بر اثر اولیوزده نشر نظامنه اهتمام نموده اولریفته بناء
احسان همایون لری یوریلری کتب دخی وضع اولوب علای ادرنه نلک زای و استحسان لری و حافظ کتب بر مجلد ترتیب اولریفتن مرقومله مقدار کتایه
وظیفه تعیینی لوزم نلک اولری ذکر اولنانه بش نفر خدمه یه ترتیب اولنانه یوز و یوز اوجه و وظیفه نلک سنویسی بعد الحساب مصارف
مقدمه یه تزیید کلامک ایچک عواطف جلیله بنده رودانه لری کچنده احسان یوریلری اطه ادرنه مقاطعه مالدیه مسم و اولریفته
ادرنه ککی مالدیه الحق ادرنه مرقومله اولری اوجه و وظیفه تعیینی تنظیم ایلمی ادهی همایون قدر دارای قدری قدرینه موال اولریفته
وظائف مرقوم نلک سنویسی اولری طعوز یوز تیشایچ بی غرض یکر ایچ سنه نلک اعتباراً مقاطعه مرقومه مالدیه تنظیم
و وظائف مذکوره نلک امثال شلو خدام دقتیه قید اولونه دقنتم اقم خط همایون شوکتلو کتیه یوریلریه محتاج ایدک ای قدری موصیحه
قولی ایشو تقریریه انها ایتکله اقدی موصیحه قدر نلک تقریریه موصیحه تنظیمه ساعده سینه همایون لری ادرنه یوریلری
اولریته و هر مالک امر و فرمان شوکتلو کرمانلو مهابلو قدرنلو دقنتم اقم پادشاه حفر لیلک

Sultan II. Mahmud'un tahta çıkışı münasebetiyle yetkililerin görevlerini kanunlara uygun şekilde yerine getirmeleri, Yeniçeri Ocağı, Cebehane-i Amire ve Tophane-i Amire ocaklarının düzenine dikkat edilerek cephane ve erzak ihtiyaçlarının eksiksiz sağlanması, halkın temel ihtiyaçlarının fiyatlarının kontrol edilmesi, ülke içinde meydana gelen çatışmaların sonlandırılması ve farz namazların cami ve mescitlerde cemaat hâlinde kılınmasına dair hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II regarding authorities to fulfill their duties in accordance with the law because of his accession to the throne, ensuring the order of the guild of Janissary, Cebehane-i Amire (State Arms), Tophane-i Amire (State Armouries) and supplying their need for ammunition and provisions in full, controlling the price of basic needs of people, ending the conflicts in the country, performing obligatory (fardh) prayers in congregation at mosques and masjids.

خط يد للسلطان محمود
الثاني بأداء المسؤولين
خدماتهم باحسن الوجه
وتأمين الحاجات من الذخائر
والعدة و العتاد باوجاقات
الانكشاري وطوب خانه
العامة وجبه خانه العامة
ومراقبة اسعار المواد
الاصلية وانهاء الاختلافات
في البلاد واداء الصلواة
الخمس في المساجد
بالجماعة.

66

BOA, HAT,
525/25654

Elhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmü alâ Muhammedin seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhırîn ve alâ âlihî ve ashâbihi't-tayyibîne't-tahirîn. Emmâ ba'd; Sen ki vezîr-i a'zamım ve vekîl-i mutlakım Mustafa Paşasın ma'lûmun ola ki, Esta'îzü bi'llâh: "İnnâ ce'âlnâke halifeten fi'l-ardı fa'lhküm beyne'n-nâsi bi'l-hakkı velâ tettebi'l-hevâ" âyet-i kerîmesi mazmûn-ı şerîfi üzre takdîr-i Sübhânî ile cülûs-ı hümayûnum vukû' bulup inâyetu'llâhdân ihsân buyrulan devlet-i Muhammedî ve saltanat-ı Ahmedî olduğundan evvelâ tenbîh-i hümayûnum budur ki, vedî'a-i rabbi'l-müste'ân olan cümle ümmet-i Muhammedin vesâir re'âyâ ve berâyânın ve Devlet-i Aliyyemin bi-ecma'ihim umûr u husûsâtlarını şer'î-i şerîftin istiftâ ve ihkâk-ı hak edüp şerî'at-i garrâyı icrâda şol kadar dikkat ü ihtimâm edesin ki Devlet-i Aliyyemin ve cemî' ibâdullâhın üzerine şerî'atin nûrâniyyeti zâhir ü bâhir olup âmme-i muvahhüdîn müsterîhu'l-hâl olalar.

Ve vekîl-i mutlakım ve ulemâ-yı izâmım ve ricâl-i devletim ve ocaklu kullarım ile ittifâk u ittihâd üzre umûr-ı devletime rû'yet edüp

ecdâd-ı izâmımın kânûnunu icrâda ehl-i menâsıbın hizmet-i mu'ayyeneleri her ne ise herkes kendü umûruna rû'yet edüp mâtde-i hilâf u nifâka sebeb-i diğeri ânun umûruna müdâhale etmeyüp nifâka sebeb-i âdî olan mâtdelelerden be-gâyet ictinâb eyleyüp asâkir-i İslâm'ın ve guzât-ı muvahhüdîn ve Yeniçeri Ocağım ve Cebehâne-i Âmirem ve Tophâne-i Âmirem vesâir ocaklarımın intizâm-ı hâlleriyle ma'mûriyyetine sa'y ü ihtimâm ve mukâbele-i a'dâda olan asâkir-i nusret-me'âsirimin refâh-ı hâllerine sebeb olan zehâ'ir ve cebehâne vesâir berren ve bahren mâ-lezime olan edevât-ı seferiyyenin ed'âf-ı mudâ'af tertîb ü tekmlîline sarf-ı makdûr ve kalyoncu asâkirinin ve topcuların ta'lîm ile âmâde bulunmalarına cidd-i mevfûr ve âsâyîş-i ibâdullâh olan narh-ı câriye dâimâ dikkat edüp her şeyi değer bahâsıyla fûrûht etdirüp ziyâdeye ruhsat verilmeye.

Ve fukarâ ve gurabâ ve zu'afâyâ merhamet ile hâllerini teftîş ü tefahhus eyleyüp ahvâllerinden haberdâr olup hilâf-ı şer' ve hilâf-ı kânûn tekâlîflerini tenzîl, def' u ref' u mezâlîme mukayyed olasın.

Üsküdar Doğancılar'da Sultan Mustafa Evkafı'na ve Yenikapı'da Saray-ı Atik Helvahanesi Vakfı'na ait dükkânlarda çarıkçılık ve kayışçılık yapan Premedi kazasının Boştine ve Laşova köyleri ahalisinden esnafın çalışma şartları hakkında daha önce çıkmış olup cülus münasebetiyle yenilenen ferman.

Renewal of the ferman granted to the esnaf (guilds) -from the villages of Boştine and Laşova of the district of Përmet- who make sandals and straps in the workshops belonging to the waqf (endowment) of Sultan Mustafa in Doğancılar, Üsküdar and to the waqf of the Helvahane (the section of the imperial kitchen used for making sweets, jams and even medicines) of the Saray-ı Atik (the Old Palace) in Yenikapı on the occasion of enthronement of the new Sultan which includes their rights and responsibilities.

فرمان السلطان الصادر السابق والمجدد بمناسبة جلوسه على العرش حول شروط العمل للخرفيين من اهالي قريتي لاشوفا وبوشتينه التابعتين لبرمدي والذين يشتغلون في صناعة الخفاف والحزام في الدكاكين الكائنة في يني قابي واوسكدار.

67

BOA, MFB, 685

12 S. 1224
[29 Mart 1809]

Mücebince amel oluna.

Sultan II. Mahmud

Şam'daki Emeviye Camii mütevellisi Hibetullah'ın görevden alınarak yerine Dersiam Suyutizade Mustafa Efendi'nin tayin edilmesine berat.

Berat regarding the appointment of Suyutizade Mustafa Efendi, a madrasa instructor, as a trustee to the Umayyad Mosque in Damascus after the dismissal of former trustee Hibetullah.

برات بتعيين المدرس
سيوطي زاده مصطفى
افندي لتولية مسجد الاموية
في الشام بعد عزل هبة الله
المتولي السابق.

68

BOA, MFB, 774

14 C. 1224
[27 Temmuz 1809]

Mücebince amel oluna.

Sultan II. Mahmud

**Sultan II. Mahmud'un
"Allâhü Veliyyü't-Tevfik"
ibareli hüsn-i hattı.**

The handwriting of Sultan
Mahmud II with the phrase
"Allâhü Veliyyü't-Tevfik".

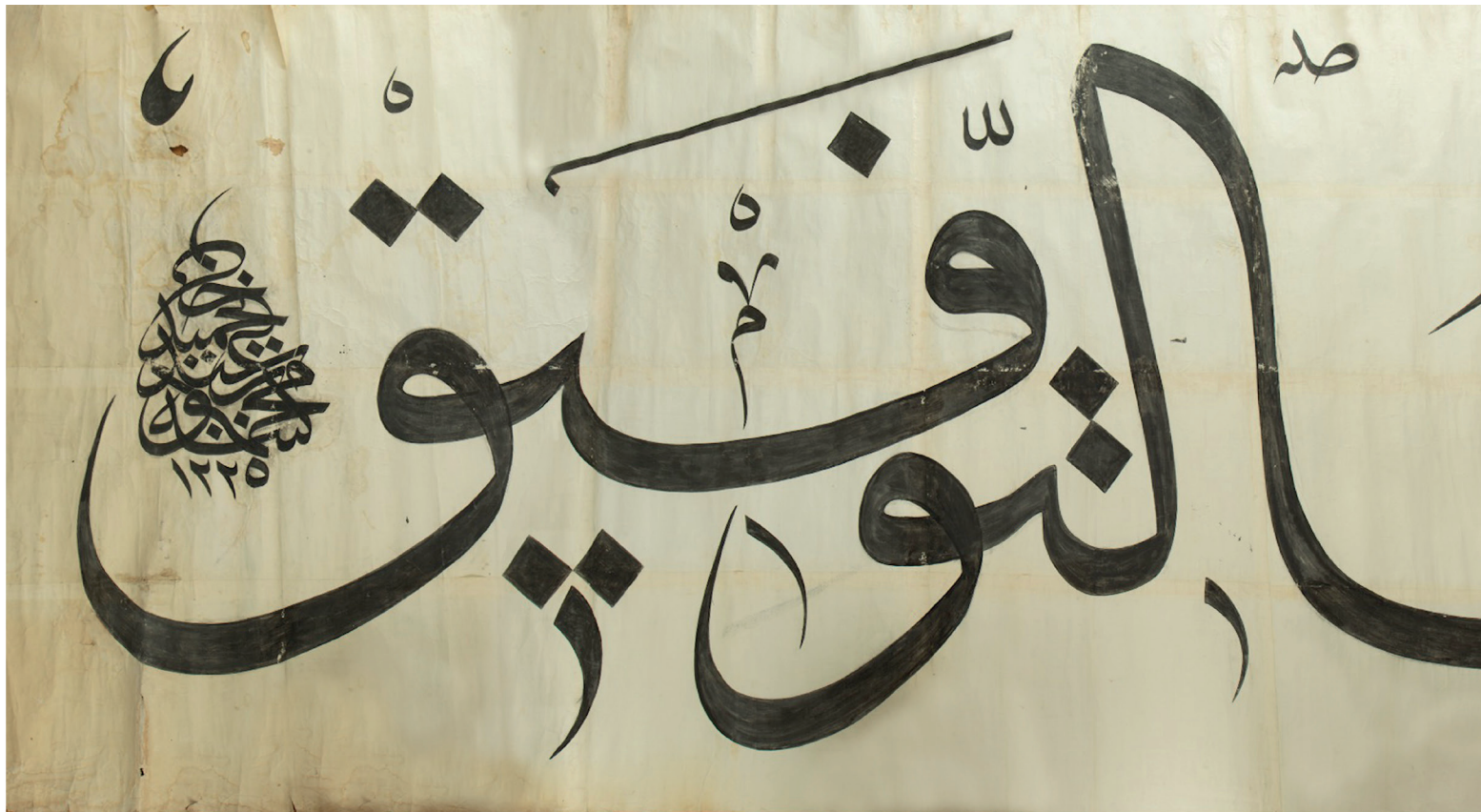
لوحة خط السلطان محمود
الثاني بعبارة "الله ولي
التوفيق"

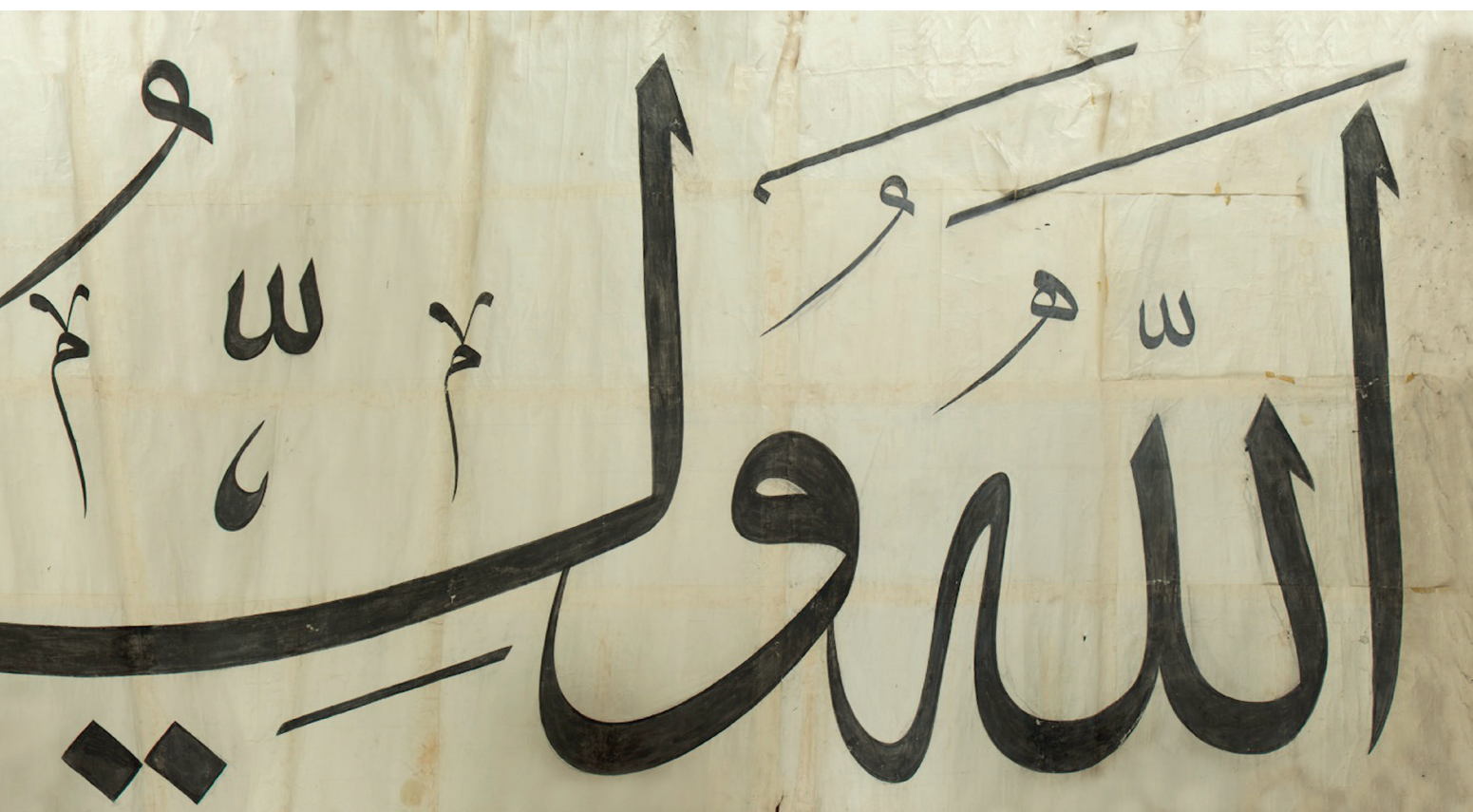
69

Allâhü Veliyyü't-Tevfik

BOA, TŞH.EŞ,1431

1225 [1810]

Şehzade Abdülhamid'in doğumu ve Mekke'nin fethinin şenliklerle kutlanmasına dair Sultan II. Mahmud'un hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II regarding the birth of Prince Abdulhamid and the celebration of the conquest of Mecca by festivities.

خط يد للسلطان محمود
الثاني بخصوص احتفالات
ولادة شيخ زاده عبد الحميد
وفتح مكة.

70

**BOA, HAT,
1313/51132**

Kâimmakâm Paşa,

Avn ü inâyet-i Sübhânî ile bir erkek evlâdım dünyâyâ teşrîf etmekle ismini Sultân Abdülhamid tesmiye eyledim ve seni taltîf zımında işbu hatt-ı hümayûnumla dârü's-sa'âdeti's-şerîfem ağası, tarafına gönderilmiştir. El-hamdü'lîlâh "Hâzâ min fazli rabbî" zât-ı hümayûnumu ve ciger-kûşem Abdülhamid'imi tûl

ömr ile mu'ammer eyleyüp nice nice emsâliyle zât-ı hümayûnumu ve cümle ümmet-i Muhammed'i mesrûrû'l-hâl eyleye, âmîn. Yedi gün yedi gece top şenliği olunsun. Husûsıyla Mekke-i Mükerreme'nin fethi haberi dahi bu yolda gelmekde olmağla meserret ale'l-meserret olduğundan her ne kadar şenlik olunsa lâyıkdır. Hemân rabbim cümleye refâh-ı hâl ihsân eyleye. Sadr-ı a'zama serî'an haberini îsâl eylesin.

قنقم باش
 عدون و عنایت بیجا ایام برار طک اولور دنیا قشیف ایظم اسحق سلطان عبدالحیدر نسیم ایلم
 وستی تطفیف صحنه اشبو قظه یونین دارالعباده الشریف اغا بر طقم کوندر بشدر الحمد لله
 هذ است فصدربا ذات هی یونی و جلد کونیم عبدالحیدری طون عرایع سقا بیرون بیجه بیجه استایم
 ذات هی یونی و جم است حرقی مرور ای ایی بیرون یون بیجه طوبی شعل اولسون
 فصدربا مکه مدم نک فقی فیز دخی بولده طکده اولغه سرت علی اسرت اولد فیزد
 هرقدر ارشدک اولم لایقده هون بر جمیه رفاه عالی ایی صمد عظم ربیعاً
 ضربت ایصال اییست

Sultan II. Mahmud'un kadınların açık renk ferace giymemeleri ve erkeklerin de başlarına şal sarmamaları konusundaki yasağın etkili şekilde uygulanmasına dair hattı.

Handwriting of Sultan II Mahmud on the effective implementation of the ban on women not wearing light colored clothes and men not wrapping a shawl to their heads.

خط يد للسلطان محمود الثاني بتنفيذ المنع بوجه الشدة في عدم ارتداء النساء الفرجة بلون فاتح وعدم لف الرجال في رؤسهم الشال.

71

**BOA, HAT,
1313/51154**

[Tâ'ife-i nisâ] ferrâce giymeyüp erkekler dahi başlarına şâl sarmasunlar deyü men' ve yasağ olunmağı îd-i şerîfde müzâkere etmiş idik. Ferrâce yasağına dâir câmi'lerde fermân okunduğu mesmû'ı şâhânem olmuş ise de yine kimesne mütenebbih olmayup açık renk ferrâceler görmekdeyim. Erkeklerden dahi ekseri başına şâl sarınmaktadır. Bunlar içün kapudan paşa ve yeniçeri ağasına tenbîh olunacak idi. Tenbîh olunup fermân yazdırıldı ise niçün böyle gezerler? Hâlâ tenbîh olunmadı ise te'hîre sebep nedir? İfâde eyleyesin.

در این فراموشی که چون از کلدانی پادشاهان چهارموند و یومنع و یایغ و نونی عید شریفه مذکوره از قیام فراموش
 شد از جامه دره فغان او قندینی مسیح ش هانم اولش که ده نیکه بقیه اولی و یایغ و نونی فغان فراموش کرد و کور کرد
 کلدانی و نونی که شاهی چهارموند در بوند ایمن قیودان یا شای و یایغی اغانه بقیه اوله بقیه ایدی بقیه اوله بقیه فغان
 بند و دردی که بخود بود کز در حال بقیه اوله بقیه تاخیره سببند افای ایمن

Sultan II. Mahmud'un Ravza-i Mutahhara'ya döşenmek için imal edilen kaliçelerin Haremeyn görevlileri tarafından sandallarla Topkapı Sarayı'na nakledilmesi ve dokuma ücretinin ödenmesine dair hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II regarding the transportaion of kaliçes (small carpets) which were made for Ravza-i Mutahhara (Grave of Prophet Muhammed) by rowboats to the Topkapı Palace and payment of weaving costs.

خط يد للسلطان محمود الثاني
بنقل البسط التي اعملت
لتفريش الروضة المطهرة
الي قصر طوب قابي وتادية
اجرة نسجها.

72

**BOA, HAT,
1312/51082**

Benim Vezîrim,

Ravza-i Mutahhare-i firdevs-âsâya
ferş olunmak için nesc ü i'mâl
olunan kaliçelere dâir takrîrin
manzûrum olmuştur. Vâkı'â
bu mâddede ta'zîm muktezâ-yı
diyânetdendir. Takrîrin mücebince
Tersâne-i Âmiremden sandallar
ta'yîn olup ve Haremeyn hademesi
varup Topkapu'ya getürsünler.
Bu kaliçelerin masârıfı atyeb-i
emvâlimizden olan hazîneden
tertîb olunmuş idi. On bin guruş
mukaddem cizye mâlından verildiği
şimdi hâtırma geldi. Kusûru dahi
ol vakt tertîb olup mevcûd durur
mu? Yohsa hemân ale'l-hesâb
gönderilen on bin guruş mudur?
Bir kerre kaydına mürâca'at olunsa
mevcûd ise andan verilüp değil ise
mukaddemki emrim üzre Darbhâne-i
Âmiremden verilsün.

بنم و دریم
 دودنه مطهره خرد و سوسه زنی و نخله بگون نسج و اعلای اولان قابوره داتر تقریر فظورم و اضا بونا
 نظم مقتضای دبانند تقریر بملیکه زرینه قاره مدن حسنه الدنقیب و لوب و حرمین خدمه و ادوب طوبی
 کوسوند بو قابورن مصارفی اطلب اموال و دن اوله جوبه دن زینب و انجیری اوله بیلک خودی مقدم جزیه مانند
 و برلده بی شمدی خاطر به کلدی قصوری دخی اولوقت زینب و لوب موجود طودری یونقره هن علی بی کوند بیلک
 اوله بیلک غوشیدر برق قیدیه و اجمعت اولنه موجودیم اندن دیر بیلوب دخی مقدم کی ارم اوزره جزیه مانند
 و برلکون

Sultan II. Mahmud'un bir süredir fiyatların kontrol edilmediği, sabun, zeytinyağı, peynir ve sebze bulunmadığı, bulunsa bile aşırı pahalı olduğu, ekmeğin gramajının bozulduğu, etin okkasının altmış paraya kadar yükseldiği, esnafın başıboş bırakıldığını bildirerek, yaklaşan Ramazan sebebiyle zorunlu tüketim maddelerinin teminine, ekmeğin tartısına ve et hususuna dikkat edilmesi ve şehirde kıyafet değiştirip gezmesine dair Sadrazama hitaben yazdığı hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II to Sadrazam (Grand Vizier) stating that the prices have not been controlled for a while; soap, olive oil, cheese and vegetables are not available, even if available they are excessively expensive; the weight of the bread changes, the price of the meat rises up to sixty coins; tradesmen were left unattended; due to the approaching Ramadan, the supply of mandatory consumer goods, the weight of the bread and the meat must be watched closely and his visits in the city in disguise.

خط يد للسلطان محمود الثاني خطابا للصدر الأعظم بان الاسعار لاتراقب منذ مدة وعدم وجود الصابون وزيت الزيتون والجبن والسبزووات وولو كانت موجودة كانت غالية وتغشيش في وزن الخبز وارتفاع سعر اللحم الي ستين باره ولهذه الاسباب يجب توفير مواد الغذائية بسبب تقرب رمضان وانتباه الي وزن الخبز و اللحم والتجول في المدينة بتبديل القيافة.

73

BOA, HAT, 524/25600

Benim Vezîrim,

Bir müddetden berü es'âr husûsuna hiç bakılmaz oldu. Ekser ibâdullâha lâzım olan sabun ve revgan-ı zeyt ve peynir ve ekser sebzevât bulunmayup, bulunsa dahi galâsından fukarâya acz gelmek derecesine vardı. Nân-ı azîzin sikkesi bozuk, lahmın kıyyesi altmış paraya kadar satılır, kuzunun vücûdu yok. Bunları mülâhaza edüp celbin tarîkını aslâ düşünmez olduk. Sikke-i İstanbul husûsuyla esnâf ve ehl-i sûk ne söylüyorlar, işitdiğin yok mudur? Geçen sene Ramazân-ı Şerîfde bazı erâcîf

zuhûruna mebnî lâzımsız şey için esnâfın pek üzerine varma deyü îd-i şerîfde sana tenbîh etmiş idim. Lâkin bütün bütün bırağup ibâdullâh zarûret çeksün demedim. Sen külliyyâ ferâgat eyledin. Bu hizmetde olana râhat harâmdır. Eyyâm-ı mübâreke gün be gün takarrüb etmekde. İstanbul'da me'kûlâtın vücûdu yok. Sonra bu kıl ü kâle kim tahammül edebilür. Bu Ramazân dahi böyle mi imrâr-ı vakt olunacak. Lâzımlı eşyâyı celbe ve nân-ı azîzin sikkesine ve lahm husûsuna dikkat edüp İstanbul'da tebdîl gezmeği terk etmeyesin. Zîrâ kıl ü kâlden bî-huzûr olmağa başladım.

بنم و ذیرم
 برمدنبرو همعدنم صحنه هیچ باقر اولدی اکثر عباد الله لازم اولد صابون و دوش و دیت و ییز و اکثر سبز و اق بونقیق بونیز دخی غوسندن فقرا یی عجم کلک دیرینه
 و ادوی نان غوزلک سکه بوزوق لک غیر الحق یاره یقده صایا نور قوزینان وجودی یوق بونیز منظم ایروب جلیلک طریقی اصداد و شفا اولدک سکه ۱۰۰ ستانبول
 مخصوصه اصناف و اهل سوق نوبه یورر ایشد دیک یوقدیر کین سینه رمضان شریفده بعضی ارباب حیف ظاهرینه بنی لازم شئی یون اصناف دیک اوزرینه وارم دیو عید
 سکا بنیه ایشدیم لکی تون تون براغوب عباد الله خدورت بیکون دیرم سکیلا فراغت ایدک بو طهره اولد راجهت حرامدرا قلم مبارک کون یون تقوی ایشد
 هستانبولده فاکولر دیک وجودی یوق صکره بوقین و قالیم کیم کیم ایدره یلور بور رمضان دخی بویوی امار وقت ای حق لازم ایشایا جلد و نان غوزلک سکه دغلم نوصینه
 وقت ایروب استانبولده بیدر کزیک ترک ایشدیم دیرا قین و قالیم بجهنور اولم بانشدم

Sultan II. Mahmud'un, kızı Adile Sultan'ın doğumunun üç gün top atışlarıyla kutlanması dışında başka tören yapılmamasına dair hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II regarding not to hold any ceremony for the celebration of the birth of his daughter Adile Sultan except three-day cannon shots.

خط يد للسلطان محمود الثاني
المتعلق باحتفال ولادة ابنته
عادلة برمي المدافع طوال
ثلاثة ايام.

74

BOA, HAT, 524/25608

Benim vezîr-i gayret-semûrim,

Hazret-i Hallâk-ı cihânın ihsân ü keremiyle işbu Pazartesi gecesi sulb-i şâhânemden bir kerîmem zîver-ârâ-yı vücûd olmağla ismini Adile Sultân tesmiye edüp ve seni tebşîr için işbu hatt-ı hümayûn-ı inâyet-makrûnumu hazînedar ağa kulum ile tarafına tesyîr eyledim. Cenâb-ı Hak kudûmünü zât-ı hümayûnuma ve kâffe ümmet-i Muhammed'e

müteyemmin eyleye. Bu beşâretten bi'l-cümle ibâdullâh hisse-yâb olmak için üç gün üçer nevbet top endâhtı icrâsıyla sâir rüsûm-ı mu'tâdenin bu def'alık icrâsını afv eylediğimi iktizâ edenlere tenbîh ü ifâde eylesesin. Hak Te'âlâ sülâle-i tâhiremizi ilâ âhiri'z-zamân bâkî edüp nice şâhzâdelerin şeref-i zuhûruyla zât-ı hilâfet-me'âbımı ve kâffe-i ümmet-i Muhammed'i sürûr u şâdiye mukârin eyleye, âmîn.

[illegible]

Sultan II. Mahmud'un yaklaşan Ramazan ayı sebebiyle masraflarını karşılaması için Sadrazam'a üç yüz kese altın gönderdiğine ve halkın temel ihtiyaç maddelerinin teminine dikkat edilmesine dair hattı.

Handwritten note that Sultan Mahmud II sent three hundred pouches of gold to the Grand Vizier to cover expenses due to the upcoming month of Ramadan and to pay attention to the supply of the basic necessities of the people.

خط يد للسلطان محمود الثاني
بارسال ثلاث مائة كيس من
الذهب الى الصدر الاعظم
بمقابل المصارف واهتمام
بحاجات الناس.

75

BOA, HAT, 525/25703

Benim Vezîrim,

Ramazân-ı şerîf takarrüb eylediğinden bugünlerde masârıfın ziyâde olur. Tarafına Ramazân harclığı olarak üç yüz keselik altın gönderdim. Âfiyetle harc edesin. Cenâb-ı Allah cümleyi nice emsâliyle müşerref eyleye. Sâye-i hümayûnumda inşâallâh

harclıksız kalmazsın. Eyyâm-ı mübârekede ibâdullâh zahmet çekmemek için havâyic-i wvzarûriyyeden olan erzâkın vüs'at üzre bulunmasına sa'y ü gayret edüp fukarâdan taraf-ı hümayûnuma hayr du'â aldırmağa bakasın. Hak Te'âlâ umûrunda sühûlet ihsân eyleye.

نعم و ذریم
و مضان شریف تقریب اید یکدیگر بود کوفته در مصفا خنک ز قای اولود طرفه مضاد در جلی اودرق او بپوشد نیمه راج الیه گویند و در دم
عاشق فرج اید و سه بهنجاب الله جلایا نیمه مثالیه مشرق الیه سایه هاله بکفته انشاء الله فرجه فخر خانم سه ایام مبارکده عباد الله
ذمت بشکامان ایکن ششوی خود و بدین اولاد اذ ذاقان و صفت اود و ده بلغمه سعی و غریق اید و ب فزاد طرف
همایونده فخر و عا الدرمه با ذی صفی نقل اود کرده سهولت الحسا الیه

**Sultan II. Mahmud'un,
oğlu Şehzade
Mehmed'in doğumunun
yedi gün top atışlarıyla
kutlanmasına dair hattı.**

Handwriting Sultan
Mahmud II on the
celebration of the birth of
his son, Şehzade (Prince)
Mehmed, with seven-day
cannon shots.

خط يد للسلطان محمود
الثاني المتعلق باحتفال
ولادة ابنه محمد برمي
المدافع طوال سبعة ايام.

76

BOA, HAT, 525/25707

Benim vezîr-i sadâkat-semûrim,

Cenâb-ı vâhibü'l-atâyânın fazl u ihsânına
hamd ü senâ olsun. İşbu Salı günü sâ'at
yedide iken sulb-i şâhânemden bir şâhzâde
kadem-nihâde-i âlem-i vücûd olmağla ismini
Sultân Mehmed tesmiye edüp seni tebşîr içün
işbu hatt-ı hümayûn-ı beşâret-makrûnumu
ucâleten tahrîr ve Dârüssaâdet-i Şerifem
ağası kulum ile tarafına irsâl eyledim.
Cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ömrünü memdûd

ve kudûmünü zât-ı hümayûnuma ve bi'l-
cümle ibâd-ı Müslimîne mübârek ve mes'ûd
eyleye. Bu sürûrumdan kâffe-i ibâdullâh dahi
mübeşşer olmak içün yedi gün üçer nevbet
top endâht olunmasını lâzım gelenlere tenbîh
eyleyesin. Hazret-i Kâdir-i bî-çûn sülâle-i
pâkimizi ebed-makrûn edüp zamânımızda
kâffe-i ümmet-i Muhammed'e âsâyış ü râhet
ihsân eyleye, âmîn bi-hurmeti Seyyidi'l-
mürselîn.

بسم و ذیر صدق میریم
جناب و اهل العطا یا فک فضل و احسان و سون هجری میل کف ساحت پیر ائین گلستان صلیب شاهان مدن بر شاهزاد قدسنا علم وجود
ایضاً اسمنی سلطان محمد نسیم ایدوب سنی تشریف یکن هجری میل یکنون بشاد و غفور و غنی عجله تحریر و ادا السعادة الشریفم اعظم قلم اید
طرفه ارسال ایدم جناب و اهل الوجود عمر بنی محمد و قرومنی ذاق لهر یون و باجله عباد سکینه مبارک و مسعود ایدم بوسه و ریدن
کاف عباد الله و فی بشر اوقا یکنون پدی کون او جرنوب طوب انداخت او غنی لار کله اندره تنیه ایدم مطهر قادی کون سکون
یا کفری ایدم قرون ایدوب زمانه کاف امت محمدیه و ائمه ایدم حجت سید المرسلین

Sultan II. Mahmud'un, oğlu Şehzade Abdülhamid'in ilk traşı nedeniyle sadrazama değerli taşlarla süslenmiş bir kutu hediye ettiğine ve Babıali memurlarının bu sevinçten hissedar edilmelerine dair hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II gifting a box decorated with precious stones to Sadrazam (Grand Vizier) due to first shaving of his son Şehzade (Prince) Abdulhamid and that the Babıali (Sublime Porte) officers should be benefited of this joy.

خط يد للسلطان محمود
الثاني باهداء صندوق
مرصع بالاحجار الكريمة
الي الصدر الاعظم وجعل
الموظفين في الباب العالي
مساهمين من هذا السرور.

77

**BOA, HAT,
525/25685**

Benim Vezîrim,

Lillâhi'l-hamd ve'l-minne oğlum Sultân Abdülhamid'in traş vakti gelmekle işbu yevm-i mübârekde traş etdirdiğimi tebşîr zımnında işbu hatt-ı hümayûn-ı beşâret-makrûnumu berberbaşı ağa kulum ile tarafına îsâl ve su'âl-i hâtırın içün bir aded murassa' kutu dahi irsâl eyledim. Vusûlünde hatt-ı hümayûn-ı

şâhânemi hatevât-ı ta'zîm ü iclâl ile istikbâl ve alenen feth u kırâ'et ile asdıka-yı Devlet-i Aliyyem ve hayr-hâhân-ı Saltanat-ı Seniyyem olan hademe-i Bâb-ı Âlî'yi bu meserretten hisse-mend eyleyerek de'avât-ı hayriyye-i mülûkânemi tekrâr eylesin. Hak Te'âlâ dahi nicelerini ihsân edüp zât-ı hümayûnumu ve kâffe-i ümmet-i Muhammed'i mesrûr eyleye, âmîn.

بنم و وزیر
 لله الحمد والمنة او غم سلطان عبدالحمید زاش و قی طعنه هنجویریم مباد که زاش ایندی یکی بشیر طعنه هنجویریم هنجویریم هنجویریم
 طعنه ایضاً و شوان هنجویریم ایچون برعد و مضع قشودنی اوسا ایدم و صولنده هنجویریم شاهانی نهطوات قشودنی و ایدم ایله هنجویریم
 و علناً قشودنی و قرائت ایله اصدقای دولت عیدیم و غیره هنجویریم سلطان سیدیم اولی خدمت باب علیا یوسریدن هنجویریم ایچون دعوات
 نظیریه ملوکانه تکرار ایدیم حق تعالی دخی نیازی ایدم ایدوب ذات هنجویریم و کاذب امت محمدی سرود ایدم امین

**Sultan II. Mahmud'un
rahatsızlanan sadrazama
geçmiş olsun dilekleriyle
birlikte bir adet tilki
kürkü hediye ettiğine
dair hattı.**

Handwriting that Sultan
Mahmud II presented a
fox fur with his wishes to
grand vizier who got sick

خط يد للسلطان محمود الثاني
يتمنى العافية للصدر الاعظم
بسبب مرضه و اهدائه لباس من
فرو الثعلب.

78

**BOA, HAT,
525/25640**

Benim vezîr-i sadâkat-semîrim,

Biraz mizâcsız olup dünki gün şûrâya
çıkamamışsın. Bugün mesmû'î şâhânem
olup te'essüf eyledim. Havâların birden
bire bürûdete tebdîl olmasından mizâcına
tagayyür gelmiştir. İnşâallâh zararlı şey
değildir. Mahsûs su'âl-i hâtırın için Baş
Tebdîl Kadri Ağa ile tarafına bir tilkü kürk
gönderdüm. Sıhhat ü âfiyetle giyesin. Böyle
havâlarda vücûdu muhâfaza lâzımdır. Hak
Te'âlâ şifâ-yı âcil ihsân eyleye.

بنم و وزیر صد قسمیدم
 بر آذینا بهمن اولوب دوغی کون شود ای همه و شمس بوکون مسیح شاهانم اولوب خاسف هوا^{ایلم} کون بر دین برودنه بتدیل اولسندن زابجه
 قفیر کلمه دوان شاد الله هندری شی و کلمه کلمه سوال خاطر کون ای کون باش بتدیل قدری اغایه طرفه بر تلو کور کون کونده و در صحت
 و عافیت کیدس بویه هوا کرده و بهودی محافظه لار زنده حق نقل شفای عاجل امک ایله

Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndeki kitapların tamir ve yeniden deftere kayıt masraflarının Haremeyn Hazinesinden ödenmesi, kitapların kütüphane dışına çıkarılmaması veya emanet olarak verilmemesine dair Sultan II. Mahmud'un hattı.

The handwriting of Sultan Mahmud II regarding the payment of the repair and re-registration of the books in the Nuruosmaniye Library from Haremeyn's treasure, the books not to be taken out of the library or to be given to loan

خط السلطان محمود الثاني
بتأدية مصارف ترميم الكتب
في مكتبة نور العثمانية
وقيدها في الدفتر مجددا
وبعدم اخراجها من المكتبة
وبعدم إعارة الكتب.

79

BOA, İE.HAT, 6/586

7 Ş.1237

[29 Nisan 1822]

Manzûrum olmuşdur.

Meblağ-ı masârıf-ı mezkûre bin yedi yüz bu kadar kuruş Hazîne-i Haremeyn'den verilüp mahalline masraf kayd olunarak takrîrde beyân olduğu vechile Haremeyn Muhâsebesi kalemine kayd ve taraf-ı vakf-ı müşârun-ileyhe ilmühaberi i'tâsıyla tanzîm oluna.

Haremeyn-i Muhteremeyn'e tâbi' evkâfdan Asitane-i emn-âşiyâne humiyet anî'l-âfâti ve'l-beliyyede vâki' Nur-ı Osmaniye demekle şehîr cennet-mekân adn-âşiyân merhûm ve mağfiret-nişân Sultân Osman Han nevverallâhu merkadehû bi-envârî'l-gufrân hazretlerinin inşâ ve ihyâsına muvaffak oldukları kütübhâne-i dil-güşâlarında mahfûz olan kütüb-i nefise hîn-ı vaz'ından berü tahrîr ü teftîş olunmamış ve ekserîsinin şîrâzeleri perîşân ve bazıları izâat olunmuş olduğundan müceddeden tahrîri iktizâ-yı hâlden olmakdan nâşî kütübhâne-i müşârun-ileyhde mevcûd olan bi'l-cümle kütüb-i şerîfeler Haremeyn müfettişi efendi dâîleri ma'rifetiyle yegân yegân tahrîr ve evsâf ve esâmîleri mücelled ve mücedded deftere tastîr ve bu âvânda hüsn-i hitâm-pezir olarak masârıfâtı ber-mûceb-i defter-i müfredât cem'an bin yedi yüz otuz dokuz buçuk kuruşa resîde olduğu takdîm-i atebe-i ulyâ-yı mülûkâneleri kılınan defter-i müfredâtından manzûr ve ma'lûm-ı

hümâyûn-ı cihân-bânîleri buyruldukda meblağ-ı masârıf-ı mezbûr bin yedi yüz otuz dokuz buçuk kuruşun hazîne-i Haremeyn-i Muhteremeyn'den i'tâ ve mahalline masraf kayd olunması ve fimâ-bâd kütübhâne-i müşârun-ileyhe ta'yîn olunan müstahfızân ale'd-devâm emr-i muhâfaza ve muhâreseye ihtimâm ve şart-ı hazret-i vâkıfın mugâyiri hâlât vukû'undan ictinâb ü ihtirâz-ı tâmm eylemek ve kütüb-i mezbûrenin bir sahîfesi kütübhânedan taşra çıkarılmamak ve vedî'a nâmıyla bir kimesneye verilmemek ve eğer vermek ve bir kıt'ası zâyî' olmak lâzım gelür ise müstahfız bulunanlara tazmîn etdirilmek ve tebdîl ü tağyîr olunmamak üzre Haremeyn Muhâsebesi kalemine kayd ve taraf-ı vakf-ı müşârun-ileyhe ilmühaberi i'tâsı husûsu muvâfık-ı rızâ-yı hümâyûn-ı tâcdârîleri buyrulur ise ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân veliyyü'l-emr efendimiz hazretlerindir.

مقدمه
 بلیغ مصارف مذکور به پادشاه بیروز بوفد نفوس خزانه گردید و در دیوان محاسبه قید و ثبت گردید و در دیوان
 حراست محاسبه قید و ثبت گردید و در دیوان محاسبه قید و ثبت گردید و در دیوان محاسبه قید و ثبت گردید

حرمین محرمیه تاریخ اوقاف آن آستانه امنای آنه هت عن الاوقات والبیعه ده واقع در عثمانیه دیکه شهر بختکاک عدداً شصت و هجده و مقبره شصت و هجده سلطان عثمان خان ندرانه قریه
 باغراصفهان حضرت علی اکبر افشا و جاسنه موقد اود قریه کتخانه دکتا و زک محفظ اولاد کتب نفیسه هین وضعه نبره قریه و نقیض اولیامش و اکثر بیک شیزده
 پریشت و بعضی عیاضات اوش اود بیکدن مجرا نجره آفتابا حالان اولقندن تیشی کتخانه مشا ایدره موجود اولان با لجه کتب شدیفه لر حرمین نقیضی انری داعی دی معرفیه
 یکان یکان نجر و اود هات واسی کتبخانه و قریه قریه و یولوازه حسن خنا مینر اودوق مصارفاتی بر موجب دفتر مخرجات جمعا بلک بیروز اودوق طوقوز کین خوشه
 رسیده اودوقی تقدیم عتبه عینک ملوکا اری قناد دفتر مخرجاتدن منظور و سله و هابده جوا نیلیرک بیدلر قریه بلیغ مصارف مزبور بلک بیروز اودوق طوقوز کین خوشه قریه
 حرمین محرمین اعطا و کینه مصرف قید اوشی و فیما بعد کتخانه مشا ایدره قیمن اولان مستحقین علی اودام امر محافظه و کارسیر اهتم و شوط حضرت واقف
 مفاری حالات و قریه کن اجتناب و احتراز نام ایلک و کتب مزبوره نلک بر صیفه سی کتخانه دن طنو جبقا رطامق و دودیه نایله بر کتبه و بر ملک و اکثر
 و بر ملک و بر قطعه سی ضایع اوقاف لازم کلوز ارس مستحق بوناندره نقیض ایشدر ملک و تبدیل و تغییر اولماق اوزده حرمین کاسیه سی قینه قید و طرف وقف مشا ایدره
 هم و خبری اعطای خصوصی مولف و قریه هابون ناجدار ایلک بود یلور ارسر اوبایره و هر حاده امروزان ولی الامر اقرمز حضرت لکبر

**Rumeli Valisi'ne
dair gelen takririn
üstüne yazdığı hatt-ı
hümayunda imla hatası
olup olmadığının
kontrol edilmesine dair
Sultan II. Mahmud'un
hattı.**

The handwriting of Sultan
Mahmud II to check
whether there is a spelling
error in the hatt-ı hümayun
(Sultan's script) that he
wrote on the motion of the
Rumeli Governor.

خط يد للسلطان محمود
الثاني بتصحيح خط يده
في التقرير المرسل من
والي الروم ايلي من جهة
الاملاء.

80

BOA, HAT, 525/25667

Benim Vezîrim,

Rumeli Vâlisi'ne dair dünki gün ahşama
karîb vürüd eden mufassal takrîrin bâlâsına
ucâleten hatt-ı hümayûnum yazılup
gönderilmiş olduğundan sebk ü ibâresinde
noksan ve zâid harf yazılmış mıdır deyü
şübhe vâki' olmağla, eğerçi ol vechile bir şey
yazılmış yâhud yazılmamış ise yine taraf-ı
hümâyûnuma îade eylesin. Ba'de't-tashîh
yine tarafına irsâl ederim.

بنم و ذبرم
 دوم یح و لیسنه داترد و کون افرش و قریب و دود و ایدین مفصل تقدیرین بالاسنه عجمه خط طریقی
 یازد یلوب کونریشی اوله یقیندین مسک و عبادده سنده نقصان و زانده حوصه یازد شیدر جو شیده
 واقع اولفله اکریمه اولو جمله برشی یازدیش یانخورد یازدیشی یسینه طوره طریقی نه اعلای ایلدیه
 بعد النقی نه طرقتیه اوسال ایدرم

**Yeniçeri Ocağı'nın
ıslahı için nasihatla
bulunulması ve
konunun gizlice
müzakare edilmesine
dair Sultan II.
Mahmud'un hattı.**

The handwriting of Sultan
Mahmud II regarding
advice on the reform
of the Janissary and the
secret negotiation of the
issue.

خط يد للسلطان محمود
الثاني بالارشاد باصلاح
اوجاق الانكشاري ومذاكرة
الموضوع بشكل سري.

81

BOA, HAT, 525/25636

Bir de şu ocaklunun hâli şimdiye kadar defaâtle tecrübe olundu ve erbâb-ı ukûlün tedbîrinde âciz kaldıkları bir madde-i müşkiledir. Eğerçi şimdilik sükûna vardılar gibi ise de bunların şimdiye değin meşhûd olan hallerine nazaran sözlerinde devâm ve sebât etmedikleri malûm olan bir keyfiyettir. Ancak böyle vakt-i nâzikde bu azgınlıkları dahi tahammül olunur dereceyi aşdı. Bunlar Devlet-i Aliyyemizin urûk u a'sâbına sirâyet etmiş ve içlerine her cins katışmış ve katmışlardır. İçlerinde iyi adamlar da hiç yok değil; lâkin baldırı çıplak cühelâsı anlara gâlibdir. Bu cihetler ile salâha meyilde beynlerinde ittifâk ve sebât olamıyor. Sâbıklarda bunları terbiye ve ıslâh içlerinden iyilerine istimâlet ve gayret vererek edâ-yı sâibe ile ekseri olagelmışdir. Bu ise tadrîc ve dikkat ile olur, def'aten olmaz, anlarım. Lâkin böyle de kalmağa gelmez. Bunlardan salâha meyli olup yenilerin sû-i hareketlerini tasvîb eyleyenler kimler ise gizlüce haber alınarak birer nev' taltîfle kavle alınup el-hâletü hâzihî düşmanların halleri malûm ehl-i İslâm aleyhine ne gûne ittifâk ve ittihâd etmişler ve reâyâmızı ıdlâl edüp itâatden rû-gerdân eyleyerek ifsâd eylemişlerdir ve bir taraftan müslimîn beynlerine nifâk u şikâk bırakmağa ve akd olunan ittifâka halel getürmeğe sa'y ediyorlar. Bu keyfiyetleri

te'emmül ve teyakkun eyleyerek vüzerâ ve ulemâ ve ricâl ve sâir hademe cümlesi yek-vücûd gibi olmak ve hakîki ittifâk ile rızâ-yı Bârî'ye muvâfık olmayan fısk u fücûr ve envâ'-ı isrâf ve sefâhetden keff-i yed ve dîn ü Devlet-i Aliyye'ye sıdk u istikâmet vechile can u gönülden hidmet ve terk-i ihtiyâr-ı râhat iken bazıları an-riyâ'in zâhiren bu mesleği gösterüp hifâ'en yine tama' ve irtikâb ile dem ü deverânında ve eskiden âdeti üzre râhat ve sefâhet ve hazelâtında oldukları tebeyyün edenlerdir. Devletten tard u def' ve terbiye olunmuşlardır. Günahın sonu pişmanlıktır. Ancak, ocağ-ı âmirede nâ-halef kimesneler ve bâ-husûs yeni yetişmeler de heman zâbitân zümresine iltihâk eylediği gibi teferrüd ve şöhrat dâ'iyesiyle kendüsinden büyük ve eskilerinin sözlerini dinlemeyüp ve nasihatlerini kabul etmeyüp kendü akl u hevâsına teba'iyet ile fi'l-asl ocağın üss-i kânunu Devlet-i Aliyye'nin her bir emrine itâat ve nehyinden tevakkî ve mücânebet iken, bunun hilâfı ve itibar ve şerefine nakîsa getürecek dîn ü devlete muzırr sû-i hareketleri bir hurdahlık alâmeti olmadığı bâ-husûs şu vakitdeki a'dâ-yı dîn ü devlet bizim davranışımızı nezâreye almaktadır. Eğer cümle ehl-i İslâm bir vücûd gibi sözümüz ve özümüz bir olarak ittifâkımızda kemâl-i metânet görürler ise

ol vaktde düşmanlarımıza havf u haşyet
gelerek intizâm-ı hâlimiz eltâf-ı İlâhiyeden
me'mûldür. Yohsa bizde ihtilâf ve teşettüt
anlarlar ise ol zaman ahvâlimiz pek müşkil
olur. Hele şu ittifâk ve ittihâd-ı kulûb
maddesi be-gâyet ihtimâm ve dikkat ile
gözedilüp kendü akl u hevâsına tâbî' olan o
makûlelerin haklarında ve terbiyelerinde
kâide-i ocağ-ı âmire her ne ise icrâsı
ehemun-i umûrdandır deyü sen Yeniçeri
Ağası'na ve sâir iktizâ edenlere tebdîle
çıkıldığında ve gayri vakt görüşdükçe tenbîh
ve te'kidden hâlî olmayasın. Ve efendi
dâimiz dahi anlardan kimesneleri gördükçe
bu mezâyânın bast u beyânıyla nasihat
ve iğrâ'dan hâlî olmasalar me'mûldür ki
Cenâb-ı Hakk'ın fazl u keremiyle kendülere
bir gayret ve muhabbet gelüp geçenlerde
olduğu gibi kendülüklerinden bu defa dahi
içlerinden habîslerini te'dib ve terbiyeye
ikdâm ederler ise ba'dehû tahsîni havî
hatt-ı hümayûnumuz dahi gönderilerek
bir güzel şey olur zannederim. Hele sen
gâyet hafî olarak Kethüdâ ve [re]lîsiyle(?)
iktizâ eder ise Çavuşbaşı da mahrem
ederek etrâfıyla müzâkare edesiz. Be-gâyet
ketmine ihtimâm edesiz. Maazallâh cüz'î
ser-rişte alurlar ise dürlü dürlü mazarratları
çekileceği bî-istibâhdır.

Yeni tertip olunan eşkinci askerlerinin eğitimlerine dair Sultan II. Mahmud'un hattı.

Handwriting of Sultan Mahmud II regarding the training of the newly organized Eşkinci soldiers.

خط يد للسلطان محمود
الثاني حول تعليم جنود
الأشكنجي الحديث.

82

BOA, HAT, 525/25637

Benim Vezîrim,

Bugün selamlıkda Yeniçeri Ağası'yla müceddeden tertîb ve yazılmakda olan eşkinci neferâtının talim ve taallümleri husûsuna dâir biraz sohbet etdim; ancak ağa-yı mûmâ ileyhın takrîr ve ifâdesinden anladığım, bu neferâtın talimleri birdenbire matlûb olunan mukâbele-i bi'l-misl üzre olmayacak, tedrîcle o da yoluna girer diyor ise de ibtidâdan o usûl tutulmaz ise sonra o sûrete koymak müşkil olur zannederim. Buna dair bazı mütâlaamı tarafınıza yazmış idim. Henüz

ana dair ne vechile müzâkere olunduğu malûm-ı hümâyûnum olmamış ise de asıl bu maddede dikkat yeri bunların zihinlerini muktezâ-yı şerʻ-i şerîf üzre doldurarak şu talim ve taallümlerini bir yoluna koymaktır. Bu husûsu efendi dâîmize ifade ve dersiâm efendilerden dahi münâsibleri celb ile bir çâresine bakılmak elzemdir. Ana göre muktezâ-yı gayret ve hamîyyetin üzre tanzîm ve icrâsına bezl-i makderet eyleyesin. Hak Teâlâ her halde yüsr ü sühûlet ihsân eyleye. Âmin.

بنم و وزیرم
 بوکون سولمقده یلچیری اعلیٰ سبطه مجدداً ترتیب و یا ذلعه اولون هشتین فراتنک تعلیم و تعلیمی غرضونه داتر براد هجنت ایدیم انجه
 اعلیٰ موئی ایلاک تقریر و افاده کونده اکلودیم بونفراتنک تعلیمی بر دین برامطوب اخطامه مقابله باطلک اودده اولیه بجه
 تدریجه اوده بولنه کیر دیوریده ابتداد اول اصول طویر ایسه بجه اوهویر قویجه مشکل اولور قلم ایدیم بوکون داتر بجه
 طرکله یازمشیم هنوز اکاداتر قویجه مذکوره اولنیرقی معلوم هر یونم اهل حق ایسه اول براماده هر دقت بوی بونونک دهنیر
 مقضای شروع سربیه اوزن طویرده ره مشو تعلیم و تعلیمی بر بولنه قویجه بونیم موئی اشدی دایمزه افاده و درسم اشدیم
 دخی منبری بجه ایله بریمار سنه جاقعه الزمدر اکاکور مقضای غیره و عینک اوزن تعلیم و اهراسنه بزل مقدره ایله
 همه تق هر ماکده بره و سهولت امشا ایله آمیه

İstanbul'un asayişine dikkat etmeyen İhtisap Ağası'nın adamlarıyla birlikte hapsedilip mallarına el konulması ve İhtisap Ağalığının Fes Nazır Mustafa Efendi'ye tevcihine dair Sultan II. Mahmud'un hattı.

The letter written by Sultan Mahmud II about the confiscation of the İhtisap Ağası (person responsible for Daily duties in İstanbul), who did not pay attention to the order of İstanbul, along with his men and properties and assigning Custodian of Fes, Mustafa Efendi, to İhtisap Ağlığı.

خط يد للسلطان محمود الثاني
بتوجيه اغالق الاحتساب الي
ناظر الطربوش مصطفى
افندي وحبس اغا السابق الذي
لايهتم بامنية اسطنبول مع
خدامه وقبض اموالهم.

83

BOA, HAT, 500/24495

Kâimmakâm Paşa,

Vak'a-i Hayriyye'den berü Dersaadetimizin ahvâl-i sevâbıkına nazaran asayiş derkâr iken seferlerin imtidâdı sebebiyle köşede ve bucakda kalmış mülğâ-i menhûse bakıyyeleri ve bir de mürûr ve ubûr etmekte olan eşhâsın yedlerine i'tâ olunmakda olan tezkirelere merkez-i lâıykında dikkat ve ihtimâm olunmadığından işte o makûle eşhâsın derûn-ı Âsitâne-i Saâdetimizde tecemmu' ve tekessürüyle bir müddetden ber[ü] ne gûnâ çirkin çirkin havâdislerin tekevvün ve tahaddüsünden başka erbâb-ı fesâd dahi bayağı etvârlarını değışdirerek üzerlerine lâzım olmayan kelâmları söylemeğe mütecâsir oldular. Hele lillâhi'l-hamd o makûle dimağında fesâd olanlar zâhire çıkdığından bir taraftan cezâ-yı sezâlarını bulmaktadırlar. Ancak bu husus bütün

bütün ihtisâb memurlarının adem-i dikkat ve ihtimâmsızlığından olduğu zâhir ve âşikâr olmağla, hâlen İhtisâb Ağası Mustafa'yı ve yanında işe karışur adamlarını şimdi topdan muhâfız-ı hâssa habsine gönderüp ve kâffe-i emvâl ve eşyâsının cânib-i mîrîden zabt ve temhîr olunmasını defterdâr vekîline havâle edesin ve merkûmun uhdesinde bulunan İhtisâb Ağalığı dahi hâlen Fes Nâzır Mustafa Efendi'ye nezâret-i mezkûre uhdesinde kalmak üzere tevcih ve icrâ olunsun. Ma'âza'llâhü Teâlâ bu husûsa vaktiyle davranılmamış olaydı ne derece ihtilâl-i âleme bâ'is olacak fenâlıkların zuhûru derkâr idi. Rabbim Teâlâ hazretleri her hâlde ism-i pâki ve sevgili habîb-i ekremi hürmetine Devlet-i Aliyyemizi kudret-i ilâhiyesiyle ekdâr-ı kevnîyyeden hıfz u emânında eyleye. Âmin.

İstanbul'a gelen kasaplık hayvanların dağıtım ve kesimleri ile kasap esnafının tabi olduğu eski (kadim) usulün düzenlenmesine dair ferman.

A ferman regarding the re-regulation of the previous rules concerning butchers and slaughter and distribution of animals slaughtered for the need of İstanbul.

فرمان السلطان عن توزيع حيوانات اللحم الواردة الي اسطنبول وذبحها و تنظيم الاصول القديمة في الجزارة مجددا.

84

İşbu emr-i âlişânım mücebince amel ve hareket ve hilâfından tehâşî ve mücânebet oluna.

BOA, MFB, 856

Sultan II. Mahmud

28 Ra. 1251
[24 Temmuz 1835]

Yeni kurulan Belçika Devleti'nin Osmanlı Devleti tarafından tanınması hakkında Sultan II. Mahmud'un hattı

Handwriting of Sultan Mahmud II about the recognition of the newly founded Belgium State by the Ottoman Empire.

خط يد للسلطان محمود الثاني حول الاعتراف بالدولة البلجيكية الحديثة من قبل الدولة العثمانية.

85

BOA, HAT, 1215/47589

Benim Vezîrim,

İşbu takrîrin ve terceme kağıdı manzûr ve me'âlleri ma'lûm-ı hümayûnum olmuştur. Vâkı'â tasdik başka mu'âhede başka ve bâ-husûs bu Belçika Hükûmeti'nin tasdik

maddesi beşinci dereceye kalmış olduğundan bi'l-müzâkere tasvîb olunduğu üzere tasdikî hâvî bir kıt'a resmî takrîr sûreti kaleme alınarak taraf-ı hümayûnuma arz olunduktan sonra elçi-i mûmâ ileyhe gönderilsin.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-nî'metim efendim Pâdişâhım,

Ma'lûm-ı hümayûn-ı mülûkâneleri buyurulduğu üzere Belçika Hükûmeti'nin taraf-ı Devlet-i Aliyyeleri'nden tasdikî husûsu pek çok vakitden beri İngiltere ve Fransa devletleri taraflarından teklîf olunarak öyle sürünmekde iken bu defa İngiltere elçisi bu husûsu İngiltere Devleti'nin mültezimi olduğundan devlet-i müşârun ileyhâ cânibinden taraf-ı Saltanat-ı Seniyyeleri'ne arz-ı tavassuta kendisi me'mûr kılınmış idiğinden bahisle uzadılmayarak bir an evvel hükûmet-i mezbûrenin tasdikî İngiltere Devleti'nin memnûniyetini mûcib olacağına dâir Akif Paşa kullarına mükerreren haberler göndermiş ve mu'ahharan bir kıt'a takrîr-i resmî dahi takdîm etmiş olmakdan nâşî dünkü gün Serasker Paşa ve Fethi Paşa ve müşârun ileyh Akif Paşa kullarıyla bir yere gelinerek bu husûsun bir gûne mahzûru olup olmadığı müzâkere ve mütâla'a olundukda hükûmet-i mezkûreyi ibtidâ devleteyn-i müşârun ileyhimâ ve ba'dehû Avusturya ve Prusya devletleri ve sâir hükümdârân ve dükalar hep tasdik edip fakat Rusya İmparatoru Felemenk

Kralı'yla karâbeti münâsebetiyle henüz tasdik etmemiş ise de anın adem-i tasdikinden dolayı taraf-ı Devlet-i Aliyyeleri'nden dahi tasdik olunmaması icâb etmeyeceğinden devlet-i müşârun ileyhâ tarafından ne ittifâk cihetiyle ve ne sâir gûne i'tirâz olunamayacağı nümâyân ise de bi'l-farz ve't-takdîr bir şey söylense bile hükûmet-i mezkûrenin şimdiye kadar taraf-ı Devlet-i Aliyyeleri'nden tasdik olunmayarak beşinci dereceye kalınması yine mücerred Rusya Devleti'nin hatırı için olmuş olduğu ve İngiltere Devleti'nin resmen ve alenen arz-ı tavassutu cevaplarıyla mücâb olacağı derkâr ve nezd-i me'âlî-vefd-i şehin-şâhîlerinde beyandan müstağnî olduğu vechile tasdik maddesi ahd-i mu'âhede demek olmayup bundan böyle hükûmet-i mezkûre tarafından me'mûr vürûduyla izhâr-ı taleb olunur. Ve yâhûd yine İngiltere Devleti cânibinden tavassut vukû' bulur ise ol vakit iktizâ-yı vakt ü hâle göre tanzîmine bakılmak lâzım geleceğinden şimdiki hâlde hükûmet-i mezkûreyi taraf-ı Devlet-i Aliyyeleri'nden tasdikî bir gûne mahzûru olmadığı ve hükûmet-i mezkûrenin dahi bu vechile iltimâs eddirmesi taraf-ı Saltanat-ı

Seniyyeyleri'nden tasdik buyurulmasını
sâir düvel ve hükümdârânın tasdikât-ı
vâkı'alarının mütemmimi addetmek sûreti
idüğinden bundan ziyâde te'hîriyle hem
İngiltere Devleti'nin tavassutunu ve hem
hükûmet-i mezkûrenin iltimâsını adem-i kabûl
ma'nâlarına haml etdirilmek yakışmayıp
müşârun ileyh Fethi Paşa bendelerinin
ifâdesinden müstebân olduğu üzre Mister
Nike dahi tasdik tarafına mâil olduğu bedidâr
olduğuna nazaran hükûmet-i mezkûrenin
tasdiki münâsip ve müstahsen görünmüş
olmakla muvâfık-ı irâde-i isâbet-ifâde-i
cenâb-ı cihanbânîleri buyurulur ise zikr
olunan takrîr-i resmîye cevâben tasdiki
mutazammın bir kıt'a resmî takrîr müsveddesi
kaleme alınarak manzûr-ı âlî-i mülûkâneleri
buyurulduktan sonra elçi-i mûmâ ileyhe irsâl
olunacağı ve takrîr-i mezkûrun tercümesi dahi
meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i şeh-r-i yârîleri
buyurulmak üzere atabe-i ulyâ-yı şehin-
şâhîlerine arz ve takdîm kılındığı muhât-ı
ilm-i âlem-ârâ-yı mülûkâneleri buyuruldukda
emr ü fermân şevketlü kerâmetlü mehâbetlü
kudretlü velî-nî'metim efendim Pâdişâhım
Hazretleri'nindir.

**Gülhane Hatt-ı
Hümayunu da
denilen Tanzimat
Fermanı.**

86

BOA, MFB, 48

**25 Ş. 1255
[3 Kasım 1839]**

Tanzimat Edict, also called
Gülhane Hatt-ı Hümayunu.

خط شريف كلخانة المعروف
بـ فرمان الكلخانة أو فرمان
التنظيمات.

Sultan Abdülmecid.

Bismillâhirrahmanirrahîm

Tebâreke'llezi bi-yedihi'l-mülkü ve hüve alâ-küllü şey'in kadîr.

Benim Vezîrim,

Cümleye ma'lûm olduğu üzere Devlet-i Aliyyemizin bidâyet-i zuhûrundan beri ahkâm-ı celîle-i Kur'âniyye ve kavânîn-i şer'iyyeye kemâliyle riâyet olunduğundan saltanat-ı seniyyemizin kuvvet ve meknet ve bilcümle tebaasının refâh ve ma'mûriyyeti rûtbe-i gâyete vâsıl olmuşken yüz elli sene vardır ki gavâil-i müteâkıbe ve esbâb-ı mütenevviaya mebnî ne Şer'î Şerîfe ve ne kavânîn-i münîfeye inkıyâd ve imtisâl olunmamak hasebiyle evvelki kuvvet ve ma'mûriyyet bilakis zâf ve fakra mübeddel olmuş ve hâlbuki kavânîn-i şer'iyye tahtında idâre olunmayan memâlikin pâyidâr olamayacağı vâzihâtından bulunmuş olup cülûs-ı hümayûnumuz rûz-ı firûzundan berü efkâr-ı hayriyyet-âsâr-ı mülûkânemiz dahı mücerred i'mâr-ı memâlik ve enhâ ve terfih-i ahâlî ve fukarâ kazıyye-i nâfiasına münhasır ve memâlik-i Devlet-i Aliyyemizin mevki-i coğrâfisine ve arâzî-i münbitesine ve halkın kâbiliyyet ve isti'dâdlarına nazaran esbâb-ı lâzımesine teşebbüs olduğu hâlde beş-on sene zarfında bi-tevfikihî Teâlâ suver-i matlûbe hâsıl olacağı zâhir olmağla avn ü inâyet-i hazret-i Bârî'ye i'timâd ve imdâd-ı rûhâniyyet-i cenâb-ı Peygamberîye tevessül ve istinâd birle bundan böyle Devlet-i Aliyye ve Memâlik-i Mahrûsemizin hüsn-i idâresi zımında bazı kavânîn-i cedîde vaz' ve te'sîsi lâzım ve mühim görünerek işbu kavânîn-i muktezienin mevâdd-ı esâsiyyesi dahı emniyet-i cân ve mahfûziyyet-i ırz ve nâmûs ve mâl ve ta'yîn-i vergi ve asâkir-i muktezienin sûret-i celb ve müddet-i istihdâmları kazıyyelerinden ibâret olup şöyle ki dünyâda cândan ve ırz ve nâmûsdan e'az bir şey olmadığından bir adam onları tehlikede gördükçe hilkat-i zâtıyye ve cibilliyet-i fitriyyesinde hiyânete meyl olmasa bile muhâfaza-i cân ve nâmûsu için elbette bazı sûretlere teşebbüs edeceği ve bu dahı devlet ve memlekete muzırr olageldiği müsellemler olduğu misillü bilakis cân ve nâmûsundan emîn olduğu hâlde dahı sıdk ve istikâmetden ayrılmayacağı ve işi ve gücü hemân devlet ve milletine hüsn-i hizmetden ibâret olacağı bedîhî ve zâhirdir ve emniyet-i mâl kazıyyesinin fıkdanı hâlinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayıp ve ne i'mâr-ı mülke bakamayıp dâimâ endişe ve iztırâbdan hâlî olamadığı misillü aksi takdîrinde

yani envâl ve emlâkinden emniyet-i kâmile olduğu hâlde dahı hemân kendi işiyle ve tevsî'i dâire-i taayyüşüyle uğraşıp kendisinde gün be-gün devlet ve millet gayreti ve vatan mahabbeti artıp ona göre hüsn-i harekete çalışacağı şübheden âzâdedir ve ta'yîn-i vergi mâddesi dahı çünkü bir devlet muhâfaza-i memâlik için elbette asker ve leşkere ve sâyir mesârif-i mukteziyyeye muhtâc olarak bu ise akçe ile idâre olunacağına ve akçe dahı tebaanın vergisiyle hâsıl olacağına binâen bunun dahı bir hüsn-i sûretine bakılmak ehemim olup eğerçi mukaddemlerde vâridât zannı olunmuş olan yed-i vâhid beliyyesinden lillâhî'l-hamd Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlîsi bundan evvelce kurtulmuş ise de âlât-ı tahrîbiyyeden olup hiç bir vakitte semere-i nâfiası görülemeyen iltizâmât usûl-i muzırrası el-yevm cârî olarak bu ise bir memleketin mesâlih-i siyâsiyye ve umûr-ı mâliyyesini bir adamın yed-i ihtiyârına ve belki pençe-i cebr ve kahrına teslim demek olarak ol dahı eğer zâten bir eyüce adam değil ise hemân kendü çıkarına bakıp cemî' harekât ve sekenâtı gadr ve zulûmden ibâret olmasıyla bâde-ezîn ahâlî-i memâlikden her ferdin emlâk ve kudretine göre bir vergi-i münâsib ta'yîn olunarak kimseden ziyâde şey alınamaması ve Devlet-i Aliyyemizin berren ve bahren mesârif-i askeriyye ve sâiresi dahı kavânîn-i icâbiyye ile tahdîd ve tebyîn olunup ona göre icrâ olunması lâzımedendir ve asker mâddesi dahı ber-minvâl-i muharrer mevâdd-ı mühimmeden olarak eğerçi muhâfaza-i vatan için asker vermek ahâlînin farîza-i zimmeti ise de şimdiye kadar cârî olduğu vechile bir memleketin aded-i nüfûs-i mevcûdesine bakılmayarak kiminden rûtbe-i tahammûlden ziyâde ve kiminden noksân asker istenilmek hem nizâmsızlığı ve hem zirâat ve ticâret mevâdd-ı nâfiasının ihlâlini mücib olduğu misillü askerliğe gelenlerin ilâ-nihâyeti'l-ömri istihdâmları dahı fütûru ve kat'ı tenâsülü müstelzim olmakda olmasıyla her memleketden lüzûmu takdîrinde taleb olunacak neferât-ı askeriyye için bazı usûl-i hasene ve dört ve yâhûd beş sene müddet istihdâm zımında dahı bir tarîk-ı münâvebe vaz' ve te'sîs olunması icâb-ı hâldendir. Velhâsıl bu kavânîn-i nizâmıyye hâsıl olmadıkça tahsil-i kuvvet ve ma'mûriyyet ve âşâyış ve istirâhat mümkün olmayup cümlesinin esâsi dahı mevâdd-ı meşrûhadan ibâret olduğundan fîmâ-bâd ashâb-ı cünhanın da'vâları kavânîn-i şer'iyye iktizâsınca alenen ber-vech-i tedkîk görülüp hükm olunmadıkça hiç kimse hakkında hafî ve celî i'dâm ve tesnîm muâmelesi icrâsı câiz olmamak ve hiç kimse tarafından dîğerrinin

İrz ve nâmûsuna tasallut vukû' bulmamak ve herkes emvâl ve emlâkine kemâl-i serbestiyyetle mâlik ve mutasarrıf olarak ona bir taraftan müdâhale olunmamak ve farazâ birinin töhmet ve kabâhati vukûunda onun veresesi ol töhmet ve kabâhatden beriyyü'z-zimme olacaklarından onun mâlını müsâdere ile veresesi hukûk-ı irsiyyelerinden mahrûm kılınmamak ve tebaa-i saltanat-ı seriiyemizden olan ehl-i İslâm ve milel-i sâ'ire bu müsâadât-ı şâhânemize bilâ-istisnâ mazhar olmak üzre cân ve ırz ve nâmûs ve mâl mâddelerinde hük-m-i Şer'î iktizâsınca kâffe-i Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlisine taraf-ı şâhânemizden emniyet-i kâmile verilmiş ve diğer husûslara dahı ittifâk-ı ârâ ile karâr verilmesi lâzım gelmiş olmağla Meclis-i Ahkâmü'l-Adliyye a'zâsı daha lüzûmu mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricâl-i Devlet-i Aliyyemiz dahı bazı ta'yîn olunacak eyyâmda orada ictimâ' ederek ve cümlesi efkâr ve mütâlaâtını hiç çekinmeyip serbestçe söyleyerek işbu emniyet-i cân ve mâl ve ta'yîn-i vergi husûslarına dâir kavânîn-i mukteziye bir taraftan karârlaşdırılıp ve tanzîmât-ı askeriyye mâddesi dahı Bâb-ı Seraskerî Dâr-ı Şûrâsında söyleşilüp her bir kânûn karârgir oldukça ilâ-mâşâallâhu Teâlâ düstûru'l-amel tutulmak üzre bâlâsı hatt-ı hümayûnumuz ile tasdîk ve tevşih olunmak içün taraf-ı hümayûnumuza arz olunsun ve işbu kavânîn-i şer'iyye mücerred dîn ü devlet ve mülk ü milleti ihyâ içün vaz' olunacak olduğundan cânib-i hümayûnumuzdan hilâfına hareket vukû' bulmayacağına ahd ü mîsâk olunup Hırka-i Şerîfe Odası'nda cem' ulemâ ve vükelâ hâzır oldukları hâlde kasem billâh dahı olunarak ulemâ ve vükelâ dahı tahlif olunacağından ona göre ulemâ ve vüzerâdan velhâsıl her kim olur ise olsun kavânîn-i şer'iyyeye muhâlif hareket edenlerin kabâhat-i sâbitelerine göre te'dibât-ı lâykalarının hiç rûtbeye ve hâtır ve gönüle bakılmıyarak icrâsı zımnında mahsûsan cezâ kânûnnâmesi dahı tanzîm etdirilsin ve cümle me'mûrünün elhaletü-hâzihî mikdâr-ı vâfi maâşları olarak şâyed henüz olmayanları var ise onlar dahı tanzîm olunacağından şer'an menfûr olup harâbiyyet-i mülkün sebeb-i a'zamı olan rüşvet mâdde-i kerîhesinin fîmâ-ba'd adem-i vukûu mâddesinin dahı bir kânûn-ı kavî ile te'kidine bakılsın ve keyfiyyât-ı meşrûha usûl-i atıkayı bütün-bütün tağyir ve tecdid demek olacağından işbu irâde-i şâhânemiz Dersââdet ve bilcümle Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlisine i'lân ve işâa olunacağı misillü düvel-i mütehâbbe dahı bu usûlün inşâallâhu Teâlâ ilelebed bakâsına şâhid olmak üzre Dersââdetimizde mukim bilcümle süferâyâ dahı resmen bildirilsin. Hemân Rabbimiz Teâlâ hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu kavânîn-i müessesenin hilâfına hareket edenler Allâhu Teâlâ hazretlerinin la'netine mazhar olsunlar ve ilelebed felâh bulmasınlar. Âmîn.

87

BOA, i.MTZ (05),
7/181

Osmanlı Devleti ile dört büyük devlet arasında Mısır meselesi hakkında yapılan anlaşmanın memnuniyet verici olduğuna dair Sultan Abdülmecid'in hattı.

Sultan Abdülmecid's handwriting note that the agreement between the Ottoman State and the four major states on the Egypt issue was satisfactory

خط يد للسلطان عبد المجيد
حول سروره من المعاهدة
التي عقد بخصوص قضية
المصر بين الدولة العثمانية
واربع دول كبيرة.

İşbu mazbata-i ma'rûza manzûr-ı me'âlî ma'lûm-ı hümayûnumuz olmuştur.

Lillâhi'l-hamd ve'l-minne bir müddetden berü tutulan sebâtın semeresi olarak düvel-i müşârun ileyhim ile Devlet-i Aliyyemiz beyninde mesele-i Mısırye üzerine mün'akid olan muâhede-i ittifâkiye keyfiyeti doğrusu müceb-i memnûniyet-i mülûkânemiz olmuş ve bu husus bi'l-cümle huzzâr-ı meclisin

Mısır meselesi üzerine Devlet-i Aliyye ile düvel-i fahîme-i erbaa beyninde mün'akid olan muâhede-i ittifâkiye keyfiyeti muktezâ-yı emr ü fermân-ı mekârim-nişân-ı cenâb-ı tâc-dârîleri üzre Umûr-ı Hâriciye Nâzırı Reşid Paşa bendeleri Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'de mevcûd bulunan bendegân-ı sıdk-nişân-ı şâhânelerine ifâde ve tebşîr eyledikte hamden li-vâhibi'l-atâyâ işbu madde-i hayriye Devlet-i Aliyyelerine pek büyük nimet ve bi'l-cümle ahali ve tebaa ve ra'yyete azîm inâyet olarak bu bâbda isâle-i sirîşk-i şâdi ve meserret ile ifâ-yı vâcibe-i teşekkür ve mahmedete ibtidâr ve farîza-i zimmet-i ubûdiyetimiz olduğu üzre füzûnî-eyyâm-ı ömr ü şevket-i şâhâneleri ed'iyeye-i mefrûza[ya] ilâveten inşaallâhü Teâlâ bunun gibi Devlet-i Aliyyelerine nâfi' nice nice me'ser-i celîleye muvaffakiyet-i mülûkâneleri da'vât-ı hayriyyesi dahi sebt-i sahîfe-i icâbet kılınmış olmağla mücerred böyle bir umûr-ı hayriyyenin lillâhi'l-hamd ve'l-minne cilveger-i mücellâ-yı husûl olmasından dolayı hâsıl olan kemâl-i ibtihâc ve mesrûriyet-i bendegânelerimizin hâk-pây-i uyûn-ârâ-yı cenâb-ı tâc-dârîlerine arz ve ifâdesiyle bu bâbda levâzım-ı şükr-güzârî ve mahmedetin icrâsına bi'l-iftihâr ictisâr

dahi bâ'is-i mesrûriyetleri olduğu ma'lûm-ı şâhânemiz buyurulmuş olup, vâkıâ düvel-i müşârun ileyhim taraflarından her ne usûle teşebbüs olunması tarîf ve beyân olunur ise kemâliyle icrâsına gayret ve dikkat olunmak lâzime-i hâlden olmağla heman Rabbimiz Teâlâ hazretleri nice nice Devlet-i Aliyyemiz hakkında nâfi' olacak me'ser-i celîleye zât-ı şâhânemizi muvaffak buyursun. Âmin.

kılındığı ve düvel-i müşârun ileyhimin bu vechile hâlisâne ve dostâne ittifâkları doğrusu kemâliyle takdîr olunacak mevâddan olarak ber-muktezâ-yı muâhede-i ittifâkiye düvel-i müşârun ileyhim taraflarından her kangı usûle teşebbüs olunması tarîf ve beyân olunur ise icrâsına kemâliyle gayret olunmak lâzım geleceği cümle huzzâr taraflarından irâd ve ityân kılınmış idüğü muhât-ı ilm-i cihân-şümûl-i zıllu'llâhîleri buyuruldukda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

Rauf / Mustafa Asım / Ahmed Fethi / Mustafa / Mehmed Said / Mustafa Reşid / Rıza / Mehmed Hasib / Saib / Abdülkadir /

Abdülkadir / Mehmed Esad / Mehmed Said / Ziver Ahmed / Mehmed Tahir / Mehmed Necib / Hüseyin / Arif / Mehmed Şevki / İbrahim Edhem / Ahmed Atıf / Sadullah Enveri / İsmail / İbrahim / İslam / Mehmed Nafi / Mustafa / Raif / Mehmed Recai / Mehmed Nasır / Mehmed Said / Mümtaz /

İsmail Zühdü / Ali Şahab / Şevket / Âli / Mehmed Selami / Hüseyin Muhsin / Hüsnü

اشبه مضطرب مدروضه فظور ومان معلوم هرگز اول شد
لله الحمد والمثله برمدند برود طوبیانه بناتك تمیسی اولد و دول شاه ایلم اولد علی بن بنده مدله مصریه اوزدیه منفذ اولد
معاهده انفاقیه کیفیت طوغریسی موجب ممنونیت ملوک مزاولی و بعضی با جمله حضار مجلس دخی باعث مسرت
اولدینی معلوم شاهان مزاج اولد و اتفاقا شاه ایلم طرفدینز هیزه اصول قیست اولدنی تعریف و بیانه اولدنی
کماله اجله غیبت و وقت اولمق لازمه حالیه اولمقله هرهم برین قائل حضرت خجیه خجیه اولد علی بن حضرت نافع اولد
مأثر جليلة - ذات شاهی قری موفقه بسمه الله

مصر سلاسی اوزدیه دولت علیه ایلم دول قیسمه اربعه بنده منفذ اولد معاهده انفاقیه کیفیت مقتضای امر و فرمانه مکارم شاه صانع
اوزده امور خارجه ناطری رسیدن شاه بنی ملکی مجلس احکام علیه ده موجود بوظیفه بنک نه صد و شانه شاهان لریه افاده و تشریف ابر کرده
صدق لواء المعصیا ابوماده خبریه دولت علیه لریه یک بول نعمت و با جمله اهالی و تبعه در عین عظیم غایت اولد و بواجب اسالیه
شادی و مسرت ایلم ایضاً واجب تشکر و محمد ته ابتداء و در فضیله زمت عبودیت اولد یعنی اوده فروزی ایام عمر و شوکت شاهان لری ابدیه
علاقه امیر اعلی بوزن کبی دولت علیه لریه نافع خجیه خجیه مؤثر جليلة موفقت ملوک لری دعوات خبریه دخی بن صحیفه احبات قلم
اولمقله مجرد بود بر امور خبریه ناک لله الحمد والمثله جلاله که مجدی حصول اولمقده طوبیانی حاصل اولد کمال ابتلا و مسرت بکل ناز
خاکبای عین لری حساب ناصدا بلزیه عرض و افاده سیله بواجب لوازم تشکر کناری و محمد ناک اجله سانه بالا فخر اجناس قلمی
و دول شاه ایلم بود جمله خالصه و کوشانه انفاقیه طوغریسی کماله تقدیر اولمقده مواده اولد و بر مقتضای معاهده انفاقیه
دول شاه ایلم طرفدینز هر قسفی اصوله قیست اولدنی تعریف و بیانه اولدنی اصله کماله غیبت اولمقده لازمه که یکی محمد حضار طرفدینز
ایبار و انبیا قلمی ابروی محاطم جلا شمول ظل الالهی بوردیج امر فطانه حضرت لعل اولد و الاصله افاده مکرر

**Osmanlı Devleti ile
Avusturya Devleti
arasında yapılacak
ticaret anlaşması
için müzakerelerde
bulunmak üzere Hariciye
Nazırı Mehmed Emin
Âli, Darbhane-i Amire
Nazırı Mehmed Tahir
ve İstanbul Gümrüğü
Emini Mehmed Tevfik
Bey'in murahhas olarak
görevlendirildiğine
dair Sultan Abdülmecid
tarafından verilen
ruhsatname.**

Handwriting of Sultan
Abdülmejid regarding the
ruhsatname (license) issued
that the Minister of Foreign
Affairs Mehmed Emin Ali,
Minister of Darbhane-i
Amire (Royal Mint) Mehmed
Tahir and Custodian of
Istanbul Customs Mehmed
Tevfik Bey were appointed
as representatives to
negotiate a trade agreement
between the Ottoman State
and the Austrian State.

رخصة السلطان عبد المجيد
بتعيين وزير الخارجية محمد
امين عالي باشا و ناظر
ضرب خانه عامرة محمد
طاهر بك و امين جمروك
اسطنبول محمد توفيق بك
مرخصين لمعاهدة تجارية
ستوقع بين الدولة العثمانية
والدولة النمساوية.

88

BOA, MFB, 1325

30 Za. 1262
[19 Kasım 1846]

Mücebince taraf-ı şâhânemizden
ruhsat verilmiştir.

والمشيد
بشاهانهمز
موجبه طرف

Şehzade Mehmed Murad ve Şehzade Abdülhamid'in Kuran-ı Kerim okumaya başlama merasimi ve sünnet düğünlerinin Haydarpaşa'daki sarayda yapılacağına dair Sultan Abdülmecid'in hattı ve kesesi.

Sultan Abdulmecid's handwriting that Şehzade Mehmed Murad and Şehzade Abdulmecid's ceremony to start reading the Quran and circumcision feast will be held in the palace in Haydarpaşa.

خط يد للسلطان عبدالمجيد
بان احتفال بدء قراءة القرآن
وعرس الختان للشخ زاده
محمد مراد والشخ زاده
عبدالحميد سيجمع في القصر
الكائن بحيدار باشا.

89

BOA, HAT, 1656/5

7 L. 1263

[16 Kasım 1847]

Benim vezir-i me'âlî-semîrim,

Malûm-ı hamîyyet-melzûmun olduğu üzere mücerred Cenâb-ı Müyesserü'l-murâdâtın ihsân ve inâyet-i İlâhiyye-i bî-nihâyesi ve Resûl-i Ekremi Efendimizin imdâd-ı rûhânîyyet-i seniyyesi âsâr-ı celîleleriyle mahdûmlarımdan Mehmed Murad Efendi ve Abdülhamid Efendi'nin bed'-i kırâat-i Kur'ân-ı Azîmü's-şân ile icrâ-yı emr-i mesnûn-ı hitânlarının vakt ü mevsimi hulûl eylemiş olduğundan bu husûs-ı hayriyyenin bu sene-i mübârekede Haydarpaşa nâm mevki'de icrâsı nezdimizde tensîb ve bi-mennihî Teâlâ işbu şehr-i Şevvâlü'l-mûkerremi sekizinci günü mevki'-i mezkûrda kâin sarayımıza nakl-i hümâyûnumuzla dokuzuncu günü efendi-i müşârun ileyhimâya bed'-i kırâat-i Kur'ân-ı Azîmü's-şân etdirilmesi ve onuncu günü dahi emr-i mesnûn-ı hitânları icrâ olunması zımnında mahall-i mezkûrda on iki gün sûr tertîbi tasvîb olunarak levâzım-ı sûr tehiyye ve ihzâr etdirilmiş olmağla ilân-ı keyfiyyet içün işbu hatt-ı hümâyûnumuz tastîr ve taraf-ı hamîyyet-simâtına tesyîr kılındı. Cenâb-ı Rabbü'l-âlemîn devlet ve tebaamızın tezâyüd-i refâh ve saâdetini mûcib olacak esbâba muvaffakiyetime ilâveten bu misillü nice keyfiyyât-ı hayriyye ile dahi be-tekrâr müşerref buyura. Âmin bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn. Fî 7 L sene [12]63

بنم و در بعضی سیدم
 معلوم شد که در روزی او در ده مجرب جناب صبر الهی از آنکه احسانه و عنایت الهی به بندهای و رسول الهی از آنکه امداد و حمایت الهی
 آثار صلیله لایم کند و در هر روز که در روزی او در ده مجرب جناب صبر الهی از آنکه احسانه و عنایت الهی به بندهای و رسول الهی از آنکه امداد و حمایت الهی
 و موسی صول الیمج اولی فیه بود و در بعضی ضمیمه آنکه بر سر مبارک دره حیدر بایست نام موقوفه اجزای نزد مرده نسبت و بجهت تعالی
 است و هر سوال المکرملک سید غنی کونج موقع مذکور دره کاشه سراجیه نقل الهی و غزله خود غنی کونج افندی صادر از اقامه در اوقات قرآن
 عظیم است که ایندلیسی و ادبی غنی کونج و در بعضی ضمیمه آنکه بر سر مبارک دره حیدر بایست نام موقوفه اجزای نزد مرده نسبت و بجهت تعالی
 بود و در بعضی ضمیمه آنکه بر سر مبارک دره حیدر بایست نام موقوفه اجزای نزد مرده نسبت و بجهت تعالی
 دولت و در بعضی ضمیمه آنکه بر سر مبارک دره حیدر بایست نام موقوفه اجزای نزد مرده نسبت و بجهت تعالی
 امید حقه سید المصلح

Rumeli'de iltizamlara yeni zamlar yapılarak ahaliye zulmedilmemesi; bunun yerine tahsilatın zamanında yapılması, hırsızlıktan korunması ve masraflarda tasarruf edilmesine dair Sultan Abdülmecid'in hattı.

Handwriting of Sultan Abdulmecid on the not to persecute the people by making new increases to the farming contracts in Rumeli; instead, tax collection must be done timely, theft must be prevented and cost must be limited.

خط يد للسلطان عبدالمجيد عن
منع الظلم على الناس بسبب
زيادة الرسوم في روم ايلي
بدلا منه اجراء التحصيلات
في وقته ووقايتها من السارقين
و تجنب المصارف.

90

BOA, İ.DH, 188/10552

**25 Ra. 1265
[15 Şubat 1849]**

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim,

Rumeli'de altmış beş senesine mahsûben mahallî zamâ'iminden başka Hazine'ce dahi bi'l-müzâyede bir takım zamâ'im-i cedîde ile tâliblerine der-uhdesi istîzânını hâvî ma'rûzât tekrâr tedkîk olunmak üzre îade kılındı. Her ne kadar şerâ'it-i kaviyyeye merbût olduğu cihetle zulm ü te'addîyi mûcib olmayacağı me'mûl olunsa bile sinîn-i sâbıkâ der-uhdecilerinin te'addîleri mesmû' olmuş ise de tahakkuk ederek me'hûzât-ı zâ'ideleri bi'l-istirdâd kendüleri te'dîb

kılınarak bir ibret gösterilmemiş olduğundan zamâ'im-i mezkûrenin neticesi yine zulm ü te'addî olacağı der-kârdır. Teksîr-i emvâl-i hazîne ise bununla hâsıl olamayup vâridât-ı mukanneninin vakt ü zamânıyla tahsîli ve sirkatden vikâye ve masârifât-ı gayr-i ehemmede tasarruf ile vücûda geleceği cihetle bunun te'kîdiyle beraber sene-i mezkûre iltizâmâtı zamâ'iminden zuhûr edecek zulm ü te'addînin önü her ne sûretle alınmak mümkün ise bi'l-etrâf mütalaa ve müzâkere olunarak arz ve istîzân olunsun. Fî 25 Ra sene [12]65

بنم و وزیر معالی سیرم
 دویم بیده التماس بری سه سه محبتا معی ضایع نموده بقیه قریه جی دخی باطرا برده برصقم ضایع جدری اید صلبه دروغ سی استانی
 هادی معروضات تزار نفعیه و غیره آورده اعلا خدی هفت روز شریط قریه جی مربوط اولی قریه جی ظلم و تعدی یا موجب اولی ضعی
 ناول اولی سینه بقیه دروغ جبرینک تعدی مسرع اولی ابرج حق ابرج عافو ذاق زاره ری بالاستیاد کتوری
 تا ریب بقیه دروغ بر عیق کمی سینه لای اولی بقیه ضایع مذکور بقیه سی به ظلم و تعدی اولی ضعی درکار در کتور اموال قریه جی
 برنقه حاصل اولی صوب و ادواق بقیه ناک وقت در مایله ضعی بقیه و قیام و مصروفات غیره بقیه بقیه بقیه بقیه بقیه بقیه
 که حکم قریه جی برنک تا کتور برایت مذکور الله اعلم ضایع بقیه ظم ابرج جی ظلم و تعدی بقیه اولی بقیه بقیه بقیه بقیه بقیه بقیه
 بالاطراف مصلحت و مذاکر اولی دروغ عرصه دانسته اولی سوره

Serasker Rıza Paşa'nın yerine Kaptan-ı Derya Mehmed Ali Paşa, onun yerine de Ticaret Nazırı Süleyman Paşa'nın tayin edilmesine dair Sultan Abdülmecid'in hattı.

The handwriting of Sultan Abdülmecid regarding the appointment of the Chief Admiral Mehmed Ali Pasha to the place of Serasker Rıza Pasha, and the Minister of Trade Süleyman Pasha to his place.

خط يد للسلطان عبدالمجيد
بتعيين قابودان دريا
محمد علي باشا بدلا من
سر عسكر رضا باشا و
تعيين ناظر التجارة سليمان
باشا بدلا منه.

91

BOA, İ.DH, 190/10714

**16 R. 1265
[11 Mart 1849]**

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim,

Serasker-i sâbık Rıza Paşa'nın yerine Kapudân-ı Derya Mehmed Ali Paşa'nın ehliyet ve liyâkat-i müsellemesi cihetiyle asâkir-i şâhânemiz haklarında olan hüsn-i teveccühâtımızı ârif ve tensikât-ı müessese-i askeriyemizin muhâfazasıyla asâkir-i şâhânemizin her hâlde hüsn-i intizâm ve âsâyişleri emrinde olan efkâr ve âmâlimize vâkıf olduğundan Seraskerlik memûriyet-i celîlesi müşârun ileyh Mehmed Ali Paşa'nın uhde-i istihâline tevcîh olunmuş ve kapudanlık-ı deryâ hizmet-i aliyyesinin

hüsn-i idâresi ve tensikât-ı müessese-i bahriyyemizin vikâyesiyle Asâkir-i Bahriyye-i Şâhânemizin dahi her hâlde hüsn-i intizâm ve âsâyişleri matlûb u mültezemimiz olduğundan Ticâret Nâzırı Süleyman Paşa'nın ol bâbda gayret etmesi me'mûlümüz olmasıyla hizmet-i aliyye-i mezkûreye dahi müşârun ileyh Süleyman Paşa tayîn kılınmış ve müşârun ileyhimânın lâzım gelen nişân-ı âlileri itâ ve ta'lik olunarak Bâbîâlimize gönderilmişlerdir. Rabbimiz Teâlâ ve tekaddes hazretleri cümleyi muvaffak buyura. Âmin bi-hürmeti seyyidi'l-kevneyn. Fî 16 R sene [12]65

بسم و ذریعیم
عکس نامه رضا پاشا نیک برید قیودانه و دریا محمد علی پاشا نیک الهبت و بیات مسی جید عا کتاهای من حقیده اولاد حسن
عادی و تنسیقات مؤسس عکس بر من می نظرسیده عا کتاهای من عکس هر حال حسن نظام و اسبیری امری اولاد افکار
و امیزه واقف اولاد یعدنه عکس نیک و عورت جیلده کت دایه محمد علی پاشا نیک عورت اسبیرانه ترحیم و عورت و قیود و یعدنه
خدمت علیه سنک حسن داده کی و تنسیقات مؤسس عکس بر من و قیود یعدنه عا کتاهای من عکس هر حال حسن نظام
و اسبیری مطلوب و یعدنه من اولاد یعدنه بخاری نظری سیمانه پاشا نیک اولاد عکس عکس عکس عکس عکس عکس عکس
مذکره به رضی کت دایه سیمانه پاشا نیک یعدنه قلعی و کت دایه نیک لازم کت دایه عکس عکس عکس عکس عکس عکس
کمند یعدنه در بمن تعالی و تقدسی حضرتی عکس به موضع یعدنه ایله عکس سید الکونیه

**Bir erkek evladı dünyaya
geldiği ve isminin Sultan
Mehmed Burhaneddin
konulduğuna dair Sultan
Abdülmecid'in hattı.**

Sultan Abdulmecid's
handwriting that his
son is born and named
after Sultan Mehmed
Burhaneddin.

خط يد للسلطان عبد المجيد
بخصوص بولادة ابنه و
تسميته ببرهان الدين.

92

BOA, İ.DH, 199/11333

**1 B. 1265
[23 Mayıs 1849]**

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim,

Hazret-i Hâliku'l-âlemîn işbu şehr-i Recebü'l-ferdin gurresi olan Pencşenbe günü bir erkek evlâd ihsân buyurup Sultan Mehmed Burhaneddin tesmiye kılınmış olmağla li-eclî'l-ilân işbu hatt-ı hümâyûnumuz tastîr olundu. Merâsim-i mu'tâdenin icrâsına ibtidâr olunsun. Rabbimiz Teâlâ ve tekaddes hazretleri sülâlemizi dâim buyura. Âmin bi-hürmeti seyyidi'l-kevneyn. Fî 1 B sene [12]65

بنم وزیرعلی سیدم
حضرت خاتمه العلیه استوسه درجبالقردک غره سی اولای یحییه کون بر اولک اولاد اصحاب یودوب سله محمد برهاله الدیه فیه قنبر اولک
لوحی الاغلا استوفظ لهما یوز فطیر اولدی مدرسم مقالی نکه اجزاسه ایدار اولسونه وکفای و تقسی حضرتی سوادری
دائیم یوره ایله حقه سید القویه
۶۵
۶۶

**Meclis-i Ahkâm-ı Adliye
Reisi Rifat Paşa'nın
azledilerek yerine
Reşid Paşa'nın tayin
edildiğine dair Sultan
Abdülmecid'in hattı.**

The handwriting of Sultan
Abdülmecid stating that
Rifat Pasha, the Chief of
Meclis-i Ahkâm-ı Adliye
(the Assembly of the Court
of Justice), was dismissed
and Reşid Pasha was
appointed in his place.

خط يد للسلطان عبد المجيد
بعزل رئيس مجلس الاحكام
العدلية رفعت باشا وبتعيين
رشيد باشا بدلا منه.

93

BOA, İ.DH, 249/15214

**6 R. 1268
[29 Ocak 1852]**

Benim vezîr-i me'âli-semîrim,

Ekser mesâlih-i Devlet-i Aliyyemiz Meclis-i
Ahkâm-ı Adliye'de tedkîk ve müzâkere
olunmakda olduğuna ve kâffe-i mesâlih-i
Saltanat-ı Seniyyemizin hüsn-i rü'yet ve
tesviyesi pek mültezem bulunduğuna binâen
meclis-i mezkûrun te'kid-i usûl ve nizâmâtı
iktizâ-yı hâl ve maslahatdan olarak sadr-ı
sâbık Reşid Paşa'nın mesâlih-i Devlet-i
Aliyyemize olan vukûfu ve zâten ehliyet ve

liyâkati cihetiyle bu husûsları mütâlaa ve
beyân eylemek üzre Rifat Paşa'nın azliyle
meclis-i mezkûr riyâsetinin müşârun ileyh
Reşid Paşa'ya tevcîhi nezdinizde tensîb
olunmuş ve iktizâsı bi'l-icrâ müşârun ileyh
Bâbîâlimize i'zâm kılınmış olmağla Rabbimiz
Teâlâ ve tekaddes hazretleri cümleyi
muvaftak buyura. Âmin bi-hürmeti seyyidi'l-
mürselîn. Fî 6 R sene [12]68

بنم وزیرعلیه السلام
 اکثر مصالح دولت علیه منجس احکام علیه ده نفعیه و مذاکره او فقهه او دینیه و کافر مصالح
 بیک مقدم بود نفعیه بناً بجس مذکور نافع اصول و فقه ما از قضای حال و صلح نه اول و ده صد و سی و سه سال
 مصالح دولت علیه منزه اول و ده و قونی و ذاتاً الصیت و بیانی جنبه بر فرض صدی ده بعد و بیایه ایمان او زده دقت تمام
 غریبه بجس مذکور و بیایه و سی و سه سال به نفعیه منزه و قونی و ذاتاً الصیت و بیانی جنبه بر فرض صدی ده بعد و بیایه ایمان او زده دقت تمام
 فتنه او فتنه و بر تقالی و فتنه حضرتی محمدی موفقه بوده امیر بحیثه بیایه و سی و سه سال

Sadrazam Rauf Paşa'nın yerine Meclis-i Ahkam-ı Adliye Riyaseti'nde bulunan Reşid Paşa'nın tayin edilerek, onun yerine de eski Girit Valisi Mustafa Paşa'nın getirilmesine dair Sultan Abdülmecid'in hattı.

The handwriting of Sultan Abdülmecid about the appointment of Reşid Pasha, who was in the Meclis-i Ahkam-ı Adliye (the Assembly of the Court of Justice), instead of Sadrazam (Grand Vizier) Rauf Pasha and replacing the former Crete Governor Mustafa Pasha with him.

خط يد للسلطان عبد المجيد
بتعيين رشيد باشا رئيسا
لمجلس الاحكام العدلية بدلا
من الصدر الاعظم رؤوف
باشا وبتعيين مصطفى باشا
والي كريت السابق بدلا منه.

94

**BOA, İ.DH,
250/15309**

**15 Ca. 1268
[6 Nisan 1852]**

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim
Reşid Paşa,

Mesned-i Sadâret-i uzmâ bi'l-cümle mesâlih-i Devlet-i Aliyyemizin merkez-i ictimâ'î olup senin şimdiye kadar dirâyet ve istikâmetin iktizâsınca mesâlih-i Devlet-i Aliyyemizde olan ikdâm ve gayretin nezdimizde takdîr olunmuş olduğundan selefî Rauf Paşa'nın yerine zikr olunan Sadâret-i uzmâ mesnedi

yine uhde-i liyakâtine tevcîh kılınmış ve Meclis-i Ahkâm-ı Adliye Riyâseti dahi şâyân-ı i'tinâ olarak meclis-i mezkûr azasından Girit Valisi sâbık Mustafa Paşa bu işe ehl ve erbâb göründüğünden riyâset-i mezkûreye dahi müşârun ileyh Mustafa Paşa tayin olunmuş olmağla Rabbimiz Teâlâ ve tekaddes hazretleri cümleyi muvaffak buyura. Âmin bi-hürmeti seyyidü'l-mürselîn. Fî 15 Ca sene [12]68

**Berat gecesi
münasebetiyle bütün
cami ve mescitlerde
kandil yakılmasına dair
Sultan Abdülmecid'in
hattı.**

Handwriting of Sultan
Abdülmeçid on the
lighting of oil lamps in
all mosques and masjids
on the occasion of Bar'at
night.

خط يد للسلطان عبد المجيد
حول ايقاد القناديل في
جميع المساجد بمناسبة ليلة
البراءة.

95

**BOA, İ.DH,
301/19043**

**9 Ş. 1270
[7 Mayıs 1854]**

Manzûrum olmuşdur.

Kâdı-ı mûmâ-ileyhin işbu i'lâmı ve sürhde
beyan olunduğu vechile leyle-i mübâreke-i
mezkûrede bi'l-cümle cevâmî' u mesâcid-i
şerîfe minârelerinin îkâd-ı kanâdîl ile tezyîni
hususunun iktizâsı icrâ olunsun. Fi 10 Ş. sene
[12]70 [8 Mayıs 1854]

İstanbul kâdısı bey dâîlerinin i'lamıdır.
Fezleke-i meali işbu şehr-i Şaban-ı Şerif'in
gurresi yevm-i Cuma'dan mu'teber olarak
bu sûretle gelecek Cuma gecesi leyle-i berât-ı
mağfîret-âyât olduğunu mübeyyin olmağla
manzûr-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı hazret-i
mülûkâneleri buyurulmak için ma'rûz-ı
huzûr-ı lâmi' u'n-nûr-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîleri
kılındı. İnhâsı vechiyle leyle-i mübâreke-i
merkûmede bi'l-cümle cevâmî' u mesâcid
minâreleri îkâd-ı kanâdîl ile tezyîn olunması
hususunda ve kâtibe-i ahvâlde emr u ferman
hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsan efendimizindir.
Fî 9 Ş. sene [12]70

Dergâh-ı âsumân-bünyân ve bârgâh-ı mâdelet-
nişân hâk-i pâkine ma'rûz-ı abd-i ihsân-şükrân
oldur ki,

İşbu Şaban-ı şeref-leme'âtın gurre-i
münevveresi tekml-i selâsîn hesâb-ı şerî'at-
nisâbı üzere Cuma gününden mu'tebere
olduğundan on beşinci işbu gelecek Cuma
gecesi leyle-i berât-ı mağfîret-âyât olmağla
de'b-i dîrîn-i mehâsin-rehîn-i saltanat-ı seniyye
üzere leyle-i mübâreke-i merkûmede bi'l-cümle
cevâmî' u mesâcidin şeref-i şerîfe-i minârât-ı
envâr-rehînleri îkâd-ı kanâdîl-i encüm-
adîl ile tezyîn kılınmak bâbında fermân-ı
celîlü'ş-şân sudûru iktizâ eylediği İstanbul
Mahkemesi'nden atebe-i âsumân-mertebe-i
ulyâya i'lâm olundu. Bâki emr u fermân li-
hazreti men lehü'l-emr ve'l-ihsân. Fi'l-yevmi't-
tâsi' min Şabani'l-mu'azzam li-sene seb'in ve
mi'teyn ve elf.

[illegible]

**Memleketin imarına,
halkın refah ve
saadetine hizmet eden
Tanzimat'ın uygulanması
için yeni bir meclis
oluşturulmasına dair
Sultan Abdülmecid'in
hattı.**

Sultan Abdulmecid's
handwriting on the
creation of a new assembly
for the implementation of
Tanzimat (reforms), which
serves the development
of the country, the welfare
and happiness of the
people.

خط يد للسلطان عبد المجيد
بتشكيل مجلس جديد لاجل
تطبيق التنظيمات الخادمة
لتسعيد وترفيه الناس
واعمار البلاد.

96

BOA, İ.DH,
306/19484

14 Z. 1270
[7 Eylül 1854]

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim,

Memâlik-i Devlet-i Aliyyemizin ma'mûriyeti ve kâffe-i tebe'amızın refâh ve sa'âdeti kazâyâsının nuhbe-i âmâlîmiz olduğu muhtâc-ı beyân değildir ve Tanzîmât-ı Hayriye'nin te'sîsi dahi ancak bu niyyet-i hâlisaya mübtenîdir. Cümlelerin ma'lûmu olduğu üzre Tanzîmât-ı Hayriye'nin mevâdd-ı esâsiyesi her ne kadar kesb-i istikrâr etmiş ise de nizâmât-ı müteferri'a henüz bir kararsızlık hâlinde bulunduğu cihetle usûl-i idâre-i mülkiyenin her şu'besinde bir nev' noksan ve hâlel görünmekde ve bu hâl ise maksad-ı sahîha vusule mâni' ve hâ'il olmakda olduğundan artık şu ahvâl-i müşevveşenin ıslâhına kemâliyle tekayyüd ve ihtimâm olunmak farz derecesine varmışdır. Fakat şurasının dahi bilinmesi lâzımdır ki mecmû'-ı mevâdd-ı nâfi'anın kuvveden fi'le gelememesine sebep-i kavî ancak kazıyye-i irtikâbiye olduğundan bu hâl-i mekrûh bâkî oldukça her nasıl çalışılsa hiçbir nizâmın müstekarr olamayacağı umûr-ı mücerrebeden bulunduğundan bunun için evvel-be-evvel ve hiçbir güne te'vîl ve istisnâ kabûl etmeyecek sûrette bir kânûn-ı cedîd vaz'ıyla şu fi'l-i müte'azzirin men'i küllisi çâresine bakılmak icâb edecektir. Ve sırasıyla kararlaştırılacak mevâdd-ı mühimme mehâkim-i şer'iyyede ahkâm-ı münîfe-i şer'at-ı garrânın tamâmıyla icrâsı ve hükûmet ve zâbıta-i memleketin

kuvveti ve âsâyîş ve ma'mûriyet husûlû ve kâtıbe-i mesâlihde adâlet ve hakkâniyet kâidesinin iltizâmı ve umûr-ı mâliyenin mazbûtiyeti ve kâffe-i sunûf-ı tebe'amızın ıslâh-ı ahvâlî keyfiyyâtı olacaktır. Çünkü bunlar başlıca şeyler olarak herbirisinin bi'l-etraf müzâkeresiyle merkez-i karâra gelmesi mülâhazât-ı dakîka ve tedkikât-ı amîkaya muhtâc olacağından bu misillü husûsâta mahsûs olmak ve beş altı zevâtdan ibâret olacak a'zâsı vukûf ve ma'lûmât ve sıdk u istikâmet ashâbından bulunmak üzere bir meclis-i cedîd teşkil olunması iktizâ edecektir. İşte arzû-kerdemiz olan husûsât bunlar olarak bu misillü hey'et-i mecmu'aya hayırlı şeyler için cân u gönülden çalışmak diyânet ve hamıyyet ve muhabbet-i vataniyye iktizasından olmağla ve bâ'd-ez-în vükelâ ve me'mûrinin menfa'at-ı mahsûsalarıyla uğraşmayup ancak cümlelerin tabi'î hissedâr olacağı menâfi'-i umûmiyeye sarf-ı mesâî eylemeleri lâzımeden bulunmağla ana göre bu nizâmât-ı mukteziyenin husûlûne sâdıkâne dikkat ve gayret olunsun. Hak Te'âlâ hazretleri bu yolda gayûrâne ve müstakîmâne hareket edenleri iki cihânda kâm-rân ve tarîk-ı ma'kûsa gidenleri dahi giriftâr-ı hüsrân buyursun âmin bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn. Fî 14 Z. sene 1270

Allah'ın kendisine Naile Sultan'ın ismini verdiği bir kız evladı ihsan ettiğine dair Sultan Abdülmecid'in hattı.

The handwriting of Sultan Abdulmecid that Allah bestowed him a girl named Naile Sultan.

خط يد للسلطان عبد المجيد
بخصوص ولادة ابنته
وتسميتها نائلة سلطان.

97

BOA, İ. DH, 361/23849

**20 Ra. 1273
[18 Kasım 1856]**

Benim vezîr-i me'âlî-semîrim,

Geçen şehr-i Saferü'l-hayrın gurreşi olan
Salı günü hazret-i Hâliku'l-âlemîn bir kız
evlad ihsan buyurup ismi Naile Sultan
tesmiye olunmuş ve bu misüllü vukuat-ı
mütetemmineden hissedâr-ı meserret
olunacağı der-kâr bulunmuş olmasıyla
işbu hatt-ı hümâyûnumuz tastîr kılındı.
Fî 20 Ra sene [12]73

بنام وزیر معاشیر
 محترم شهر حضرت خیرین غره سی اولاد صالاکون حضرت خاتون العالمیه برقرار اولاد اها به جو ووب اسمی ناله سید مدینه
 اولاد حضرت خیرین غره سی اولاد صالاکون حضرت خاتون العالمیه برقرار اولاد اها به جو ووب اسمی ناله سید مدینه
 اولاد حضرت خیرین غره سی اولاد صالاکون حضرت خاتون العالمیه برقرار اولاد اها به جو ووب اسمی ناله سید مدینه

**Sultan Abdülaziz'in
tahta çıkması
münasebetiyle
sadrâzam, bakan ve
memurları yerlerinde
bıraktığına ve devlet
idaresine dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Abdulaziz on state
administration and not
changing the sadrazam
(grand vizier), ministers
and officers following his
throning.

خط يد للسلطان عبد العزيز
عن ابقاء الصدر الاعظم
والوزراء والموظفين وادارة
الدولة بمناسبة جلوسه على
العرش.

98

BOA, İ.DH, 474/31794

23 Z. 1277

[2 Temmuz 1861]

Vezîr-i me'âlî-semûrim Mehmed Emin Paşa,

Bu defa cenâb-ı mâlikü'l-mülkün irâde-i lem-yezeliyesiyle ecdâd-ı izâmımız taht-ı saadet-bahtına cülûsumuz vuku bulup senin mücerreb olan dirayet ve sadakatin cihetiyle hatb-ı cesîm-i sadaret uhde-i revîyyetinde ibkâ ve sair vûkelâ ve me'murîn dahi yerlerinde takrîr kılınmıştır. Devlet-i Aliyyemizin bi-mennihî te'âlâ ikmâl-i sa'âdet-i hâl ve bilâ istisna bilcümle tebe'a-i saltanat-ı seniyyemizin istihsâl-ı refah ve rahatları a'zam-ı âmâlîmiz olduğunu ve bu ümniye-i hayriyenin husûlü ve kâffe-i sekene-i memâlik-i mahrûsemizin te'mîn-i can ve ırz ve malları zımında te'sîs olunmuş olan kâffe-i kavânîn-i esâsiye-i adliye tarafımızdan tamamen te'kid ve te'yîd kıldığını cümleyle ilan ederim. Saltanat-ı seniyyemizin medâr-ı te'yîd ve esas-ı şevketi olan şeriat-ı şerife -ki adalet-i mahzadır- anın ahkâm-ı münîfesi cümlemize delil-i tarik-i selâmet olduğu cihetle umûr-ı şer'îyyeye ziyadesiyle dikkat olunması matlûb-ı kat'îmizdir. Ve her devletin bâ'is-i devâm ve tezâyüd-i şevket ve asayişi kavânîn-i mevzû'aya herkes tarafından tamamıyla mutâvâat olunmak ve kibâr u sığâr cümleten hak ve vazifesi dairesini tecâvüz etmemekle olacağından bu yolda hareket edenler tarafımızdan mazhar-ı mükâfat olacakları misüllü hilâfında bulunanların

dahi mücâzâtını görmeleri mukakkaktır. Binaenaleyh umûr-ı mütenevvi'a-i devlet-i aliyyemizde bilcümle dâ'iyan ve bendegân ve me'murînin istikametle hidmet ve sâdıkâne ifâ-yı vezâif-i me'mûriyet etmeleri cümle-i evâmîr-i mü'ekkede-i şâhânemizdendir. Mu'azzamât-ı mesâlih-i düveliyyesi hazret-i muvaffiku'l-umûrun tevfilki ve erkân-ı devletin ikdâm ve ittifakı ile karîn-i hüsn-i netice olageldiği müsellemtandır. Devlet-i aliyyemizin umûr-ı mülkiye ve maliyesinin derece-i matlûbe-i intizâm ve mazbûtiyete îsâli işte şu kâide-i müselleme kemâl-ı tevessüle yani cümle tarafından hâlisâne ve müstakîmâne ihtimâm ve gayrete menût olup tarafımızdan ol bâbda her dürlü nezâret ve himmet olunacağı ve bir müddetden berü esbâb-ı muhtelifeden nâşi malca ârız olan müşkilâtın bi-avnihi te'âlâ karîben def'i hakkında masrûf olacak himem-i mahsûsa-i şâhânemize her daire ve idare cânibinden hakkıyla ve tamamıyla ittibâf olunarak ve zatımızca devletimizin iade ve tezyîd-i itibar-ı mâlisinden ve tebe'amızın refahından başka fikir ve emel olmadığı bilinerek envâl-ı devletin istihsâl ve sarfında tasarrufât-ı kâmileyi ve beyhude telef ü serefdan vikâyesini mûcib olacak ıslahatın peyâpey tarafımıza arz olunması ve devlet-i aliyyemizin ahad-i esbâb-ı şevketi olan asâkir-i berriye ve bahriyemizin dahi her hâl

**Memleketin imar
ve intizamı için
başlatılan askeri ve
mülki ıslahatların
tamamlanması ve
Bağdat'a demiryolu inşa
edilmesine dair Sultan
Abdülaziz'in hattı.**

Handwriting of Sultan
Abdulaziz regarding the
completion of military and
civilian reforms initiated
for the development and
order of the country and the
construction of a railway to
Baghdad.

خط يد للسلطان عبد
العزيز عن اكمال
الاصلاحات الملكية
والعسكرية لاعمار ونظام
البلاد وانشاء السكة الحديدية
الي بغداد.

99

BOA, A.AMD, 94/28, 1-4

Vezîr-i me'âlî-semûrim,

Delâ'il-i fi'liyyesiyle müsbet ve müberhen
olunduğu gibi hülâsa-i âmâlimiz ancak
devletin terfî-i şeref ve i'tibârı ve bu yüzden
umum tebe'anın müstazıl ve sâyemend
olmaları kaziyyesi olup bunun bi'l-fi'l icrâsı
dahi bir yandan şevket ve kuvvetin istihzârı
diğer cânibden dahi her bir mevki' ve
mahallin kâbiliyet ve istidâdına göre esbâb-ı
servet ve ticâretin terakkiyatı emrine menû't
ve vâbeste olup eğerçi cenâb-ı Hüdâ'nın
tevfikât-ı ilâhiyyesi âsârı olarak kuvve-i
askeriye ve bahriyemiz ve müteferri'âtının
kesb-i kuvvet ve intizâm eylemekde olduğu
an-be-an meşhûd olmakda ise de ıslâhât-ı
mülkiyece olunan teşebbüsâtın vech-i
merâm üzre hâsıl olamaması bazı bazı
noksâniyete mebnî olduğundan bunun
istikmâl-i vesâ'ili emrine ez-ser-nev' i'tinâ
olunması ve şu muktezî olan ıslâhâta
müte'allik olan husûsâtın icrâsı yalnız
merkez-i idâreye münhasır kalmayarak
bi'l-cümle vulât ve mutasarrıfın ve sâireye
tenbihât ve vesâyâ-yı mü'essire icrâsıyla emr

zirâatin teksîr ve tevfi'ri ve demiryollarının
inşa'âtına değin umûr-ı nakliyyeyi tehvîn ve
teshîl için şose yollar tanzîmî gibi ameliyâta
ihtimâm olunması ve yalnız bir cihet iltizâm
olunmayarak memâlik-i devlet-i aliyyemizin
her tarafça i'mâr ve intizâmuna bakılması
kat'iiyen matlûbumuzdur. Eğerçi bu def'a
Rumeli cihetine yapılmış olan tarîkin gerek
esâs ve gerek tâdîlinde olan hatâ ve kusûra
mebnî me'mûl olduğu gibi istifâde
edilememiş ise de ma'a-mâfih muhassenâtı
münker olmayup ahâlî ve tebe'amızın bu
cihetden dahi müstefîd olmaları maksadına
binâen kâffe-i masârîfâtı tarafımızdan tesviye
olunarak Anadolu kıt'asının en mühim
yani Bağdad cihetine bir demiryolu inşâsı
nezdimize mukarrer bulunduğundan bunun
sûreti dahi havâss-ı vükelâmız ile müzâkere
olunarak tarafımıza arz olunsun. Hemen
Cenâb-ı Hak her hâlde muvaffak buyura
âmîn. Hâsılı vakit fevt edilmeyere[k] menâfî-i
ahâlîce muktezî olan kâffe-i husûsâtın bir
an akdem vücûda getirilmesi kat'iiyen
matlûbumuzdur.

الحاصل - وقد قدس الله في حق الهادي مصداق
كانه فلهما بآية التام وجود كبري طحا

[illegible]

مقتضی اولی
 احتیاجی و شواهدی و مستنداتی و
 احوالی و مزاجی و اداری و
 بلندی و کوتاهی و سستی و تنگی و
 اوج و اضماع و اعلی و ادنی و
 انشائی و کسبی و تقوینی و
 اولی و ثانوی و عمده و
 القادح اولی و ثانوی

مصلحتی در حق خود از آن که طریقی اعجاز و اعجاز
 با قاعده طریقی معلوم گردد اگر چه بدین معنی اولی و
 یا پس از اولی طریقی که در آن است و در آنست
 اولی طریقی که در آنست و در آنست
 این معنی از آنست که در آنست
 احوالی و متعین است بدین معنی از آنست
 مصلحتی که در آنست که در آنست
 این طریقی که در آنست که در آنست
 اینست که در آنست که در آنست
 ظهور و ظاهر از اینست که در آنست
 اینست که در آنست که در آنست
 بیوره است

**Maarif Nazırı Cevdet
Paşa'nın Şura-yı Devlet
Riyaseti muavinliğine
tayin edilmesine dair
Sultan Abdülaziz'in hattı.**

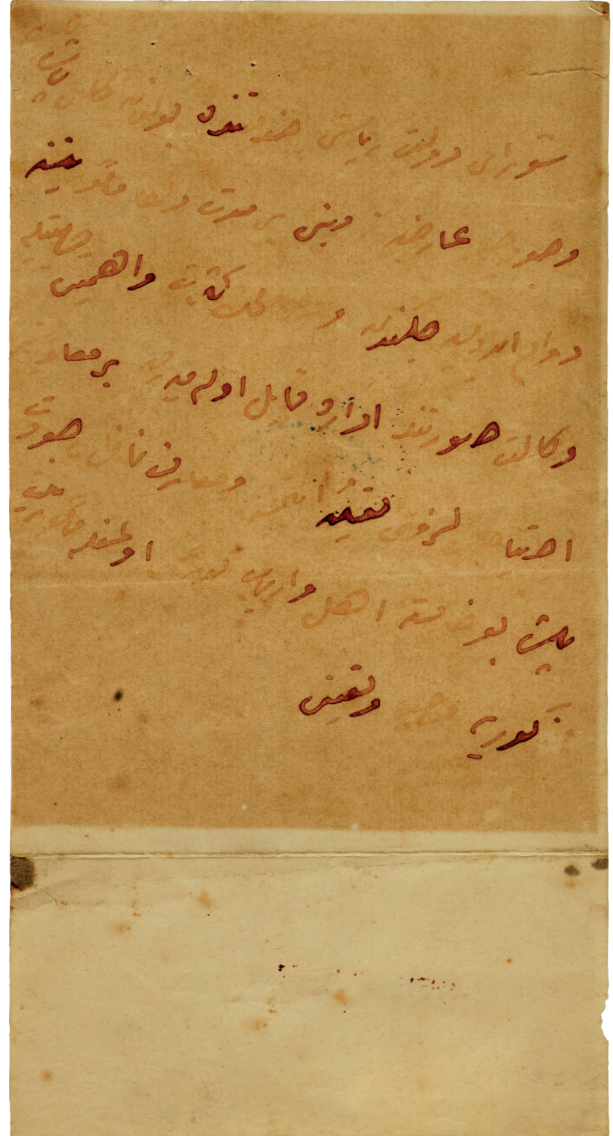
Handwriting of Sultan
Abdulaziz regarding
the appointment of
Cevdet Pasha, Minister
of Education, to the
undersecretary of Şura-yı
Devlet (State Council).

خط ید للسلطان عبد العزیز
بشأن تعیین وزیر المعارف
جودت باشا نائبا لرئاسة
شورای دولت.

100

BOA, A.AMD, 94/28-5

Şûrâ-yı Devlet Riyâseti
hizmetinde bulunan Kâmil
Paşa'nın vücûdça ârızasına
mebnî bir müddet daha
me'mûriyetine devâm
edemeyeceğinden ve mesâlihîn
kesret ve ehemmiyeti cihetiyle
vekâlet sûretinde idâre kâbil
olamayarak bir mu'âvine
ihtiyaç lüzûmu ta'ayyün itmiş
ve Ma'ârif Nâzırı Cevdet Paşa bu
hizmete ehil ve erbâb görünmüş
olmağla me'mûriyet-i
mezkûreye nasb ve ta'yîni.

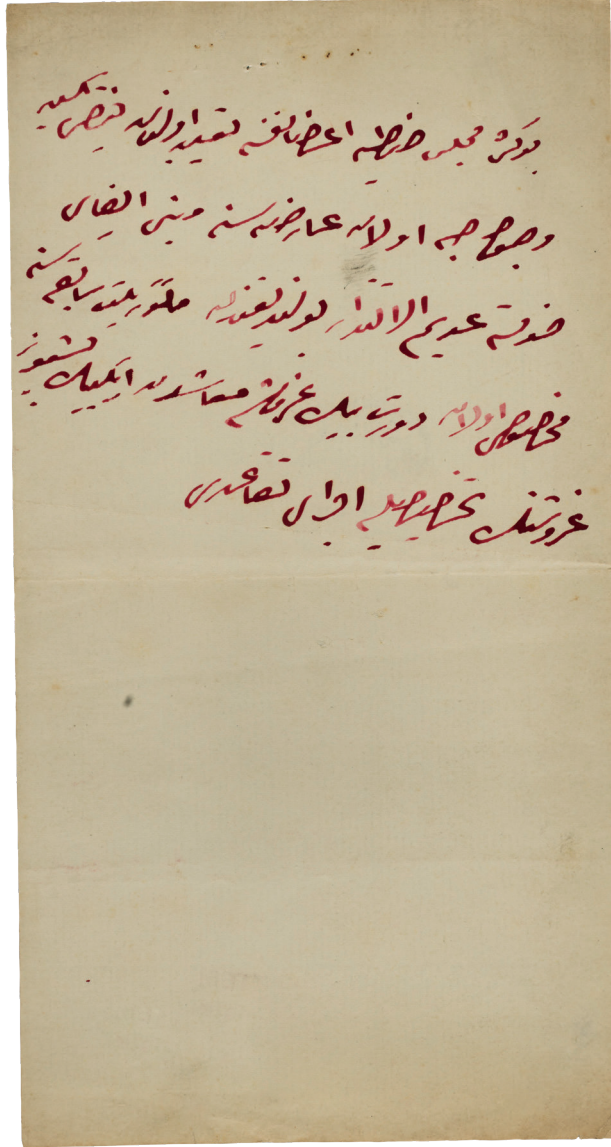
**Zabtiye Meclisi Azası
Feyzi Bey'in emekliliğe
sevki hakkında Sultan
Abdülaziz'in hattı.**

Handwriting of Sultan
Abdulaziz about retirement
of Feyzi Bey, member of the
Zabtiye Meclisi (Council of
gendemas).

خط يد للسلطان عبد العزيز عن
احالة عضو المجلس الضبطية
فوزي بك إلى التقاعد.

101

BOA, A.AMD 94/28-6

Bu kerre Meclis-i Zabtiye a'zâhğına ta'yîn olunan Feyzi Bey'in vücûdca olan ârızasına mebnî îfâ-yı hizmete adîmü'l-iktidâr bulunduğundan me'mûriyet-i sâbıkasına mahsûs olan dört bin kuruş ma'âşdan iki bin beş yüz kuruşunun tahsîsiyle icrâ-yı tekâüdü.

**Sultan Abdülaziz'e
ait hat suretleri
defteri.***

The book of script copies
of Sultan Abdulaziz.

دفتر النسخ من خطوط
السلطان عبد العزيز.

192

102

**BOA, Y.EE. d.,
1092, s. 2-4**

**23 Z. 1277
[2 Temmuz 1861]**

*** Sultan II.
Abdülhamid
döneminde
hazırlanmıştır.**

Prepared during
the reign of Sultan
Abdulhamid II

تم إعداده في عهد
السلطان عبد الحميد
الثاني

Bismillâhırrahmânırrahîm

Vezîr-i me'âli-semûrim Mehmed Emin Paşa,

Bu defa cenâb-ı mâlikü'l-mülkün irâde-i lem-yezeliyesiyle ecdâd-ı izâmımız taht-ı saadet-bahtına cülûsumuz vuku bulup senin mücerreb olan dirayet ve sadakatin cihetiyle hatb-ı cesîm-i sadaret uhde-i reviyetinde ibkâ ve sair vükelâ ve me'murîn dahi yerlerinde takrîr kılınmıştır. Devlet-i Aliyyemizin bi-mennihî te'âlâ ikmâl-i sa'âdet-i hâl ve bilâ istisna bilcümle tebe'a-i saltanat-ı seniyyemizin istihsâl-ı refah ve rahatları a'zam-ı âmâlîmiz olduğunu ve bu ümniye-i hayriyenin husûlü ve kâffe-i sekene-i memâlik-i mahrûsemizin te'mîn-i can ve ırz ve malları zımında te'sîs olunmuş olan kâffe-i kavânîn-i esâsiye-i adliye tarafımızdan tamamen te'kid ve te'yîd kılındığını cümleye ilan ederim. Saltanat-ı seniyyemizin medâr-ı te'yîd ve esas-ı şevketi olan şeriat-ı şerife -ki adalet-i mahzadır- anın ahkâm-ı münîfesi cümlemize delil-i tarik-i selâmet olduğu cihetle umûr-ı şer'îyyeye ziyadesiyle dikkat olunması matlûb-ı kat'îmizdir. Ve her devletin bâis-i devâm ve tezâyüd-i şevket ve asayîşi

kavânîn-i mevzû'aya herkes tarafından tamamıyla mutâva'at olunmak ve kibâr u sıgâr cümleten hak ve vazifesi dairesini tecâvüz etmemekle olacağından bu yolda hareket edenler tarafımızdan mazhar-ı mükâfat olacakları misüllü hilâfında bulunanların dahi mücâzâtını görmeleri mukakkaktır. Binaenaleyh umûr-ı mütenevvî'a-i devlet-i aliyyemizde bilcümle dâ'iyân ve bendegân ve me'mûrînin istikametle hidmet ve sâdıkâne îfâ-yı vezâif-i me'mûriyet etmeleri cümle-i evâmîr-i mü'ekke-i şâhânemizdendir. Mu'azzamât-ı mesâlih-i düveliye hazret-i muvaffiku'l-umûrun tevfiği ve erkân-ı devletin ikdâm ve ittîfakı ile karîn-i hüsn-i netîce olageldiği müsellemtâdandır. Devlet-i aliyyemizin umûr-ı mülkiye ve maliyesinin derece-i matlûbe-i intizâm ve mazbûtiyete îsâli işte şu kâide-i müsellemeye kemâl-ı tevessüle yani cümle tarafından hâlisâne ve müstakîmâne ihtimâm ve gayrete menût olup tarafımızdan ol bâbda her dürlü nezâret ve himmet olunacağı ve bir müddetden berü esbâb-ı muhtelifeden nâşi malca ârız olan müşkilâtın bi-avnihi te'âlâ karîben def'i hakkında masrûf olacak himem-i

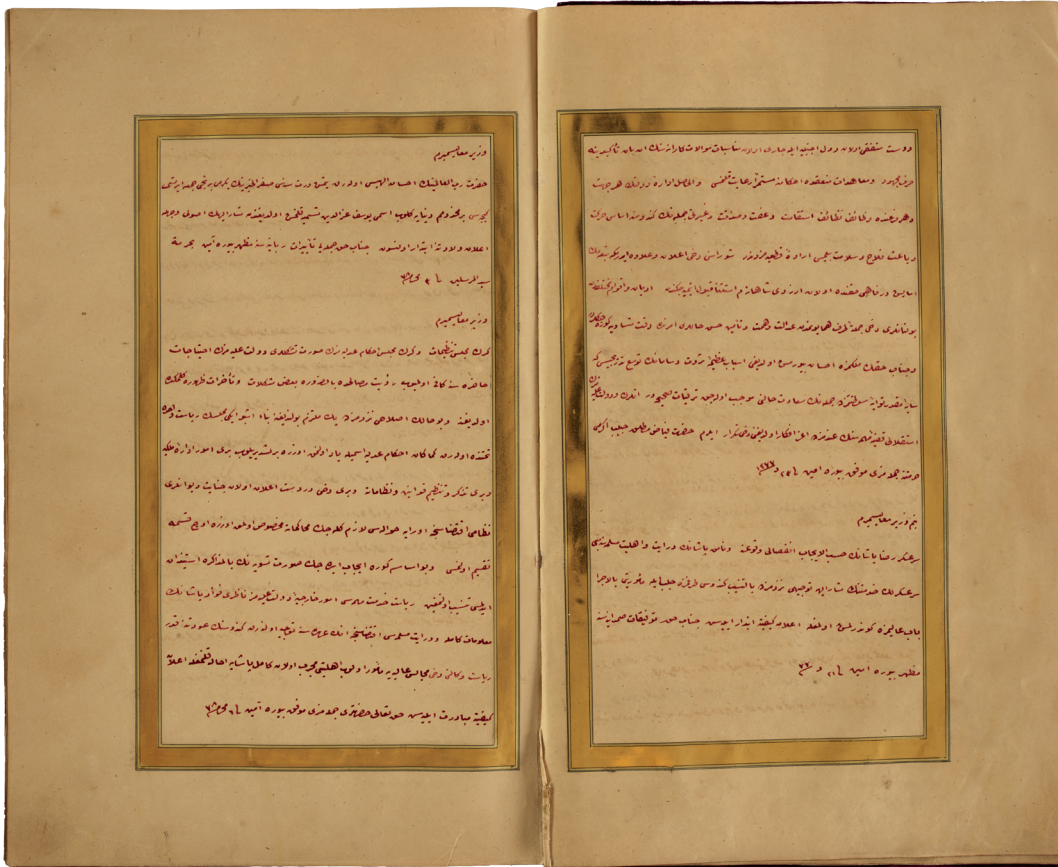

وزیر عالیجرح محمد امین بیات
پور قزاق صاحب المالک المملکت ارادہ فرمایا سید احمد اعظم خان تخت سادہ تخت سیدوز و قوچوق
ساز مجرب اولادہ وراثت رسد انکار جنہو خطبہ میں صدارت عہدہ ترک کردہ اتفاقاً و ساز و بود
و ما موثر بہ و حق پروردہ تقریر فرمودہ دولت عہد خان بہ اتفاق اکل سادہ حال و بدستانت
با جویدہ سلطان سرتازک استیصال و غاہ و اندوختی اعظم اعظم اولدین و بولایہ امیر ملک
حصولی و کافر کہ اعمال خان مجرب سرتازک نائبہ جادہ و بعضی ممالک و عمدہ تاسیس و توسیع و اولاد
کافر و نائبہ ساسیہ عبد فرزدہ و ما تا نیک و نائبہ طغیانی محمدی اعلانہ ابریم سلطان سرتازک
سرتازک و اساس کوئی اولادہ سر بیعت شریف کہ عدالت محمد زور ملک احکام شریفی

[illegible]

mahsûsa-i şâhânemize her daire ve idare cânibinden hakkıyla ve tamamıyla ittibâ olunarak ve zatımızca devletimizin iade ve tezyîd-i itibar-ı mâlîsinden ve tebe'amızın refahından başka fikir ve emel olmadığı bilinerek emvâl-ı devletin istihsâl ve sarfında tasarrufât-ı kâmileyi ve beyhude telef ü serefdan vikâyesini mûcib olacak ıslahatın peyâpey tarafımıza arz olunması ve devlet-i aliyyemizin ahad-i esbâb-ı şevketi olan asâkir-i berriye ve bahriyemizin dahi her hâl ve mahalde muhâfaza-i nizâm ve intizâm ve istikmâl-ı refahlarına dikkat edilmesi ve saltanat-ı seniyyemizin dost müttefikî olan düvel-i ecnebiye ile câri olan münâsebât-ı müvâlât-kârânesinin ânbeân te'kidine sarf-ı mechûd ve mu'âhedât-ı mün'akide ahkâmına müstemirren riayet kılınması velhasıl idare-i devletin her cihet ve her fer'inde vezâif-i nezâif-i istikamet ve iffet ü sadakat ü gayreti cümlelerin kendüsüne esâs-ı

hareket ve bâis-i felâh ve selâmet bilmesi irâde-i kat'ıyyemizdendir. Şurasını dahi ilan ve ilave ederim ki tebe'amın asayiş ve refahı hakkında olan arzu-yı şâhânem istisna kabul etmeyeceğinden edyân ve akvâm-ı muhtelifeden bulunanları dahi cümleten taraf-ı hümâyûnumdan adalet ve himmet ve te'mîn-i hüsn-i halleri emrinde dikkat-i mütesâviye göreceklidir. Ve cenâb-ı hakkın mülkümüze ihsan buyurmuş olduğu esbâb-ı azîme-i servet ü sâmanın tevessü'-i tedricisi ki sây-e-i makderet-vâye-i saltanatımızda cümlelerin saadet-i halini mûcib olacak terakkiyât-ı sahîhadır. Anların ve devlet-i aliyyemizin istiklali kaziye-i mühimmesinin indimizde e'izz-i efkâr olduğunu dahi tekrar eylerim. Hazret-i Feyyâz-ı mutlak habib-i ekremi hürmetine cümlemizi muvaffak buyura. Âmin. Fî 23 Z. sene 1277

**Sadaret'e Keçecizade
Fuad Paşa'yı tayin
ettiğine dair Sultan
Abdülaziz'in hattı.**

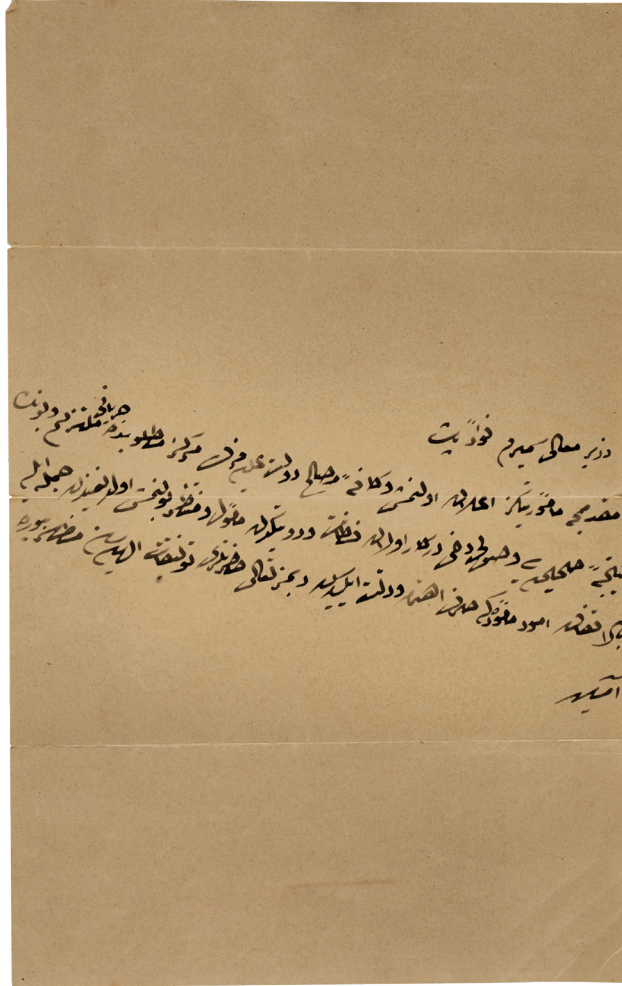
Handwriting of Sultan
Abdulaziz that he brought
Keçecizade Fuad Pasha to
Sadaret (grand viziership).

خط يد للسلطان عبد العزيز
حول تعيين كچه جي زاده
فواد باشا صدر اعظم.

103

BOA, İ.DH,
482/32470

18 C. 1278
[21 Aralık 1861]

Vezîr-i me'âlî-semîrim Fuad Paşa,

Mukaddemce me'mûriyetiniz
ilan olunmuş ve kâffe-i mesâlih-i
Devlet-i Aliyyemizin merkez-i
matlûbunda cereyanı mültezemim
ve bunun netîce-i sahîhaya vusûlû
dahi derkâr olan fetânet ve
reviyyetinden me'mûl ve muntazar
bulunmuş olduğundan cümle
ile bi'l-ittifâk umûr-ı me'mûrene
sarf-ı ihtimâm ve dikkat eylesin
Rabbimiz Te'âlâ Hazretleri
tevfikât-ı ilâhiyesine mahzar
buyura âmin.

**Yusuf İzzeddin ismini
verdiği bir oğlu dünyaya
geldiğine dair Sultan
Abdülaziz'in hattı.**

Sultan Abdulaziz's
handwriting that his son
named Yusuf İzzeddin was
born.

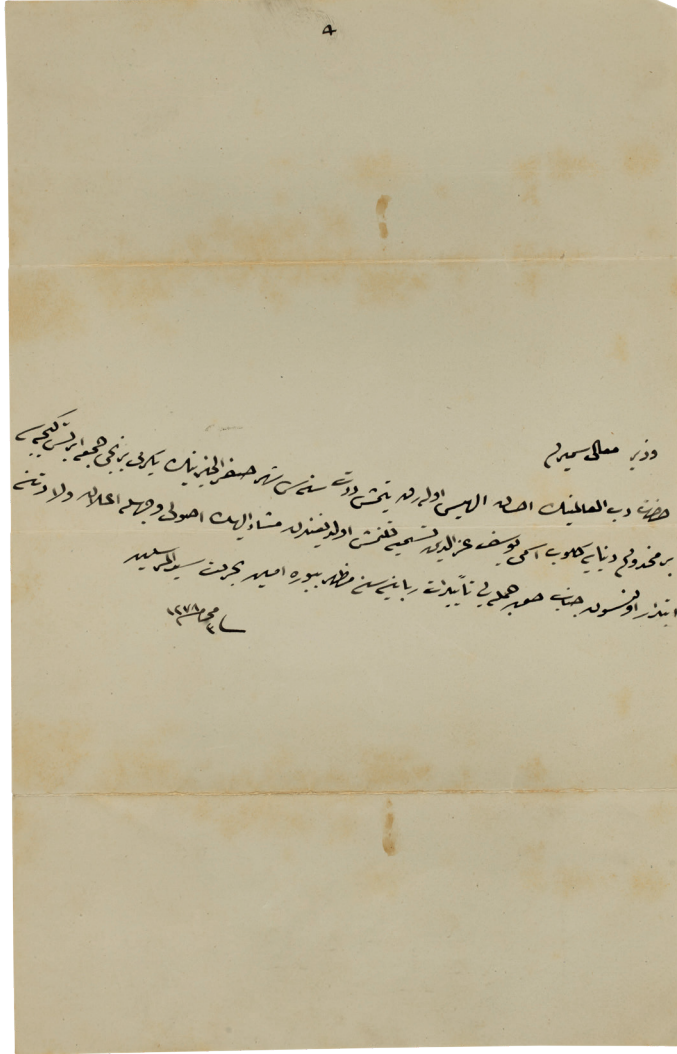
خط بد للسلطان عبد العزيز
بشأن ولادة ابنه يدعى يوسف
عز الدين.

104

BOA, İ.DH, 474/31801

3 M. 1278

[11 Temmuz 1861]

Vezîr-i me'âli-semûrim,

Hazret-i Rabbü'l-âlemînin ihsân-ı
ilâhîsi olarak yetmiş dört senesi
şehr-i Saferu'l-hayrî'nın yirmi
birinci Cumartesi gecesi bir
mahdûmum dünyâya gelüp ismi
Yusuf İzzeddin tesmiye kılınmış
olduğundan müşârün-ileyhin usulü
vechile i'lân-ı vilâdetine ibtidâr
olunsun. Cenâb-ı Hak cümleyi
te'yîdât-ı rabbâniyesine mahzar
buyura âmîn bi-hürmeti seyyidi'l-
mürselîn. Fî 3 Muharrem sene 1278

Yurt içinde bazı bölgelere yaptığı seyahatten memnun kaldığına dair Sultan Abdülaziz'in hattı.

Handwriting of Sultan Abdulaziz stating that he was satisfied with his trip to some regions in the country.

خط يد للسلطان عبد العزيز
حول ارتياحيه من رحلته إلى
بعض المناطق في البلاد.

105

BOA, HAT, 1648/42

**15 Ra. 1279
[4 Mayıs 1863]**

Vezîr-i me'âli semûrim,

Bu kere Memâlik-i Mahrûsemizin bazı mahallerine vukû' bulan seyâhat ve makkarımıza avdetimizde her sınıf ahâlî taraflarından tarafımıza ibrâz olunan delâil-i cedide-i sadâkat ve ta'alluk-ı kalbî benim kendilerine olan hüsn-i nazar ve teveccühümün derecesine mukâbil geldiğinden ziyâde memnun oldum. Tekrara hâcet olmadığı üzere nuhbe-i âmâl ve efkârım cümle tebe'amızın her hâlde terakkî-i sa'âdet ve refâhı olduğundan ol bâbda masrûf olan ikdâmât-ı mahsûsamızın peyderpey semerât-ı hasenesi iktitâf olunacağı derkârdır. Hâsılı kâffe-i tebe'a-i Devlet-i Aliyyemiz tarafımıza olan müsâdatlarının mükâfâtını bi-mennihî

te'âlâ ikmâl-i hüsn-i hallerinde görecekləri misillü onların muhabbet ve memnuniyet-i kalbiyelerinin kemâlini görmek dahi mesâî-i masrûfemize mükâfât addolunmaktadır. Ma'a-mâfih vükelâ ve me'mûrîn-i Devlet-i Aliyyemizin dahi vazife-i sadâkat ve istikâmetleri olduğu vechile makdûrların bu yola sarf eylemelerini yani bi'l-cümle sekene-i memâlikimizin hoşnûdî ve istirâhatleri hakkında olan arzumuzun hayyiz-i fi'le gelmesine ikdâm ve ihtimâm etmelerini ez-ser-nev emr ve tavsiye eylerim. Devlet-i Aliyyemizin dostu olan devletler tebe'ası taraflarından dahi bu sırada meşhûdumuz olan ri'âyetkârlık başkaca memnuniyetimizi mûcib olduğundan bunun dahi i'lânı matlûbumdur. 15 Ra 1279

106

BOA, Y.EE. d.,
1093, s. 2-3

9 Ca. 1293
[2 Haziran 1876]

* Sultan II.
Abdülhamid
döneminde
hazırlanmıştır.

Prepared during
the reign of Sultan
Abdulhamid II

تم إعداده في عهد
السلطان عبد الحميد
الثاني

The book of script copies of
Sultan Murad V.*

دفتر النسخ من خطوط
السلطان مراد الخامس*.

Bi-mennihî Te'âlâ

Şevketlü, kudretlü, mehâbetlü Sultân Murâd Hân-ı Hâmis Efendimiz Hazretleri'nin taht-ı âlî-baht-ı Osmânî'ye cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı hümayûnlarının yevm-i mes'ûdu olan bin iki yüz doksan üç sene-i Hicriyesi Cumâde'l-ülâ'sının yedinci ve doksan iki sene-i Rûmiyesi Mayıs-ı'nın on sekizinci gününden i'tibâren şeref-tasîr buyurulan hutû-ı hümayûn-ı mevhîbet-makrûn-ı şâhânelerinin sûver-i münîfesidir.

Kabe-i Mu'azzama'ya arz ve takdîm olunan tazarru'nâme-i hümayûn sûret-i münîfesidir.

Bismike yâ-erhamerrâhimîn nuhbetü'l-âmâl-i kerrûbiyân ve kıbletü'l-ikbâl-i ins ü cân olan Beyt-i Mu'azzama'nın hizmet-i celîlesine ve Resûl-i Ekrem'in hilâfet-i aliyyesine nâiliyyet-i âcizânemin teşekkürünü lisânımla etsem bu lisan dahi zât-ı ulûhiyyetin ihsânı olduğu

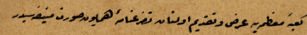
cihetle bu dahi başkaca bir teşekküre muhtâc olarak bu bâbda acz ü iftikârdan başka bir sermâyem olmayup ibâd-ı kibriyâ ki hüsn-i hidmet ve kalplerini bu kuluna muhabbet-i tâmmeye muvaffâkiyet ve a'dâ-yı Kelâm-ı Mecîd'in kalplerine ilkâ-yı ru'bu haşyet buyurarak ihsân buyurduğın bu hizmet dâreyinde mûcib-i sa'âdetim olmasını ve hazîne-i gaybiyye-i ilâhiyyende olan envâ-ı fevz ü nusret ile bu abdine ikrâm buyurmanı du'â ve istirhâm ma'razında işbu arzuhâlim terkîm ve atebe-i aliyye-i beyt-i mükerreremene takdîm kılındı.

Ravza-i Mutahhara'ya Takdîm Olunan
Tazarru'nâme-i Sûret-i Münîfesidir.

Essalâtü ve's-selâmü aleyke yâ Resûlallâh

Ve mâ-erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn hitâb-ı celîline mazhar olan zât-ı risâlet-penâhîlerinin bu âciz bendesi hakkında olan

روضة مطهره به تقديم اولئنا به تضرعنا له ليريد صورته منقديه

MUCEBINCÉ AMEL OLUNA

Sadaret'e Kamil Paşa'nın getirdiğine ve diğer bakanlıklara atama yaptığına dair Sultan II. Abdülhamid'in hattı.

The handwriting of Sultan Abdulhamid II that brought Kamil Pasha to Sadaret (Grand Viziership) and made appointments to other ministries.

خط يد للسلطان عبد الحميد
الثاني بشأن تعيين كامل باشا
صدر اعظم وتعيين بعض
الوزراء.

107

BOA, Y.EE, 75/38

15 Z. 1302
[15 Eylül 1885]

Vezîr-i me'âlî-semûrim Kamil Paşa,

Said Paşa'nın inhirâf-ı mizacından dolayı infisâli lüzûmuna mebnî mesned-i sadâret uhdenize tevcih kılınmış olup Seraskerin ve Dâhiliye ve Hâriciye ve Adliye ve Maârif ve Maliye ve Ticaret ve Nafia ve Evkaf nâzırlarıyla Şûrâ-yı Devlet reisinin dahi hasbe'l-icâb tebdilleri lâzım gelmiş olmağla mesnet-i Meşihata Uryânî-zâde Ahmed Esad Efendi ve makâm-ı Seraskeri'ye Tophâne-i Âmiremiz Müşîri Ali Sâib Paşa ve Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'ne Arifi Paşa ve Dâhiliye Nezâreti'ne Maliye Nâzırı sâbık Münir Paşa ta'yîn olunmuş ve Bahriye Nâzırı Hasan Paşa ibkâ olunarak Hâriciye Nezâreti'ne Berlin

Sefîri Said Paşa ve Adliye Nezâreti'ne Server Paşa ve Ma'ârif-i Umûmiye Nezâreti'ne Münif Paşa ve Maliye Nezâreti'ne Hazîne-i Hâssamız Nâzırı Agob Paşa ve Ticâret ve Zirâ'at Nezâreti'ne Aydın Vâlisi Hakkı Paşa ve Nâfi'a Nezâreti'ne Mâliye Nâzırı esbak Zühdü Efendi ve Evkâf-ı Hümayûnumuz Nezâreti'ne Zihni Efendi nasb u ta'yîn kılınmıştır. Ehass-ı a'mâl ve eskârumuz devletimizin husûl-i sa'âdet ve selâmeti ve i'tilâ-yı şân ve kudreti kaziyyesi olduğundan tevfikât-ı ilâhiyyeye istinâden cümle hey'et-i vükelâmız tarafından bu yolda sarf-ı mesâ'î ve gayret olunması matlûb ve mültezimimizdir. Hemen Cenâb-ı Hak tevfikât-ı sübhâniyesine mazhar buyura. Âmîn. Fî 15 Zilhicce sene [1]302

وزیر عالیجناب کامل پاشا
 سعید پاشا انحراف فراموشده طولانی انفصالی لزومیه مبنی منهدمات عهده کزده توجیه فتنه اولوب سرک و داخله
 و خارجیه و عدلیه و معارف و مالیه و تجاریه و نافع و اوقاف ناظر لر بره شورای دولت ریاست و حق حسب الایجاب تبدیلی
 لازمکامیه اولغده مندرجه ^{عربی نامه} احمد احمد افه و مقام سرکریه طریقیه عامه مندرجه علی صاحب پاشا و شورای
 دولت ریاست عارف پاشا و داخلیه نظارت مایه ناظری سابقه مندر پاشا بقیه اولغده و جریه ناظری مندر پاشا
 بقا اولغده خارجیه نظارت برلیه سفیری سعید پاشا و عدلیه نظارت سرور پاشا و معارف عمومی نظارت
 منیف پاشا و مالیه نظارت خزینه فاضله مندر ناظری اغوب پاشا و تجارت و زراعت نظارت ایدیه و البسی
 حق پاشا و نافع نظارت مایه ناظری اسبقه زهدی افه و اوقاف همایونگر نظارت و هنی افه نصب و بقیه
 قلعه اخفی آمال و افکار مندر دولتمنک حصول سعادت و سلویتی و اعتدالی شاه و قدرتی قضیه سی اولغده
 توفیقان الهیه استناداً جمده هیئت و کلام مندر طرندده بوبولده حرف ماعی و غیره الهی مطالب و مندر مندر
 همامه جناب صده توفیقان سبحانیه مندر بوجه آمیه ۱۰۵۱ الهی

**Sultan Vahdeddin'in
şehzadelîği döneminde
maaşının ödenmesi
talebiyle Sultan II.
Abdülhamid'e yazdığı
hattı.**

Sultan Vahdeddin's
handwriting to Sultan II
Abdulhamid, demanding
his salary to be paid during
his princedom.

خط يد للسلطان وحيد الدين
الى السلطان عبد الحميد
الثاني بشأن طلب تأدية
راتبه وهو ولي العهد.

108

BOA, Y.EE, 85/59-2

**9 Haziran 1306
[21 Haziran 1890]**

Atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı hilâfet-
penâhîlerine mâ'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Cenâb-ı Rabb-i Mennân kutb-ı dâire-i
cihân velî-ni'met-i bî-minnetimiz pâdişâh-ı
mekârim-nişân ve şehin-şâh-ı amîmü'l-lütf
ve'l-ihsân efendimiz hazretlerine ömr ü ikbâl-i
firâvân bahş ve ihsân buyursun âmin. İhsân-ı
bî-pâyân-ı mün'imânelerinden üç yüz dört ve
beş senelerine mahsûben güzeste ma'âşât-ı
âcizânemin îcâb-ı tesviye ve i'tâsı hakkında
fî 11 Kânûn-ı Sâni sene [1]305 tarihli şeref-
sünûh ve sudûr buyurulan fermân-ı celilü'l-
unvân-ı hazret-i pâdişâhîleri muktezâ-yı
âlisi üzere Hazîne-i Celile-i Mâliye cânib-i
âlisinden çend def'a mutâlebe kılınmış ise
vâzıh olan muzâyaka-i hâliyeden nâşi mezkûr
ma'âşâtın bedellerini almaklığa muvaffak

olamadığımdan suretleri frührî edecek isem
de yüz kuruş, kırk üç kuruş kadar edeceği
ve şayed vilâyât-ı şâhânelerinden birine
yani Bursa veya Aydın vilâyet-i celilelerine
havâlenâmesi ihsân buyrulur ise yetmiş
kuruş kadar i'tibârî olarak satılmış olacağı
anlaşıldığından lütfen ve merhameten
sâlifü'l-arz havâlenâmenin i'tâsı husûsuna
dâir irâde-i merâhim-âde-i hazret-i velî-
ni'metleri erzân ve şâyân buyurulması
bâbında hâk-i pâ-yı şâhânelerine yüzüm
ve gözüm sürüp ricâ ve istirhâm ederim.
Ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân
şevketlü mehâbetlü kemâl-i merhametlü
velî-ni'metimiz şehin-şâh-ı cihân efendimiz
hazretlerindir. Fî 9 Haziran sene 1306

Bende Vahidüddin kulları

عنه فاعلمتم جناب خلو قضا هديره مروضه چه كينه ايدركم
 جناب رب منامه قطب دره جهايه و تحت بيمتري ياره مكارم نشانه و شهنش عظيم الوطاف و الوصم افروز خفتره عمر و اقبال فراز و محسنه احسانه يورسود اميه
 احسانه بي بايه منممانه زندنه او هميون درنه و سبه سمر ليه محبتا كدسته معاشانه عجزانه ملك ايكابه سويه و اعطاي حقه ۱۱۲ كايه و شهنش نايكنو شرف و ج
 و صدور يوريلانه فرمايه جليل العنونه حقه باوشه هديره مفضاي عاكسي درنه خزينه جليله ماليه جانب عاكسندنه چند دفعه و ظالمه قهر اسبه وضع اوتو و ظيفه حاله نشاني
 مذكور معاشاتك بدلمري المصلف موفعه و ظلمه ميعونه صورتري فروخته ايدده جلك اسبه دره يوز غرورده قوسه اوج غرورده قدر ايدده جلي و شايه و لايايه شهاه درنه
 برينه يعني بر دسم ديا ايديه و لايه جليله حوله نامي احسانه يوريلونه سيمه غرورده قدر اعتباري اولم رنده صانمسه و لرجي اكلو سله عنيه لطفه و مرمعه
 سالف العرصه حوله نام ملك اعطاي خضوعه دره زاده مزاحم عاده حقه و غميه دره زاده و شايانه بويي بدخ خاكيه شهاه درنه يوزم و كوزم سوريه
 جها و استرحم ايدرم اولبايه و قاطبه احوال و مروضه شوكو مهابتو كالي مرصقو و غمتر شهنش جهايه افروز خفتره نيكس

۹۱ عزرتي
 و الله اعلم

مايه نظارته اراده سيمه سيمه قندره و لطفه

**Şehzadelîği döneminde
Sultan Vahdeddin'in
annesinden miras
kalan murassa nişan
karşılığında Sultan II.
Abdülhamid'den yardım
talebine dair hattı.**

Handwriting of Sultan
Vahdeddin regarding
the request for help from
Sultan Abdulhamid II in
exchange for Murassa
Nişan (jewelled medal)
inherited from his mother.

خط يد للسلطان وحيد الدين
وهو كان ولي العهد عن طلبه
المساعدة من السلطان عبد
الحميد الثاني بمقابل الوسام
المرصع المورث من امه.

109

BOA, Y.EE, 85/59-3

11 Za. 1296
[27 Ekim 1879]

Cenâb-ı Rabbü İzzet Te'âlâ şânuhû Habîb-i
Ekremi hürmetine mü'essis-i bünyân-ı devlet
ve bâ'is-i nizam-bahşâ-yı erkân-ı saltanat olan
şevkeltü mehâbetlü velî-ni'met bi-minnetimiz
pâdişâh-ı âlem efendimiz hazretlerini
yâdigâr-ı cihân olacak âsâr-ı celîle ve kavânîn-i
cemîlenin icrâsına muvaffâkiyetle Millet-i
İslâma refâhiyet-bahş buyursun. Peder-i
e'izzimiz cennet-mekân hazretlerinin avâtıf-ı
âsâr-ı mahsûsalarından merhûme validemin
tezyin-kerden-i iftihârları olarak vefatından
sonra mevrûsen bendenize kalmış olan bir
kıta murassa' nişân-ı zî-şânın şu esnâda
vukû'ât-ı asriye ve müzâyakât-ı hâliyeden
dolayı fûrûht edilmesinden başka bir çâre
ve iktidârım kalmadığına ve böyle sekiz yüz

liralık zî-kıymet bir şeyin çarşıda sülûs bahâ ile
elden çıkarılmak şân-ı şevket ve devlete şâyân
olmadığına binâen nişân-ı mezkûr atebe-i
ulyâ-yı cenâb-ı mülûkânelerinize bi't-takdîm
muahadderât haklarında zînet-bahş-ı iftihâr
olacak yâdigâr-ı celîle-i şehri-yârîlerimizden
ma'dûd olmak ve bendenizi dahi lûtfen
münasip miktar ihsân-ı şâhâneleriyle mesrûr
ve minnetdâr buyrulmak bâbında min-gayr-ı
haddin hâk-i pâ-yı ulyâ-yı cenâb-ı hilâfet-
penâhîlerinize arz ve istirhâma cesâret
olunmuş olmağla ol bâbda ve her hâlde emr
ü fermân şevketlü mehâbetlü velî-ni'metimiz
pâdişâh-ı cihân efendimiz hazretlerindir.
Fî 11 Zilkade 1296

Bende Vahidüddin

جناب رب عزت تعالی شاه حبیب اکر می حرمتم مؤسس بنیاده دولت و باعث رفاهیتی ارکانه سلطنته او شوکتو مهابتو و نعمت بیمنت
 یار شاه عالم اندر حضرت یار کار جهان اولی جمع آثار جمیل و توانیه جمیع نیک جزایم موفیقتم ملت اسودم رفاهیت بحسنه بوسه
 بد اعرض جنابعالی حضرت عواطف آثار مخصوصه لرزیده مرصعه و زده ملک تزیینه کرده افتخار لری اولی و وفاته زنده موروثاً
 بخیره قالمسه و بدین بر قلم مرصع شاه ویشانک شوازه و قضاات عظیم و مضایقات حلیه و نظریه بی فروغ ایستاده بشمار چهاره
 واقعه اسم قالمیغه و بودید سزیدوز لرله و یقینت بر شیانک چار سوده نیک با ایچه الدنیه چقا رجه سانه شوکله و دوله سایه اولیغه بنابر
 نشانه زنده عین عیای جنابعالی که در کف یقینتم خدایت حقیده زینت بحسنه افتخار اولی جمع یار کار جمیل شهریار برگزیده معده در اولی
 و بدیه لری دخی لطفاً مناسب مقدر احسانه نهاده زید سرور و فتدای بوسه بدین معجزه خدایای عیای جناب خدایت خدایت خدایت
 و استرحام جبارت اولیغه اولی باده و لهر حالده امروزم شوکتو مهابتو و نعمت بیمنت یار شاه جهان اندر حضرت بیمنت
 « ای کفیده ۹۶۷ »
 و صد الله

**Şehzadelîği döneminde
Sultan Vahdeddin'in
gönderdiği yardımdan
dolayı Sultan II.
Abdülhamid'e teşekkür
içeren hattı.**

The thanking letter of
Sultan Vahdeddin, when
he was a şehzade (prince),
to Sultan Abdulhamid II
for the help he sent.

رسالة الشكر من السلطان
وحيد الدين وهو كان ولي
العهد الى عبد الحميد الثاني
بسبب المساعدة التي أرسلها.

110

BOA, Y.EE, 85/59-4

3 Temmuz 1306
[15 Temmuz 1890]

Atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı hilâfet-
penâhîlerine ma'rûz-ı çâker-i kemûneleridir,

Cenâb-ı Rabbü Mennân kutb-ı dâire-i cihân
velî-nî'met bî-minnetimiz pâdişâh-ı mekârim-
nişân efendimiz hazretlerine bî-nihâye ömr ü
ikbâl-i firâvân bahş ve ihsân buyursun âmin.
Bi-hürmeti'n-nebiyyi'l-emîn. Muktezâ-yı
fermân-ı merâhim-unvân-ı hazret-i veliyyü'n-
ni'amîleri üzere lütfen ve inâyeten Müdür
Ahmed Bey bendelerine teslîmen ihsan-ı bî-
imtinân-ı mün'imâneleri resîde-i dest-i iftihâr-ı
bendegânem olduğu anda zuhûra gelen
telattufât-ı celîle ve iltifât-ı cemîle-i cenâb-ı
pâdişâhîleri dil ü cânımı mesrûr ve hâne-i
derûnumu ibtihâc-ı lâ-yuhsâ ile pür-sürûr
eylediğinin îfâ-yı zerre-i teşekkürâtından âciz

kalup hemen kemâl-i inbisât ve mahmîdet
ile hâk-i pâ-yı ulyâ-yı cenâb-ı hilâfet-
penâhîlerine yüzüm ve gözüm sürüp dilim
döndüğü mertebe ed'îye-i vâcibü't-te'diye-i
hazret-i şeh-r-i yârîleri be-tekrâr nâtuka-pîrâ-
yı tizkâr eyleyerek min-gayr-ı haddin arıza-i
teşekkür-fariza-i kemterânemi takdîm ile
beraber tenvîr-i uyûn-ı mefârık-ı bendegân
olan pertev-i teveccühât-ı ulyâlarının fırk-ı
kemterânemde pertev-nisâr buyrulması niyâz
ve istirhâm-ı âcizânem bâbında ve her halde
emr ü fermân şevketlü mehâbetlü kemâl-i
merhametlü velî-nî'met-i bî-minnetimiz ve
velî-nî'met-i âlem pâdişâhımız efendimiz
hazretlerindir. Fî 3 Temmuz sene 1306

Bende Vahidüddin Kulları

عنه فلكم به جناب خلد قضاة خيريه مدعاه جگر كنه لرير

جناب رب ضانه قطب زره جهانه و نعت جنت پناه مكار نشانه افروز خفاهه بي نهايه عمو اقبال فزونه بحسه و هساب جودهم اميه بحومه البى الويه
مقتضى زمانه مزاج عواده حفته و نعت خيري اوزره لطف و عنايه تدبير جودهم به رخ ارم نشانه اسم بي شانه معاناي رسیده دست افتخار بخ نام اولي بي نه ظهور كلاس
تظانه جود و لطف جود جناب پناه خيري دل و جان سرور و خانه زره و نعت جودهم به رخ ارم نشانه اسم بي شانه معاناي رسیده دست افتخار بخ نام اولي بي نه ظهور كلاس
هانكي عبادي جناب خلد قضاة خيريه نودم و كودم سور و بريم و نعت خيري مرتبه اوعيه و احب التاريه حفته شرياره جودهم به رخ ارم نشانه اسم بي شانه معاناي رسیده دست افتخار بخ نام اولي بي نه ظهور كلاس
تشكر فريده كتر از مني تقديم ايد بر بر تو بر عيود مفارقه نكته اولاده بر تو تو جهانه عباد اربله فريده كتر از مني بر تو سار جودهم به رخ ارم نشانه اسم بي شانه معاناي رسیده دست افتخار بخ نام اولي بي نه ظهور كلاس
مرد و فريده شونو مهابتو كمال مرصو و نعت جنت پناه مكار نشانه افروز خفاهه بي نهايه عمو اقبال فزونه بحسه و هساب جودهم اميه بحومه البى الويه

و جلاله و علاه

**Şehzadelîği döneminde
Sultan Vahdeddin'in
Sultan II. Abdülhamid'in
Kurban Bayramını tebrik
eden hattı.**

The congratulatory letter of
Sultan Vahdeddin, when
he was a şehzade (prince),
to Sultan Abdulhamid II.

رسالة تهنئة عيد الأضحى
من السلطان وحيد الدين
وهو كان ولي العهد الى
السلطان عبد الحميد الثاني.

111

BOA, Y.EE, 85/59-5

10 Z. 1307

[28 Temmuz 1890]

Cenâb-ı Rabbü Ahadiyyet Te'âlâ Şânühû,

Teşrîfiyle müşerref buyrulduğumuz eyyâm-ı
meserret-ittisâm-ı mübârekelerde seyelân
eden dimâ'-i edhiyeler hürmetine velî-ni'met
bî-minnetimiz ve velî-ni'met-i âlemyân
efendimiz hazretlerinin mübârek ve mes'ûd
vücûd-ı merâhim-âlûd-ı hümayûnlarını
bâ-kemâl-i şevket ve âfiyet bu mülk ü
milletle bahş ve inâyet buyurusun âmîn.
Bi-lütfihi te'âlâ mes'adet-bahşâ-yı hulûl olan
îd-i sa'îd-i edhânın hakk-ı ehakk-ı cenâb-ı
hilâfet-penâhîlerinde îfâ-yı merâsim-i
tebrik ve tehniyeti çâker-i kemînelerinin
mûcib-i kemâl-i şeref ve mefhareti
olduğundan hemen Cenâb-ı Rabbü Mennân
îd-i şerîf-i mezkûrun müşâhede-i emsâl-i

vefîresiyle zât-ı kerîmü's-sıfât-ı hazret-i velî-
ni'metîlerine ömr ü ikbâl-i bî-pâyân kerem
ve ihsân buyurmak da'avât-ı mahsûsasını
vird-i zebânım olan ed'îyye-i hayriye-i
mün'imânelerine ilâveten be-tekrar nâtuka-
pirâ-yı tizkâr ve bi'l-hassa atebe-i ulyâ-yı
mülûkânelerine rûy-mâl-i arz-ı ubudiyetle
tacdîm-i arîza-i âcizânemle istirhâm-ı bekâ-
yı teveccühât-ı ulyâlarına ictisâr olunmuş
olmağla ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr
ü fermân şevketlü mehâbetlü velî-ni'met
bî-minnetimiz ve velî-ni'met-i âlemyân
efendimiz hazretlerininindir. Fî 10 Zilhicce
sene 1307

Bende Vahidüddin Kulları

جناب رب احمديه تعالى شانه
تشریف بدو العظمایم مرتانم مبارک در سیدو ایدو دعا و احیو حرورتم و نعمت بختتم و نعمت علیانہ افروز حقیرم مبارک و مسعود و جو
مراحم التو لکھو میری با کمال شوکھ و عافیت بدست و صلہ بخشہ و عنایہ بدوستو آمیہ بطرف تعالی مسعد بخفی احوال و دلہ عبد سعید اضمکانت حقہ
احمد جناب خود فقیرا لکھدہ ایضاً طرسم تبریک و تهنیتی چکر کینہ لرین موجب کمال شرف و مہر حق اولیضندہ لھامہ جناب رب شانہ عیش شریف و شکر دل شکرہ
اشک و فیرہ سیرانہ کریم الصفاہ حق و حقیر میری عمود اقبال بی بیانہ کرم و حساسہ بدوستو دعوتو مخصوصہ سی در در بانم اولادہ و اعم خیرہ صفاء لرین علو
بشارت نا طعہ بری شکر و با لطف عتہ علیای موعظہ لرین و دیکمال عرصہ عبودیت و تقرب عریضہ بجزانہ مسترحم بقای تو جہا رب عبدالربہ اجتناب و انسہ
الذلم اولادہ و قاطبہ احوالہ امروزانہ شوکتو مہابتو و نعمت بختتم و نعمت علیانہ افروز حقیر نکست ۱۰۱ دعا لکھ لایع و لکھ دلای

**Sadaret'e Said Paşa'yı
getirdiğine dair Sultan II.
Abdülhamid'in hattı.**

Handwriting of Sultan
Abdulhamid II that he
brought Said Pasha to
Sadaret (grand viziership).

خط يد للسلطان عبد الحميد
الثاني بتعيين سعيد باشا
صدر اعظم.

112

BOA, Y.EE, 75/42

Vezîr-i me'âlî-semûrim Said Paşa,

Rifat Paşa'nın inhirâf-ı mizacına ve
sizin hukûk ve menâfi'-i Saltanat-ı
Seniyyemizi muhâfazaya kâfi iktidârınız
nezd-i hümayûn-ı şâhânemizde
müsellemiyetine mebnî mesned-i sadâret
bu defa dahi uhde-i revîyyetinize tevdi'
kılındı. Hemen Cenâb-ı Hak cümleyi
muvaqqat-bi'l-hayr buyursun âmin.

و نه بر معاصی مردم سعید باد
رفت بادش آن خوف مزاجه و سزای حقوقه و منافع سلطنته
سینه منی محافظه با اقتدار از نزد الهی و سزاگانه ضربه محققه منی
خودم و حق منته صلاحت بودم عیده - دیگره تو و یقین
لکانه صلاحت بودم موفقه ^{بانی} تو و حق منته

**Tahttan indirilen Sultan
Abdülaziz'in ikamet
ve sağlığı için üzerine
düşeni yapacağına dair
Sultan V. Murad'ın hattı.**

Sultan Murad V's
handwriting that Sultan
Abdulaziz, who was
dethroned, would do his
part for his residence and
health.

خط يد للسلطان مراد
الخامس حول وعد اقامة
وصحة السلطان المخلوع
عبد العزيز.

113

BOA, Y.EE, 21/36-1

Tezkire-i aliyyenizi kemâl-i dikkat ve
rikkatle mütâlâ'a eyledim. Hakkımda
şâyân buyurulan eltâf-ı celilelerine
teşekkürden başka diyeceğim yokdur.
Mücerred mukadderât-ı İlâhiyyeden olan
şu hâl üzerine hakk-ı âlilerinde müterettib
zimmet-i fütüvvet ve mürüvvet ne ise
icrâsını dirîğ etmeyeceğime kalb-i âlileri
şehâdet eder. Ârâm buyurulan mahallin
hâl-i harâbîsine gelince, buna vukûf-ı sahîh
olmayarak mücerred hâzır bu mahal idüğü
haber verilmesine mebnî ihtiyâr olunmuş
ise de şimdi ona bir çâre aranılmakda
olduğu gibi sâir sûretle esbâb-ı huzûr ve
ârâmişlerine dahi bezl-i mesâ'î olacağını
te'mîne ibtidâr ederim.

نقله عید کی کمال وقت و رفت و ماند ایام
نکرده بقدر حکم بوقدر مجرد مقداران الهیه و اوله شوهل اوزریه ^{عالمی} ^{عالمی}
مترتب زمت قوت و مروت نهایی اهراسی درین ایام حکم فلیعالمی شراوت ابر
ارام بویرونه محکم حال ضربیه کلیمه بوق و قوف صبح اولیرونه مجرد هضر بوجد ایدوک
خبر و برینه منی اختیار اولنیه ایام شوی اها برهاره اراقم اولنیه کی سائر صورت
اسباب حضور و ارادت و رضی بزمه اولنیه نایه اندر ایام

**Tahttan indirilen
Sultan Abdülaziz'e
Ortaköy'deki dairenin
hazırlatıldığına dair
Sultan V. Murad'ın
hattı.**

The handwriting of Sultan
Murad V stating that the
apartment in Ortaköy
was prepared for Sultan
Abdulaziz, who was
brought down from the
throne.

خط يد للسلطان مراد
الخامس حول احضار الشقة
في اورطه كوي للسلطان
المخلوع عبد العزيز.

114

BOA, Y.EE, 21/36-2

Bu defa dahi irsâl buyrulan tezkire-i
seniyyelerini mütâlâ'a ile hakikaten
müte'essir oldum. Dünkü iş'arım veçhiyle
nezd-i hâlisânemde en ziyâde mültezem
ve mukaddem olan istirahat-ı vücûdiyeleri
kaziyyesidir. Saray-ı Atîk'de istihzâr olunan
mahallin adem-i kâbiliyeti muahharan
ta'ayyün etmesiyle Ortaköy'deki dâirenin
hemen tanzîmine teşebbüs edildi. Te'essüf
ederim ki bugün yetişdirilemediğinden
inşâallâh cemî'-i levâzımı yarın ikmâl
olunarak oraya nakl-i âlileri mukarrerdir.
Böyle ahvâl üzerine münasip olmayan

mülâhazât ile efkâr-ı âliyenizi it'âb ve tahdiş
buyurmamanızı ricâ ederim. Zira ma'âzallâhu
te'âlâ zatınızın değil hanedânınızdan
birisi hakkında zerrece bir zarar vukû'unu
tasavvur bile Allah hakkiyçün kimsenin
hatırına gelmemiştir. Kendinizi evlâd ve
hânedânınızla Cenâb-ı Hakk'ın ve Resûl-i
Ekrem sallallâhu te'âla aleyhi ve sellem
efendimiz hazretlerinin savn ve himâyet-i
aliyyesinde cemî' hatardan masun bilmenizi
kemâl-i ehemmiyetle beyân ederim.

Murad

بودند و فی اریک بویروسه تذکره سینه لری طالع ابد حقیقه متاثر اولم
 درونی اشعارم و عهد نزد خلاصانه مدد ان زیاده ملزم و مقدم اولام
 استراحت و هو دیکی قفسه سیر سرای عتیقه استحضار اولامه بحکام عدم قابینی
 مؤخران قفسه انجید اوردن کوچه کا دانه لاهمانه نظمی نسبت ابدیک تاشف
 ابدیکه بوکوه بندیده میکنند اما همه جمیع نوازی باره اکل اولامه
 اوردن نقد علیکی مقرر در بوبه احوال اوزرینه مناسب اولامه ملزم
 ابد افطار عالی لری انساب و تخیله بویروسه لری رجا ابدیم زیرا معاذ
 تعالی زانکون دکل خاندا نکرده برسی حقیقه زره برضد و فوس تصور
 بیه ۱۰۰ حقیقوه کبک خا طریقه کلوشدر کسودری اولامه و خانه انکره
 جناب صفاء در سواد اکریم صلی ۱۰۰ تعالی عید و سلم افروزه نکرده
 و صائب عیدین جمیع خطریه مصوبه بیکری کمال اهنده بایه ابدیم

Sadaret'e Midhat Paşa'yı getirdiğine dair Sultan II. Abdülhamid'in hattı.

Handwriting of Sultan Abdulhamid II that he brought Midhat Pasha to Sadaret (grand viziership).

خط يد للسلطان عبد الحميد
الثاني بتعيين مدحت باشا
صدر اعظم.

115

BOA, Y.EE, 75/66

Vezîr-i me'âlî-semûrim Midhat Paşa,

Rüşdi Paşa'nın illet-i vücûdiyesinden ve sinni mertebe-i şeyhûhata vâsıl olduğundan bahisle hizmet-i sadâretten isti'fâ eylesine ve ehemmiyeti muhtâc-ı ta'rîf olmayan mesâlih-i hâzıra-i devletin yoluyla görülmesi ve Devlet-i Aliyyemizin hukûk ve menâ'fi-i meşrû'asının enzâr-ı umûmiyede isbâtıyla mesâ'il-i mevcûdeye bir hüsn-i netîce verilmesi ve umûr-ı mâliyece devâm eden müşkilâtın ta'dîline çalışılması bir yed-i iktidara tevdi-i idâreye lüzûm gösterip sizin evsâf-ı matlûbe ve müstakîmeyi câmi' olmanıza binâen mesned-i sadâret uhde-i hamiyetinize tevcîh kılınmakla ibrâz-ı âsâr-ı revîyyete ikdâm eylemeniz matlûbumuzdur. Hak Te'âlâ mazhar-ı tevîk buyura.

درینا معایبیم مدحش

رشدی شرف عفت و جور به سده و سی مرتبه شجوفه و اصل اولیفته به جمله خدمت صدایده
استفادینه راهینی محتاج تعریف اولیایه مصالح حاضره دولت بویله کویسی و دولت
عبودن حقوقه و ضایع شروع سبک انظار عمومیه و ابانیه سالی برجه به بهر نتیجه و بیسی
و امور مالیجه و دام ایده نکلات نقدینه هایلی برید اقتداره توزیع اداره به فروم کوستوب
سرت اوصاف و ظهور و تنقید یا جامع اولکده باز سده صدای عیده حمیده توبیه تعلقه
ایاز انار رویه اقدام ایکن ظهور برور همه تعالی مظهر توفیق بویه

Sadaret'e Hüseyin Hilmi Paşa'yı getirdiğine dair Sultan II. Abdülhamid'in hattı.

Handwriting of Sultan Abdulhamid II that he brought Hüseyin Hilmi Pasha to Sadaret (grand viziership).

خط يد للسلطان عبد الحميد
الثاني بتعيين حسين حلمي
باشا صدر اعظم.

116

**22 M. 1327
[13 Şubat 1909]**

BOA, Y.EE, 75/67

Vezîr-i me'âlî-semûrim Hüseyin Hilmi Paşa,

Kâmil Paşa'nın hasbe'l-lüzûm vukû'ı infisâline mebnî mesned-i sadâret sadâkat ve ehliyetinize binâen uhdenize ve mesnet-i meşihat dahi Rumeli Kazaskeri Ziyaeddin Efendi uhdesine ihâle ve tevcîh kılınmakla diğer vûkelânın bi'l-intihâb me'mûriyetleri icrâ olunmak üzere arzı ve Kânûn-ı Esâsî'nin muhâfazası ve memleketin idâme-i âsâyiş ve emniyeti ve Devlet-i Aliyye ve Memâlik-i Şâhânemizin umrân ve terakkisi ve kâffe-i tebe'amuzın sa'âdet-i hâl ve refâhı esbâbının istikmâli nez[di]mizde be-gâyet mültezem olduğundan ona göre sarf-ı mesâî ve gayret olunması matlûb-ı kat'î-i şâhânemizdir. Cenâb-ı Hak tevfikât-ı ilâhiyyesine mazhar buyursun. 22 Muharrem sene 1327

Abdülhamid

وزیر معالی محمد حسین یار

کمال یارانت حسب اللزوم وقوع انفصاله منی من صدات صداقت و اهلیتک بنده
عمره کنه و مندرجته رضی روح الی قاضی عدلی ضیاء الدین افندی عمره من احاله
و توجیه قلمه دیگر و کلانک بالانتخاب مؤثریدی اجرا و نحوه اوزره عرضی و قانونه
اساسینک محافظه و مملکت ادا و ایمنی و دولت علیه و ممالک شاهان
عمده و ترقی و کافه تبعه من سعادت حال و رفاهی اسبابک استکمالی برافزوده
بغایت ملتزم اولد یقینه اکا کوره صرف معی و عیدت اولنی مطلوب قطع
شاهانه مزد و جناب هو توفیقات الهیه من نظر بویسوه اءء حکم

حسین

